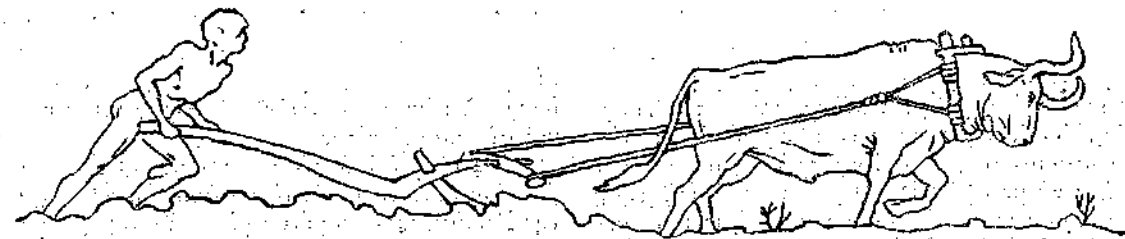

ΣΟΦΙΚΗ — ΥΠΟ 1. Φ. ΜΙΔΑΕ

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ 18 31
ΜΑΙΟΥ 1912

ΤΟ ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟΝ, Η ΑΔΡΙΑΤΙΚΗ ΚΑΙ Η ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ ΤΟΥ ΑΙΜΟΥ

Είναι, ὡς γνωστόν, τὸ Μαυροβούνιον (Τσερναγόρα, Montenegro) μικροσκοπιῶν βασιλεῖον, μόλις ἀπὸ διακοσίας πενήκοντα χιλιάδας ψυχῶν οἰκούμενον, πτωχότατον καθ' ὅλα, χωρὶς μονότονος, καὶ κατηφῆς, χωρὶς πεδιάδας, χωρὶς πρασινάδα καὶ ἀνοιξίν, ἀποτελουμένη μόνον ἀπὸ βουνὰ στακτόχροα, ὑψηλὰ καὶ ἀπόκρημνα μὲ πολλὰς χαραδράς καὶ φάραγγας, καὶ κατάλληλα κυρίως διὰ νὰ χρησιμεύουν ὡς φολκὰ ἀετῶν καὶ ἐνδιαίτημα θηρίων.

Εἰς τὰ βουνὰ ταῦτα, μετὰ τὴν μυριόνεκρον ἐν ἔτει 1389, γενομένην μάχην τοῦ Κοσσυφοπέδου (Κόσσοβο, κὸς ὄβᾶ τουρκιστὶ πεδιάς πτηνῶν) καὶ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατάλυσιν τοῦ σερβικοῦ Κράτους, εἶχον χάριν σωτηρίας καταφύγει τὰ λείψανα τῶν Σέρβων εὐγενῶν, διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὴν δουλείαν καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ ἐξακολουθήσῃ τοὺς ὑπερ πιάτους καὶ πατριδος ἀγῶνας τῶν. Τὸ θρησκευτικὸν καὶ πολιτικὸν κέντρον τῶν ἐργασιῶν εἰς τὸ παρὰ τὴν Κερίγγην ἱερὸν Μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου (Ίβάν), τὴν δὲ ἀνωτέραν θρησκευτικὴν, πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν ἔξουσίαν ἐνίσκει ὁ ἐκαστοτε Βλαδίκια, Πρίγκηψ Ἐπίσκοπος τοῦ Μαυροβουνίου.

Ὅταν ἡ τουρκικὴ κατακτησις εἶχε πλέον προχωρήσει καὶ πρὸς τὴν Βοσνίαν καὶ Ἑρζεγοβίνην, ἀπειλοῦσα ἐκεῖθεν καὶ αὐτὴν τὴν Βιέννην, τὸ Μαυροβούνιον ἀπέμεινεν ἐν μέσῳ τοῦ φοβεροῦ κατακλισμοῦ τοῦ Ἰσλάμ ὡς μικρὰ τις καὶ ὑψηλὴ καὶ πανταχόθεν ἀποκελεισμένη κορυφῇ, τὰ κρῶπεδα τῆς ὁποίας διηνεκῶς ἔδερε τὸ κύμα τῆς κατακτήσεως, τείνον πολλὰκις ἐν στιγμῇ παραφορᾶς καὶ τραυμίας νὰ καλύψῃ καὶ αὐτὴν τὴν κορυφῇ, ἀποσυρόμενον ὁμοῦς εὐθὺς ἀμέσως, ὅταν ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος καὶ ἐπὶρ-

χετο σχετικῇ τις νηνεμία. Οἱ Τούρκοι δὲν ἐφρόντιζον πολὺ νὰ καταλάβωσι καὶ ἐξουσιάσωσι αὐτὰ τὰ βουνά, τὰ ξηρὰ καὶ αἰχμηρὰ, ἐκ τῶν ὁποίων οὐδὲν καλὸν εἶχον νὰ προσκομίσωσι, ἢ δὲ φύλαξις τῶν ἀπῆται φρουρῶν ἰσχυρῶν καὶ διαρκῆ, ἢς ἢ συντήρησις καθίστατο ὑπὸ πᾶσαν ἐποχῇν δύσκολος.

Ἀπὸ τὰ βουνὰ αὐτὰ ὡς ἀπὸ ὀρηκῆριον, ὁσάκις ἢ πείνα τοὺς ἐξηνάγκαζεν ἢ ἢ δίψα τῆς ἐκδικήσεως καὶ τοῦ αἵματος τοὺς παρώμας, κατήρχοντο οἱ Μαυροβούνιοι εἰς τὰς κἀκῶδι πεδιάδας καὶ ἐκεῖ προέβαινον εἰς λεηλασίας καὶ διαρπαγὰς, ἀποσυρόμενοι κατόπιν εἰς τὰ κρησφύγετά τῶν καὶ ἀποκοιμίζοντες τὴν λείαν τῶν καὶ ὡς τρόπαιον πολέμου τὰς κεφαλὰς τῶν φονευθέντων Τούρκων. Τοιαῦτα ἦσαν τὰ ἡρωϊκὰ κατορθώματά τῶν, ἐξυμνούμενα ὑπὸ τῆς δημοῦδος Μούσης εἰς δημοτικὰ τραγοῦδα, προκαλοῦντα τὴν μίμησιν εἰς τοὺς ἐπιγιγνομένους.

Ἡ φήμη τοῦ Μεγάλου Πέτρου, τῆς Ρωσίας, πολεμοῦντος τοὺς Τούρκους, εἶχε φθάσει καὶ μέχρι Μαυροβουνίου. Πέτροβιτς, ὁ τότε Βλαδίκια, μετέβη εἰς Ρωσίαν πρὸς συνάντησίν του, ἔλαβε δὲ ὡς δῶρον δέκα χιλιάδας ρούβλια καὶ ἐνθαρρύνσεις πλείστας. Ἐκτοτε χρονολογεῖται ἡ διαρκῆς καὶ στενὴ φιλία, ἢ ἀνυπόθετος τὸ Μαυροβούνιον μετὰ τῆς Ρωσίας καὶ καθιστώσα τοῦτο οἰονεὶ ἐξάρτημα αὐτῆς καὶ διαρκῆ συμμετοχὸν εἰς τοὺς πολέμους τῆς κατὰ τῶν Τούρκων. Ὁ ἐκαστοτε Βλαδίκια ἐθεώρει πλέον καθήκον του ἵνα, ἅμα ἀναλαμβάνων τὴν ἔξουσίαν, μεταβῇ εἰς Ρωσίαν καὶ ἐκεῖ λάβῃ τὸ χρίσμα καὶ τὰ δῶρα: ὁπόταν δὲ ἐν ἔτει 1851 ὁ Βλαδίκια Δανῆλο ἠθέλησε νὰ ἐκλαϊκεύσῃ τὴν ἔξουσίαν καὶ καταστῇ ἀπλοῦς λαϊκὸς ἡγεμῶν (γοςποδάρ), ἀναγκαίαν καὶ πάλιν πρὸς τοῦτο ἐθεώρησε τὴν εἰς Ρωσίαν

μετάβασιν του και την εγκρισιν του Τσαρου.

Μόνον κατά τον Κριμαϊκόν πόλεμον το Μαυροβούνιον δὲν ἠθέλησε νὰ συμπράξῃ μετὰ τῶν Ρώσων καὶ κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας. Ὁ Τσαρὸς δυσαρεστηθεὶς ἀπέσυρε τὴν προστασίαν του, ὃ δὲ Πρίγκιψ Δανῆλο ἐθεώρησε καλὸν νὰ μεταβῇ εἰς Παρισίους καὶ ἐκζητήσῃ τὴν προστασίαν Ναπολέοντος Γ' ἧτις καὶ πολλῶς τῷ ἀπέβη ὠφέλιμος.

Κατὰ τὸν τελευταῖον Ρωσοτουρκικόν πόλεμον, ὃ τότε Ἡγεμὼν καὶ ἤδη βασιλεὺς Νικήτας (διαδεχθεὶς τὸν θεῖον του Δανῆλον) πρῶτος ἔλαβε τὰ ὄπλα, σπεύσας εἰς βοήθειαν τῶν κατὰ τῆς Τουρκίας ἐπαναστησάντων Ἐρζεγοβινίων καὶ τελευταίως πάλιν κατέθηκεν αὐτὰ, πολεμήσας μετὰ εἰκοσι καὶ ἕξ περίπου χιλιάδων Μαυροβουνίων καὶ τριακοσίων τηλεβόλων κατὰ ἑκατὸν δέκα καὶ ἑπτὰ χιλιάδων Τούρκων καὶ προξενήσας εἰς αὐτοὺς μεγίστας ἀπωλείας.

Διὰ τῆς Συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου τὸ Μαυροβούνιον ὡς ἀνταμοιβὴν τῶν κόπων καὶ θυσιῶν του ἔλαμβανε σπουδαιότητα ἐπέκτασιν ὄριων καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις καὶ πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ πρὸς τὸ μέρος τῆς Ἐρζεγοβίνης καὶ τοῦ Νόβι-Παζάρ καὶ τῆς Ἀλβανίας, εἰς τὸ Συνέδριον ὁμοῦ τοῦ Βερολίνου, χάρις εἰς τὰς ἐπιμόνους προσπάθειάς τῆς Αὐστρίας, βοηθημένης καὶ ὑπὸ τῆς Γερμανίας, καὶ τὴν προκληθεῖσαν ἐξέγερσιν τῶν Ἀλβανῶν, εἶδε τὴν ἐπέκτασιν τὸν ταύτην τὰ μέγιστα περιοριζομένην, μόλις δὲ κατόρθωσε νὰ λάβῃ τὴν μικρὰν πεδιάδα τῆς Ποδγορίτης, καὶ τὸ διαμέρισμα τοῦ Ἀντιβάρεως καὶ τοῦ Δουλοϊνού καὶ νὰ εἶρῃ οὕτω διέξοδον εἰς τὴν θάλασσαν (Ἀδριατικὴν).

Κατ' Ἀύγουστον τοῦ 1910 τὸ Μαυροβούνιον ἀνεκηρύχθη βασιλεῖον. Ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ βασίλισσα τῆς Ἰταλίας, ὃ διάδοχος τοῦ ἑλληνικοῦ θρόνου, ὃ βασιλεὺς τῆς Βουλγαρίας μετὰ τοῦ πρίγκιπος Βόριδος, ὃ μέγας δούξ τῆς Ρωσίας Νικόλαος Νικολάγεβιτς, ὃ διάδοχος τοῦ σερβικοῦ θρόνου καὶ ἄλλοι ἀντιπρόσωποι καὶ ἐπιτροπεῖαι ἄλλων Κρατῶν, ἦλθον εἰς Κετίγγην ἵνα συνορθεύσῃ τὸ γεγονός καὶ συγχαρῶσι τὸν βασιλεῖα τοῦ Μαυροβουνίου.

Ἀπὸ τῆς Συνθήκης τοῦ Βερολίνου (1878) νέα ἐποχὴ ἐξελέσθαι ἀρχίζει διὰ τὸ Μαυροβούνιον ἐνῶ πρότερον καὶ κατ' αὐτὸ τὸ Συνέδριον τῶν Παρισίων (1856) ἡ Τουρκία δὲν ἠθέλε τοιαύτῃ νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν του, ἡ τοιαύτῃ δὲ ἀξιώσει τῆς Τουρκίας τυγχάνουσα καὶ τῆς ἰδιαίτερας ἐγκρίσεως τῆς Ἀγγλίας, οὐδεμίαν ἤγειρεν ἐπίσημον διαμαρτυρίαν ἐκ μέρους

τῶν Δυνάμεων, ἤδη ἀναγνωρίζεται πλέον διεθνῶς ὡς ἀνεξάρτητος Ἡγεμονία καὶ δίδεται αὐτῇ καὶ διέξοδος πρὸς τὴν θάλασσαν, τοῦθ' ὅπερ τὰ μέγιστα συντελεῖ εἰς τὴν αὐτοτέλειαν καὶ αὐθυπαρξίαν της.

Ἔως τότε ἡ ἰδιαίτερα σημασία τοῦ Μαυροβουνίου συνίστατο εἰς τὸ νὰ ἀποτελῇ ἐν τμήμα τῆς Ρωσίας, κερωρισμένον μὲν καὶ ἀπομεμακρυσμένον ἔξ αὐτῆς γεωγραφικῶς, ἠνωμένον δὲ πολιτικῶς, θρησκευτικῶς καὶ στρατιωτικῶς, ἐν φρούριον ρωσικῶν δρεινῶν καὶ δυσπρόσθητον, πλὴν ἀπομεμονωμένον, ὑποβοηθουὶν καὶ συντρέχον τοὺς ἀγῶνας τοῦ Σλαβισμού ἐναντίον τοῦ Ἰσλαμ καὶ ἀπασχολοῦν τοὺς Τούρκους ἐκ τοῦ ἑτέρου ἀκροῦ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, τοῦ δυτικοῦ, καθ' ὃν χρόνον οἱ Ρῶσοι ἐπολέμων πρὸς ἀνατολάς.

Ἀφότου ὁμοῦ διὰ τῆς Συνθήκης τοῦ Βερολίνου δλόκληρος ἡ Βοσνία καὶ Ἐρζεγοβίνη, ἀμφότεραι χώραι σλαβικαί, ἔχουσι περιέλθει εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Αὐστρίας, προσωρινὴν μὲν τὸ πρῶτον, εὐχαίως δὲ μετατραπείσαν εἰς διαρκῆ, τὸ Μαυροβούνιον δὲν ἀποτελεῖ πλέον ἀπλοῦν ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου δορυφόρον τῆς Ρωσίας ἐναντίον τῶν Τούρκων, ἀλλὰ τὸν κυριώτερον πρόσκοπον, φυλάττοντα ἀγρύπτως ὁμοῦ μετὰ τῆς Σερβίας τὴν διὰ τοῦ Νόβι-Παζάρ πρὸς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θεσσαλονικίαν κἀδοδὸν τῶν Αὐστριακῶν, ἔτοιμον νὰ ῥίψῃ τὴν πρῶτην κραυγὴν κινδύνου καθ' ὅλον τὸν σλαβικὸν κόσμον καὶ δυνάμενον ὀπωδήποτε, πάντοτε δὲ πρόθυμὸν νὰ λάβῃ τὰ ὄπλα καὶ ἀπασχολήσῃ τὴν Αὐστρίαν καὶ δώσῃ οὕτω καιρὸν εἰς τὴν Ρωσίαν νὰ σκεφθῇ καὶ ἐπέμβῃ καὶ σπεύσῃ εἰς βοήθειαν τῶν κινδυνευόντων ἀδελφῶν.

Οὕτω τὸ Μαυροβούνιον, γενόμενον ἐλευθέρου καὶ ἀνεξάρτητος Ἡγεμονία, περιώρισε κατὰ πολὺ τὴν ἐναντίον τοῦ Τούρκου ὁρμὴν του, καίτοι δὲν ἔλλείπουσι, κατ' ἀρχαίᾳ ὁμοῦ ὀπωδήποτε χρονικὰ διαστήματα, αἱ κατὰ τὰ σύνθετα συγκρούσεις καὶ συμπλοκαί, προκαλοῦσαι πολλὰς διπλωματικὰς διαπραγματεύσεις ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐν ἔτει 1883 κατὰ πρῶτην φορὰν εἶδεν ὃ κόσμος καὶ τὸν Ἡγεμῶνα τοῦ Μαυροβουνίου ἐπισκεπτόμενον τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ διατηροῦντα φιλικὰς σχέσεις μετὰ τοῦ Σουλτάνου καὶ δεχόμενον τὰ δῶρα του.

Τὸ Μαυροβούνιον εἶναι, ὡς εἶρηται, χώρα πτωχὴ, πτωχοτάτη χωρὶς ἐμπόριον καὶ ἐξαγωγὴν καὶ χωρὶς καμίαν παραγωγὴν ὃ προορισμὸς του καὶ ἡ θέσις του ἀπαιτοῦν νὰ εἶναι καλῶς ὀχυρωμένον, καλῶς ἐξοπλισμένον καὶ πάντοτε ἐτοιμοπόλεμον τοῦτο προσηγορεῖται στρατιωτικὸν πρῶτολογισμόν, ὃν ἀδύνατον καθίσταται νὰ βα-

στάσῃ τὸ Μαυροβούνιον ὅλος ὁμοῦ ὃ στρατιωτικὸς προϋπολογισμὸς ἔρχεται κατ' εὐθείαν ἐκ Πετροπόλεως, ἐπίσης δὲ καὶ τὰ ἰδιαίτερα ἔξοδα καὶ δαπάναι τοῦ βασιλέως Νικήτα καταβάλλονται ἐκ τοῦ ἰδιαίτερου ταμείου τοῦ Τσαρου.

Ἰδιαίτεραν σημασίαν ἔχει προσδώσει εἰς τὸ Μαυροβούνιον ἡ ἀπόκτησις παραλίας ἐν Ἀδριατικῇ.

Μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Ἰταλίας ὑφίσταται πάντοτε χαῖνον καὶ ἐκκρεμὲς τὸ ζήτημα τῆς ἐπικρατήσεως ἐν τῇ Ἀδριατικῇ, ζήτημα ὅπερ καίτοι οὐμμάχους, τὰς θέτει ὁμοῦ ἐν ἀμοιβαίᾳ δυσπιστίᾳ καὶ ἐρηγόρσει. Ἐὰν ἡ Αὐστρία κατέβανεν εἰς Θεσσαλονίκην, ἵνα ἔχῃ ἐξηφαλισμένα τὰ νῦτα της, ἔδει νὰ καταλάβῃ καὶ τὴν Ἀλβανίαν. Καταλαμβάνουσα ὁμοῦ τὴν Ἀλβανίαν καὶ τὰς ἐκτεταμένας ἄλβανικὰς ἀκτὰς ἀντικρουσούσας τὴν Ἰταλίαν, ἡ Αὐστρία θὰ καθίστατο διαρκῆς ἀπειλὴ ἐναντίον τῆς Ἰταλίας. Ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἡ Ἰταλία κατελάμβανε τυχὸν τὰς Ἀλβανικὰς ἀκτὰς καὶ ὠχύρου αὐτὰς, θὰ καθίστατο τὴν Ἀδριατικὴν καθαρῶς λίμνην Ἰταλικήν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ Αὐστρία θὰ εὕρισκετο ἀποκελαισμένη, τοῦθ' ὅπερ οὐδαμῶς συμφέρει αὐτῇ. Διὰ νὰ μὴ ἐρῶσσι λοιπὸν αἱ δύο, πρέπει νὰ εὕρισκωνται ὡς πρὸς τὴν Ἀδριατικὴν ἐν ἴσην περίου μοίρᾳ, ἥτοι ἐν ἰσορροπίᾳ ἀκριβῶς εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο τῆς ἰσορροπίας παύει μέγιστον ῥόλον καὶ τὸ Μαυροβούνιον, διότι ἡ ἰδικὴ του παραλία, ὅσον μικρὰ καὶ ἂν εἶναι, ἐπιφέρει ὁμοῦ τὴν διακοπὴν εἰς τὴν προέκτασιν τῆς παραλίας τῆς Αὐστρίας (Δαλματίας), διὰ νὰ συνεχίσῃ δὲ ταύτην ἡ Αὐστρία, πρέπει ἢ νὰ καταλάβῃ τὸ Μαυροβούνιον, ἢ νὰ τὸ παρακάμψῃ, πράγμα ὁπωσοῦν ἀρκετὰ δύσκολον ἢ ἐν πάσῃ περιπτώσει ἀποτελοῦν ἄριστον μετ' ἐμποδίων.

Τὸ Μαυροβούνιον λοιπὸν ἀποτελεῖ σημεῖον ἐν τῇ Ἀδριατικῇ, διακόπτον τὴν συνέχειαν τῆς Αὐστρίας, καὶ τὸ σημεῖον τοῦτο καθίσταται βεβαίως μεγίστης σπουδαιότητος διὰ τοὺς πολιτικούς τῆς Ρώμης. Μεταξὺ Κυρηναιῶν καὶ Κετίγγης ὑφίσταντο καὶ πρότερον ἀρκετὰ φιλικαὶ σχέσεις ὃ γάμος τῆς Πριγκίπισσας Ἐλένης τοῦ Μαυροβουνίου μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἰταλίας ἐν ἔτει 1899 κατέστησε τὰς σχέσεις ταύτας στενωτάτας. Δύο ἕτεροι θυγατέρες τοῦ βασιλέως Νικήτα εἶχον συζευχθῆ μετὰ μελῶν τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Οἴκου τῆς Ρωσίας τὰ τοιαῦτα συνουκίαι εὐτερέωσαν καὶ ἐξήψωσαν κατὰ πολὺ τὴν ἠθικὴν καὶ πολιτικὴν αἴγλην τοῦ οἴκου τοῦ Νικήτα. Τὰ ἰταλικὰ κερφάλαια εὕρισκον ἀρκετὰ χρῆσιμον καὶ ὡς φαίνεται ἐπωφελῆ ὀπωδήποτε ἀπασχολήσιν ἐν Μαυροβούνιῳ, ὅλα δὲ ἡ τὰ

περισσότερα δημόσια ἔργα, ὡς ἡ κατασκευὴ τοῦ λιμένος τοῦ Ἀντιβάρεως, τὸ μονοπωλεῖον τοῦ καπνοῦ, ὃ μικρὸς σιδηρόδρομος ἀπὸ Ἀντιβάρεως εἰς Βιρ-Παζάρ κ.τ.λ. ἀνατίθενται εἰς Ἰταλοὺς. Κατὰ καιροὺς ὃ βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας στέλλει πλοῦσια δῶρα εἰς τὸν πενθερὸν του, συνιστάμενα, ὅπως καὶ τὰ τοῦ Τσαρου, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τηλεβόλα καὶ ὄπλα καὶ πολεμφοῦδια.

Τὴν σημασίαν τοῦ Μαυροβουνίου, ὡς θέτουσαν ἐν ὄριον, ἐν τέμα εἰς τὴν συνέχειν της ἐν τῇ Ἀδριατικῇ, ἐγκαίρως εἶχεν ἀντιληφθῆ ἡ Αὐστρία. Κατὰ τὸ Συνέδριον τοῦ Βερολίνου ὄλαι αἱ ἐνέργειαι τῆς διπλωματίας της ἐστράφησαν πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο, ἵνα παρεμποδίσῃ τὴν πρὸς τὸ μέρος τῆς θαλάσσης ἰδίᾳ ἐπέκτασιν τοῦ Μαυροβουνίου. Διὰ τῆς Συνθήκης τοῦ Βερολίνου ἐδημιουργεῖτο μία ἀυτόνομος Βουλγαρία, ἧτις ἐνομιζέτο τότε ὅτι θὰ ἦτο ὑπὸ τὴν διαρκῆ κηδεμονίαν τῆς Ρωσίας, ὃ δὲ βουλγαρικὸς στρατὸς θὰ ἀπετέλει τὸν πρόσκοπον τοῦ ρωσικοῦ πρὸ τῶν θυρῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς ἀντισταθμισμῶν εἰς τὴν τοιαύτην ἐνδυνάμωσιν τοῦ σλαβισμού, ἔλαμβανεν ἡ Αὐστρία τὴν Βοσνίαν καὶ Ἐρζεγοβίνην καὶ ὄλαι αἱ ἐνέργειαι της ἦσαν νὰ περιορισθῶν τὰ ὁμοῦ πρὸς αὐτὴν σλαβικὰ Κράτη, ἡ Σερβία καὶ τὸ Μαυροβούνιον ἀντεστῆθη ὅσον ἡδύνατο περισσότερο εἰς πᾶσαν προέκτασιν τοῦ Μαυροβουνίου. Ἡ Ρωσία, νομιζούσα ὅτι ἀρκετὰ κερδίζει ἐκ τῆς Βουλγαρίας, ἐφάνη ἐνδοτικὴ εἰς τὰς ὑπὲρ τῆς Σερβίας καὶ Μαυροβουνίου ἀπαιτήσεις της, μεσάζοντος πρὸς τοῦτο τοῦ πρίγκιπος Βίμαρκ.

Ἡ γερμανοαυστριακὴ διπλωματία ἐφάνη ἐξυπνοτέρα τῆς ρωσικῆς. Ἡ Αὐστρία χωρὶς νὰ πολεμήσῃ ἐκέρδιζε, τὸ δὲ Μαυροβούνιον, ὅπερ λόγῳ τῶν ἠρωϊκῶν κατορθωμάτων του καὶ τῶν θυσιῶν, ὡς ἐκ τοῦ πολέμου ὑπέστη, ἔδει πρὸ παντὸς ἑτέρου γενναίως νὰ ἀμειψθῆ καὶ ἐπεκαθῆ, παρῶρατο φρικῶδως, καὶ τὸ ἐλάχιστον τμήμα παραλίας, ὅπερ ἠδυνήθη νὰ ἐπιτύχῃ, τὸ ἔλαμβανε βεβαρημένον μετὰ διαρκεῖς ὑποθήκας καὶ ὁρους ἐπαχθεστάτους. Ὁ αὐστριακὸς αἰετὸς κατώρθωσε νὰ ἐμπήξῃ τοὺς γαμβροὺς δυνάεις του εἰς τὰς σάρκας τοῦ μικροῦ Μαυροβουνίου.

Κατὰ τὸ 29^{ον} ἄρθρον τῆς Συνθήκης τοῦ Βερολίνου, τὰ δεσπόζοντα τῆς μαυροβουνιατικῆς παραλίας σημεῖα (οἱ λόφοι τῆς Spizza ἢ Spicca) παραχωροῦνται εἰς τὴν Αὐστρίαν καὶ δίδεται εἰς αὐτὴν τὸ δικαίωμα νὰ τὰ ὀχυρώσῃ, ἀπαγορεύεται δὲ τοῦναντίον εἰς τὸ Μαυροβούνιον νὰ ὀχυρώσῃ τὰ ἰδικὰ τὸν μέρος, τὰ δυνάμενα νὰ παραβλάψωσι τὰ ὀχυρώματα τῆς Αὐστρίας ἀπαγορεύεται εἰς τὸ Μαυροβούνιον νὰ διατηρῇ πολεμικὰ πλοῖα καὶ νὰ ἔχῃ ναυτικὴν πολεμικὴν

σημαίαν αὐτομαυροβουναϊκῆ παραλίᾳ θὰ εἶναι ἀπόστολοι εἰς τὰ πολεμικὰ πλοῖα παντὸς Κράτους ἢ ναυτικῆ ἀστυνομίας καὶ ὑγειονομικῆ ὑπηρεσίας (la police maritime et sanitaire) καθ' ὅλην τὴν παραλίαν, θὰ ἐνασκῶνται ὑπὸ τῆς Αὐστρίας δι' αὐστριακῶν ἀκταιωρῶν ἢ ναυτικῆ νομοθεσίας, ἢ ἰσχύουσα ἐν Δαλματίας, θὰ ἰσχύῃ καὶ ἐν Μαυροβούνῳ τὸ ναυτικὸν ἐμπόριον θὰ διενεργεῖται ὑπὸ αὐστριακῆν σημαίαν καὶ προστασίαν: τὸ Μαυροβούνιον, διὰ τὴν κατασκευασθῆναι καὶ διατηρηθῆναι ὁδοὺς καὶ σιδηροδρομοὺς, διερχομένου διὰ τοῦ νέου ἐδάφους, τοῦ παραχωρηθέντος αὐτῷ διὰ τῆς Συνθήκης τοῦ Βερολίνου, δέον προηγουμένως νὰ συνεννοηθῆται μετὰ τῆς Αὐστρίας.

Ὅταν εὐθὺς μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Συντάγματος ἐν Τουρκίᾳ, ἢ Αὐστρία ἀνήγγειλεν εἰς τὴν Εὐρώπην τὴν ὀριστικὴν ἀπόφασίν της νὰ μετατρέψῃ τὴν διὰ τῆς Συνθήκης τοῦ Βερολίνου ἀνατεθεισάν αὐτῇ προσωρινὴν κατοχὴν τῆς Βοσνίας καὶ Ἑρζεγοβίνης ὡς διάρκει καὶ τὰς διαθέσεις της νὰ θεωρηθῇ τὰς δύο ταύτας ὁλοκληρῶς ὡς ἐπαρχίας ἰδικίας της, ὁλόκληρος ὁ ὁλοκλήρως κόσμος ἐταράχθη, Σερβία δὲ καὶ Μαυροβούνιον ἠτοιμάσθησαν νὰ πολεμήσωσιν ἐναντίον τῆς Αὐστρίας. Καὶ ἡ μὲν Σερβία οὐδὲν ἐκέκρινεν ἐκ τῆς ἐπελευθέρουσης πολιτικῆς κρίσεως, ἐνῶ τὸ Μαυροβούνιον, χάρις εἰς τὴν φιλικὴν μεσολάβησιν τῆς Ἰταλίας, θετικῶς μὲν οὐδὲν νέον ἔλαβεν, ἀπηλλάγη δὲ ὡς ἐπὶ μέρους ἀπὸ τῶν ἐπαχθεστικῶν περιορισμῶν, ὅστινες ἐβάρυνον αὐτὸ ἐκ τοῦ 29^{ου} ἄρθρου τῆς Συνθήκης τοῦ Βερολίνου τὸ ἄρθρον μεταρρυθμίσθη καὶ ἐτροποποιήθη ὑπὲρ τοῦ Μαυροβούνιου.

Κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1909 κατέπλεε κατὰ πρώτην φοράν εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Μαυροβούνιου καὶ ὑπὸ τὸν ἀντιναύαρχον Rivet γαλλικὸς στόλος, ἀγκυροβολήσας πρὸ τοῦ Ἀντιβάρως καὶ ἀποσταλεὶς ἵνα χαιρετίσῃ τὸν βασιλέα Νικήταν ἐξ ὀνόματος τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας τὸ γεγονός τοῦτο, ὅπερ πρότερον ὡς ἐκ τῆς Συνθήκης τοῦ Βερολίνου θὰ ἐξηγείτο ὡς αὐτόχρονα ἐχθρική πράξις, στρεφόμενη κατὰ τῆς Αὐστρίας, ἐσωστάθη ἐκτάκτως καὶ μετ' ἰδιαιτέρας χαρᾶς ἐν Μαυροβούνῳ καὶ ἐξηγήθη κοινῶς ὡς ἐμπρακτικὸς καὶ ὀφθαλμοφανὴς ἀπόδειξις τῆς καταργήσεως τῶν καταθλιπτικῶν καὶ ἐξευτελιστικῶν περιορισμῶν τοῦ 29^{ου} ἄρθρου.

Τὸ Μαυροβούνιον εἶναι μικρὸν καὶ ἐδοκίμασε πλείστας πικρίας καὶ ἀπογοητεύσεις: οἱ Μαυροβούνιοι ὅμως, ὄχι μόνον δὲν ἀπελπίζονται, ἀλλὰ καὶ τοῦναντίον μετὰ μεγίστης ἀντοσπευθεσίας

πολλὰ ἐλπίζουν διὰ τὸ μέλλον τῆς πατρίδος των. Ἡ μεγάλη ἰδέα των ἔγκειται εἰς τὸ νὰ ἀναστηλώσῃ τὸ πάλαι ποτὲ Σερβικὸν Κράτος. Οἱ Μαυροβούνιοι εἶναι Σέρβοι τὴν καταγωγὴν, τὸν ἔθνησιν, τὴν γλῶσσαν θεωροῦσιν ὅμως ἑαυτοὺς ἀνωτέρους καὶ εὐγενεστέρους τῶν Σέρβων τοῦ βασιλείου τῆς Σερβίας, καθότι τὸ Μαυροβούνιον εἶναι ἡ μόνη ἐν τῇ χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου χώρα, ἣτις δὲν ἐγνώρισεν τὸν ζυγὸν τοῦ Τούρκου, ὃ δὲ βασιλικὸς οἶκος του εἶναι ἀρχαιότερος καὶ συνδέεται δι' ἐπιμυστίας μετὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Ρωσίας καὶ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Ἰταλίας καὶ φιλοδοξεῖ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ὅλου σερβικοῦ ἔθνους. Οἱ Σέρβοι τοῦναντίον ἔχουσιν ἀντιθέτους ἀξιώσεις, ἀπαιτοῦντες αὐτοὶ ὡς πολυαριθμότεροι καὶ μᾶλλον πεπολιτισμένοι, νὰ ἡγοῦνται παντὸς τοῦ Σερβικοῦ. Εἰς τὰς τοιαύτας οἰκονομικὰς μεταξὺ τῶν δύο μικρῶν βασιλείων ἔριδας, λίαν κατάλληλον πρὸς ἐπιμετάλλουσαν ἔδαφος εὐρίσκει πάντοτε ἡ αὐστριακὴ διπλωματία.

Ὁ πατροπαράδοτος ἐχθρὸς τοῦ Μαυροβούνιου εἶναι ὁ Τούρκος, δηλαδή ὁ ἄμεσος γείτων του ὁ Ἀλβανός, καὶ παλαιότερος ἐν τῇ ἐχθρᾷ του πρὸς τὸν Ἀλβανὸν δὲν ἔκαμεν διάκρισιν ἐὰν οὗτοι εἶναι Χριστιανοὶ ἢ Μουσουλμᾶνοι: ἄλλως τε οἱ πλείστοι τῶν Χριστιανῶν Ἀλβανῶν, τῶν οἰκούντων ἐν τῇ ἀνω Ἀλβανίᾳ τῇ συνορευομένη μετὰ τὸ Μαυροβούνιον, εἶναι Καθολικαὶ καὶ οἱ Μαυροβούνιοι καυχῶνται διὰ τὴν ἐμμονὴν των εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν καὶ τὴν ἀποσιροφίαν των πρὸς τὸν Καθολικισμόν. Ἀπὸ τίνος τὸ ἀμοιβαῖον μεταξὺ Μαυροβουνίων καὶ Ἀλβανῶν μῖσος ἤρχισε σπουδαίως νὰ μεταρρυθμίζεται, τῆσιν συνδιαλεκτικαὶ ἐπιδικνύονται ἐκατέρωθεν, τὸ δὲ Μαυροβούνιον φαίνεται καὶ ὑποβοηθοῦν καὶ ὑποθάλλον τὸς ὑπὲρ αὐτονομίας καὶ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνας τῶν Ἀλβανῶν. Τὸ τοιοῦτον φέρει αὐτὸ εἰς σύγκρουσιν μετὰ τὴν Τουρκίαν, θὰ ἠπαιλεῖτο δὲ πρὸ ὀλίγου ἀκόμη (Μάϊος 1911) καὶ πόλεμος μεταξὺ τῶν δύο τούτων Κρατῶν, ἐὰν δὲν ἐπενέβαινε ἡ Ρωσία.

Ἀπό τινος στενοὶ συγγενικοὶ δεσμοὶ συνδέουσι τὰς αὐτὰς Ρώμης καὶ Κεϊνίης, τὸ Μαυροβούνιον ἐξυπηρετεῖ ταυτοχρόνως καὶ τὴν ρωσικὴν καὶ τὴν ἰταλικὴν πολιτικὴν: τὸ τοιοῦτον ἔχει διευκολύνει μεγάλως ἢ μεταξὺ Ρωσίας καὶ Ἰταλίας ἐπελευθέρουσα προσέγγισις, ἐπισφραγισθεῖσα διὰ τῆς κατ' Ὀκτώβριον 1909 μεταβάσεως τοῦ Τσάρου εἰς Ἰταλίαν (Racconigi). Τὸ Ἀλβανικὸν ζήτημα ἐνδιαφέρει ἐξ ἴσου καὶ τὴν Αὐστρίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν: ἐν τῇ ἐξελίξει τοῦ ζητήματος τούτου τὸ Μαυροβούνιον, ὑπακούον εἰς τὰς συστάσεις καὶ ἐισηγήσεις τῶν δύο μεγάλων προστατῶν του, ἀναμένει τὸ μέλλον του.

N. Π. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗΣ

ΤΟ ΒΥΣΣΙΝΙ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟ *

Αὐγουστος 2

Ὡς αὐτὴ ἡ νύκτα, θάρραφα πὸς θάτανε ἢ τελευταία μας. Ἀκόμη μοῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ συνεφέρω ἀπὸ τὴ φρίκη καὶ τὴν ἠδονή. Ἡ πνοὴ της μὲ περιβάλλει, ἡ ἀγκαλιά της μὲ σφιγνύει ἀκόμη, καὶ τὰ χεῖλια της τὰ αἰσθάνομαι πιεσμένα μὲ πάθος ἀπὸ τὸ στόμα μου. Εἶχα πηδήσει ἀπὸ τὴ γωνιά πὸν βρέσκεται ὁ κλάτανος. Ἡ Βέρα βγήκε γλωμῆ, ντυμένη λευκὰ ὅπως πάντα, καὶ κατέβηκε τὴ μαρμαρένια σκάλα τοῦ κήπου, ἴδια νεράϊδα μέσα στὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ. Ἐγὼ ἔφρασα πρῶτος στὴ στέρνα πὸν τὴν σκεπάζει κληματαριά σιδερένια, κουκουλωμένη ἀπὸ μιὰ τριανταφυλλιά, δέντρο γέρικο, πὸν τότε καθὼς ἔμαθα ἀργότερα φντέψει ἡ μητέρα της. Ὅταν βρέθηκε κοντά μου, ἔπεσε στὴν ἀγκαλιά μου, ἔρριξε τὰ δύο της χέρια γύρω ἀπὸ τὸ λαμποῦν καὶ μὲ κύταζε μὲ ἔκστασι. Δὲν μπορῶ νὰ θυμηθῶ τί εἶπαμε ἐκεῖνη τὴ στιγμή, ἴσως δύο λόγια μόνον ν' ἀνταλλάξαμε, ὅμως μοῦ φαίνεται πὸς ἡ ζωὴ ὅλου τοῦ κόσμου δὲ θὰ φτάξῃ ἐν θελήσει νὰ διηγηθῆ κανεὶς, τί εἶπαμε στόμα μὲ στόμα ἀγκαλιασμένοι. Καὶ ἡ στιγμή ἐκεῖνη ὅταν ἔσκυψε σὰν κάτι νὰ ζητοῦσε, σὰν κάτι νάθελε, λυγισμένη, ὅταν μὲ μιὰ μισαίκοστη φωνὴ ἴδιος κλαυθμὸς πνιγμένος, καθισμένη ὅπως ἦτανε στὰ γόνατά μου ἄφικε τὸ χαιδεμένο κεφαλάκι της στὸν ὄμο μου, καὶ μένα χᾶδι μαλακὸ μ' ἀρπαξὲ τὸ δικὸ μου γὰ νὰ τὸ κατεβᾶση στὸ πρόσωπό της...

Φαίνεται πὸς τὴν ὥρα κείνη, μιὰ νυχτερίδα μεγάλη, ἢ γεροντότερη ἴσως νυχτερίδα τῆς Ἀττικῆς, βγήκε ἀπὸ μιὰ ρωγμὴ ἀρχαίας ἐκκλησιαστικῆς τοῖζοντας καὶ χτυπώντας τις ξερὲς μεμβράνες τῶν φτερῶν της καὶ ὑψώθηκε στὸ ἄσπρο φῶς. Ἐπλέξε γύρους ἐπιληπτικούς στίς ἀσβεστωμένους κωνοδόχους, τράβηξε σχήματα καβαλιστικά εἰς τὸ ἐπίπεδο τῶν δρόμων πὸν ἡ σκόνη των ἐφωσφόριζε στοῦ φεγγαριοῦ τὴ λάμψη, ἔτριξε πάνω ἀπὸ τις στέγες καὶ χώθηκεν ἀγριεμένη στὸ περιβόλι μας. Σὰν ἐξαπικὸ πούλι θὰ γύριζε ποῖος ἔτριξε πόσην ὥρα πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια μας τ' ἀγκαλιασμένα, γὰρὶ τώρα θυμᾶμαι πὸς κάτι ἔτριξε καὶ θορυβοῦσε μὲ φτερούγισμα κουφὸ πρὶν τιναχτοῦμε καὶ οἱ δύο ὀλόρθοι. Μεγάλες ὀλοστρόγγυλες σταλαγματιὲς μᾶς εἶχανε γγίξει τὰ πρόσωπα καὶ τώρα πέφτανε ἴδια κομμάτια στερεὰ στὴ γῆ. Ὁ λαϊμὸς τῆς Βέρας ἦτανε κατακόκκινος καὶ μιὰ νυχτερίδα, ἴδια τύφλα μαύρη

* Τέλος. Ἡ ἀρχὴ εἰς τὸ τεῦχος τῆς 15 Μαΐου.

πὸν ἀνοίγε καὶ κλοῦσε σπασμαδικὰ στὸ κενό, ὀχτήκε μὲ μανία, τὴν χτύπησε στὸ μέτωπο καὶ χᾶθηκε. Ἡ Βέρα ἔβγαλε μιὰ φωνὴ μισοπνιγμένη καὶ λιγοθύμησε. Πῆρα μερικὲς σταλαγματιὲς ἀπὸ τὸ αἷμα πὸν κατακυλοῦσε στὸ ἄσπρο φουλάρι της καὶ μονομιᾶς κατάλαβα. Ἡ νυχτερίδα εἶχε μπερδευτῆ πάνω σὲ κάποιον τριαντάφυλλο πὸν μᾶς κύταζε γυρμένο ἀπὸ τὴν κληματαριά, ἔτοιμο νὰ ξεφυλλιστῆ ἀπὸ ἐρωτικὴ συγκίνηση, καὶ τοῦ περὲχσε τὰ πέταλα. Ὅταν ἡ Βέρα ἀνοίξε τὰ μάτια της, τῆς ἔδειξε τὰ βελούδινα ἀνθόφυλλα, μὰ κείνη μισοπεθαμένη παρακάλεσε νὰ τὴν πάω ἴσαμε τὴν εἴσοδο, καὶ δὲν ἠθέλησε νὰ προσέξῃ στὰ λόγια μου. Δὲν εἶν' ἔτσι, μουρμούρισε. Αὐτὸ τὸ βυσοῖνι τριαντάφυλλο πὸν ξεφυλλίστηκεν ἐπάνω μας σὰ σταλαγματιὲς ἀπὸ αἷμα, κακὸ σημάδι εἶναι γιὰ τὴ ζωὴ τῶν δυοῶν μας: καὶ πρόσθεσε τρέμωντας:

— Ἀπὸ τὴ στιγμή πὸν μὲ ἀγγίξε στὸ μέτωπο κείνη ἢ μαύρη φτερούγα, μοῦ ριζώθηκε στὸ κεφάλι μιὰ ἰδέα τρομακτικὴ πὸν νὰ τὴν βγάλῃ δὲ θὰ μπορέσῃ κανεὶς ἀπὸ καὶ μέσα. Ἡ νυχτερίδα κείνη, λὲς καὶ πὸς κάποιος μοῦ σφυρίζει ἀδιάκοπα, πὸς ἦτανε ἡ ψυχὴ τῆς μητέρας μου...

B'

Ἀπὸ αὐτὰ τὰ σκόρπια φύλλα ἐνὸς ἡμερολόγιου κοιμησιασμένου, μαθαίνετε ὀλόκληρη τὴν ἱστορία του καὶ βλέπετε φῶς φανερά, τί δύναμι καὶ χάρις εἶχε μέσα ἡ ψυχὴ του.

Μιὰ μέρα, λίγο πρὶν νὰ σβῆσουν καὶ οἱ δύο, ἦθε στὸ σπῆτι μου γιὰ νὰ μὲ δῆ. Πόσον ὑπόφερθεν ὅταν μιλοῦσε γιὰ τὴ Βέρα του. Νοιώθω μοῦ ἔλεγε μέσ' στὴν καρδίᾳ μου κάτι τι νὰ μὲ κεντᾶ ἴδιο ἀγκίστρι, μὰ δὲ ξέρω ἂν αὐτὸ εἶναι τὸ νύχι ἀετοῦ πὸν θὰ μὲ ἀνεβάσῃ σὲναν οὐρανὸ γιὰ εἶναι δράκοντα πὸν θὰ μὲ βαρυνθῶσιν μέσα στὴ θανατικὴ σπηλιά του. — Δάκρυα ἐχύνονταν ἀπὸ τὰ μάτια του

Ἐνα ἄλλο μασημέρι ἔτυχε νὰ συναντήσω τὴ μητέρα του:— Ἀρχήσινε τώρα νὰ τὸ σκαζῆ κάθε βράδυ, μοῦ εἶπε. Ἀπὸ τὸ πρῶτ μὸλις φέξῃ, ἀνεβαίνει στὸ ἄλογο καὶ γυρᾶ πίσω πολὺ ἀργά, τὸ βράδυ. Ἴσως γι' αὐτὸ ἔχει τόσο πολὺ ἀδυνατίσει. Καὶ ἔγινε τόσο νευρικός αὐτὲς τις μέρες.

Πέρασαν μερικὲς βδομάδες ἀπὸ τότε. Ὅταν τὴν ξανάειδα σπῆτι των, μοῦ φάνηκε σὰ νᾶταν

στενοχωρημένη. Είχε κλάψει βέβαια, γι' αυτό τὰ μάτια της, βαριά και επίσημα, ἐπρόδιναν τὴν ἀγωνία μιᾶς καταγίδας πὸν μόλις εἶχε περάσει. Κάτι σὰ νὰ προσπιάδαγε νὰ μὴ κρύψη, κάτι νὰ μὴ φανερώσῃ πὸν τὴν τρώμαζε. Ὑστερα ὅλα μὴ τὰ διηγῆθηκεν, ὅταν πῆγα νὰ τὴν παρηγορήσω, ἔπειτ' ἀπὸ τὴν καταστροφή. Τὶς νυχτιές πὸν ἀγρύπνος περνοῦσε στὸ παράθυρό του, τὶς νυχτιές πὸν ἀσπρίζαν μέσ' στὸ δωμάτιό του χωρὶς νὰ τὸν καλημερίζουν στὸ κρεβάτι του. Τώρα ἐγώ, ἀπὸ κείνα πὸν γνώριζα, ἀπὸ ὅσα μπόρεσα νὰ μάθω, ρωτῶντας και κάτι ψαράδες ἀπὸ τὴν Ἐλευσίνα πὸν ἔβγαζε και νὰ θαρρέψουν πὸς εἶδαν, ὅταν ἡ τράτα τους ἐπετοῦσε στὴν ἀκτὴ νὰ σωθῆ ἀπὸ τὴν τρολλὴ φουρτούνα, θὰ περιγράψω ὅσον εἶναι δυνατό πὸν σύντομα, τὴν τελευταία μέρα τῆς ζωῆς τοῦ Γιώργου και τῆς Βέρας του.

Τὸ μεσημέρι, ἡ Βέρα, πὸν εἶχε μάθει τὴν ἀπόφασί του, νὰ ἐνώσουν τὴν ἀγάπῃ των μέσα στὸ δάσος τοῦ Δαρνίου κάτω ἀπὸ τὶς εὐλογίες πὸν θὰ τοὺς ἔδιναν τὰ ξαπλωμένα κλαδιὰ τῶν πεύκων πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια των, σηκώθηκε ἀπὸ τὸ τραπέζι και πῆγε ὀλίσιμα στὴν κἀμαρά της. Περνώντας ἀπὸ τὸ καλνιστήριο, εἶχε πάρει ἕνα μεγάλο πούρο, τὸ ἄναψε τώρα, ρίχτηκε πάνω σὲ μιὰ πολυθρόνα, και με μάτια πὸν κἀνείς δὲ θὰ ἔλεγε πὸς εἶναι δικὰ της ἂν τὰ ἔβλεπε ἐκείνη τὴν ὥρα, ρούφαγε τὶς φαιές κλωστές ὅσες ξετύλιγαν ἀδιάκοπα τὰ ξεραμένα φύλλα, πὸν ὁ ἥλιος τοῦ ἰσημερινοῦ εἶχε κἀνει κάρβουνο ἀπὸ τὰ φλογερά του ὄργια. Σὲ λίγο, μέσα ἀπὸ τὰ χρωματιστὰ γυαλιὰ τῆς βεράντας, τὴν εἶδεν ἡ θεὰ της ν' ἀνεβαίνει στὸ ἄλλο τῆς και με τροτάρισμα ὀλόταχο νὰ βγαίνῃ ἀπὸ τὸν κῆπο, χωρὶς ὅπως συνήθιζε νὰ χαιρετήσῃ ἕνα γέρον ὑπηρέτη, πὸν τῆς ἀνοίγε τὴν πόρτα πάντοτε με μιὰ μεγάλη δεβερέντσα.

Ὁ Γιώργος τὴν περίμενε στὴν Ἱερὰν Ὀδόν, κοντὰ σὲνα μικρὸ σπιτάκι βαμμένο με γλαυκὸ νερόχρωμα, περιτριγυρισμένο ἀπὸ χῆνες πὸν τὶς βόσκανε δυὸ ξανθομάλλικα γδυμνὰ χωριάτοπουλα.

Σὲ λίγο, πάγαιναν και οἱ δυὸ σιγὰ σιγὰ, ὁ ἕνας πλάι ἀπὸ τὸν ἄλλο, και οἱ κουβέντες οἱ γλυκὲς και τὰ λόγια πὸν ἴδια μουσικὴ τοῦ Ὀφρεμπάχ ἀντηχοῦνε τώρα σὲ αὐτιά τους, κἀνουν στὸ διάβα τους νὰ ξεφυλλίζονται ἀπὸ τὴν ἠδονὴ τὰ ἀσπρολούλουδα, κ' οἱ παπαροῦνες. Ὁ οὐρανὸς ἦτανε ζεστός, φαινότανε σκαμμένος και βαθύς, και μερικὰ σύννεφα λευκὰ σὲ σχήματα ἀνθρώπων, ἔμοιαζαν μεγάλους ἀποστόλους και μυροφόρους εὐαγγελιστές, πὸν κράταγαν πλα-

τὰ σεντόνια στὰ χέρια των και τράβαγαν κατὰ τὰ δυτικὰ ἀκρουράνια, γιὰ νὰ ἐνταριάσουν τὸν χρυσόμαλλο θεό, ὅταν θάπερτε ὀλοπόρφυρος ἀπὸ αἵματα, στὸ κατώφλι τῆς δύσης.

Φτάνοντας στὸ Δαρνί, κατέβηκαν ἀπὸ τ' ἀλόγατα και τῆσαν νὰ τὰ κρατήσῃ ἀπὸ τὸ χαλινάρι κάποιος δραγάτης πὸν βρέθηκε ξαπλωμένος στὸν ἥλιο. Ἐπειτα πῆγαν στὴν ἀρχαίαν ἐκκλησιὰ τὴν περίφημη γιὰ τὰ ψηφιδωτὰ της και τοὺς τάφους τῶν φράγκων δουλῶν. Ἡ Βέρα ἦτανε γοητευμένη και πότε θαύμαζε τὸν Ἅγιο Βάσκο, μιὰ νεανικὴ κατατομὴ διονυσιακῆς λεβεντιάς, πὸν θαρρεῖς πὸς θὰ πετάξῃ τὸν χιτῶνα του γιὰ νὰ ξαπλωθῆ σὲ φαρδιές ἀγκυλιές, ὀλόγυμνος και ζεστός και πότε τὸν μαθητὴ Ἰωάννη, πλάι ἀπὸ τὸν Σταυρωμένο, σὲ μιὰ στάσι τῆς Ἀγορᾶς, τόσο, πὸν ἂν τοῦ ἔλειπεν ἡ γλαμύδα, θὰ παρουσίαζε τὸ μαλθακὸ ξεγύμνωμα τοῦ δελφικοῦ Ἀντίνοου. Βῆχανε ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ και πῆγανε κατὰ τὸ ἔρημο παρεκκλήσι τοῦ Ἁϊ Νικόλα, θάφτηκαν γιὰ μερικὲς στιγμὲς στὴν ὑγρὴ και σκοτεινὴ του κρύπτη με τὰ τετράγωνα φατώματα, γεμάτα ἀπὸ κόκκιαλα καλογῆρων πὸν πέθαναν, και χωρὶς νὰ νοιώσουν πὸς, ἔτσι σὰ νὰ ξετύπωσαν ἀπ' τῆς γῆς τὰ σπλάχνα ἀμέτρητες γενετήσιες προσταγές.

Βιαστικοὶ ἀνέβηκαν στὸν ἥλιον ἔπειτα, μελαγχολικοὶ, σὰν ἀπὸ τὴ σταχτιὰν ἐντύπωσι τῆς γῆς. Συλλογισμένοι κατέβηκαν ἐκεῖ πὸν περιμέναν τ' ἀλόγατα. Ἐφαινότανε κουρασμένοι και σὰ θυμωμένοι ὁ ἕνας με τὸν ἄλλον. Τῆς Βέρας τὰ μαλλιά ἦταν ἔτοιμα νὰ κυλιστοῦν στοὺς ὄμους της.

Ἐκαβάλησαν τ' ἀλόγατα και φύγαν. Κάποια ἐντύπωση στενόχωρη λὲς και τοὺς κινήγαγε πὸν γύρευαν νὰφίουν πίσω. Δεξιὰ κ' ἀριστερά, τὰ πεῦκα πὸν γέροναν τὰ κλαδιὰ των, ἔτοιμα νὰ τοὺς εὐλογήσουν, βγαίτανε τώρα ἕνα βογγητὸ σὰν παράπονο, ὅταν ὁ ἀέρας πὸν φύσαγε ἀπὸ τὸ Δαρνί, τοὺς ἔμαθε τὸ μυστικὸ τῆς κρύπτης.

Ξάφνω ἡ Βέρα κέντησε τὸ ἄλλο τῆς και με τροτάρισμα ζωηρὸ χοροπήδησε. Ἐκείνος τὴν ἐπρόκανε σὲ λίγο. Λέξι δὲν ἔβγαينه ἀπὸ τὸ στόμα τους. Ἐφαινότανε κουρασμένοι και σὰν θυμωμένοι ὁ ἕνας με τὸν ἄλλον. Μαζὶ φανερώθηκαν στὴ γαλανὴ ἀκρουράνια. Στρίψανε δεξιὰ

και πῆραν τὸν ἀνεβατὸ τὸ δρόμο πὸν φτάνει ἴσαμε τὴν Ἐλευσίνα.

Ὁ ἥλιος εἶχε τραβηχτῆ πίσω ἀπὸ τὶς βουνοκορφάδες τοῦ Μωρητῆ, και σειρὲς πλατιές ἀπὸ σύννεφα κρεμασμένα, ἴδια κρόσια χνουδωτὰ, ἀπὸ τὴ μιὰν ἴσαμε τὴν ἄλλη γωνιά σὲ ἀκρουράνια, πῆραν ξάφνου λάμπες παλαιοῦ χαλκοῦ και κατάντησαν σὲ λίγο ἀράχνες σκοτισμένες, φαιές.

Ἡ θάλασσα ὑποὴ και θαμπή, ἔβαφε τὴν ἐπιφάνειά της με στενὲς γυαλιστερὲς λουριδες. Κοπάδι ἀγριοπεριστερὰ πέρασαν βιαστικὰ, και τὸ φτερούγιμά τους ἔκανε ἕνα παράξενο ἀνατριχίασμα ἀπὸ πάνω... Ἐπειτα σὰ ν' ἀκούστηκαν ὀμιλίες βιαστικὲς στὸν ἀέρα, σὰ νὰ μουρμουρίσαν κάτι τὰ σύννεφα, ἡ θάλασσα και τὰ βουνὰ, ἔτσι σὰ νὰ βριστήκανε θυμωμένα. Ἀπὸ τὸ ὑδάτινο ἄπειρο πὸν σκοτισμένο ἀπὸ τὴν ὄργη στεκότανε και πρόσμενε, πετάχτηκεν ἕνα μεγάλο ψάρι κόκκινο, σὰ νάτανε ἡ γλάσσα τῆς θάλασσας πὸν κορόιδευε τὰ σύννεφα γιὰ νὰ τὰ προκαλέσῃ, πῆρε μιὰ βόλτα στὸν ἀέρα και ξαναβούτησε στὸ νερὸ πὸν ἀρχίνησε νὰ σαλεύῃ.

Τὸ σύνθημα εἶχε δοθῆ. Ἐνας ἀνεμοστρόβιλος βαρὺς σαρκώστηκε ἀπὸ τὰ σύννεφα ἴδιο φανταστικὸ πετροβόλημα, τὸ ὑδάτινο δημιουργημα ὑψώθηκε πελώριο και μοχηρὸ γιὰ νὰ σκεπάζῃ, τὴν ἴδιαν ὥρα πὸν οἱ βράχοι οὐρλιάσαν σὰ νάσαν χίλιοι σατανάδες πὸν τοὺς εἶχαν ἀρχαγγέλοι κὴναι τὶς οὐρές.

Μὲ τὶς πρώτες κραυγὲς πὸν ἔβγαλεν ἡ καταγίδα, τράβηξαν φοβισμένοι τὰ λουριά γιὰ νὰ γυρίσουν πίσω. Γοητευμένη ἀπὸ τὸ ἀγριὸ θέαμα παράσερονε ἡ Βέρα τὸ ἄλλο τῆς πότε κατὰ τὴ λίμνη τὴν ἀρχαία πὸν ξεδίπλανε τὰ κύματά της με ὄρη στὸ δρόμο, και πότε κατὰ τὴν ἀκρουράνια, ὅπου ἐθροματίζονταν οἱ μαῦροι ὄγκοι, μ' ἕνα ἀδιάκοπο μουγκρητιό. Οἱ κρότοι τῶν βροντῶν ἀπὸ τὰ σύννεφα και τῶν κυμάτων ἡ ἦχὸ πὸν ξεμαλλιασμένη ἔτρεγε ἀπ' ἔδω και ἀπ' ἐκεῖ, ζωντάνεψαν μέσα στὴ Βέρα τὴ μητέρα της, και ἡ κόρη της πὸν ἴσαμε τώρα καμὰ δὲν ἐνοιῶσε γιὰ τὴ μουσικὴ συμπάθεια, συνεπάρθηκεν ἔξαφνα στὴν τρολλὴ τῶν ἡχων πὸν ἡ φύσις ἡ θυμωμένη, ἴδιος Βάγνερ γιγάντιος, ἀνέβαζεν ἀπὸ μιὰ φανταστικὴν ὀρχήστραν ἀτμῶν, νερῶν και πετρῶν.

Οἱ ἀφροὶ τῆς θάλασσας ὀρμούσαν ἴσαμε τὰ πόδια της, και στὴ φωνὴ τὴν τρομαγμένη και ὑστερικὰ πὸν ἔβγαζεν ἐκείνη, ριχνότανε ὁ Γιώργος με ξετρελλαμένα χάχανα γιὰ νὰ βουτήξῃ τ' ἄλλο τῆς ἴσαμε τὰ γόνατα σὲ ἀφρόνερα, πὸν ἔβουζαν και σούρνονταν πάλι στὴ θάλασσα. Ἐνα τρομαχτικὸν ἀστροπελέκι ἔσπασε κατὰ τὴ Σαλαμίνα, και βροχὴ δυνατὴ και σκοτάδι πηχτὸ, ἴδια καπνιά, γεμίσαν τὴν ἀτμόσφαιρα, πὸν ὑπερ-

τροφικὰ ἀπὸ ηλεκτρικοὺς παλμούς ἔβγαζε σπιθες και ὄλο κατὶ σὰ νὰ τσουρούφιζε στὸ ἄπειρο. Τὴν ἴδια στιγμὴν, ἡ Βέρα τράβηξε τὰ γκέμια τοῦ ἄλλο τῆς πὸν ἔδωκεν ἕνα σάλτο, ἀφηνιάσμένο ἀπὸ τὸν τρώμο, κ' ἔφυγεν ἴδια σατίτὰ ἔπάνω ἀπὸ τὴν ἀκρουράνια, βουτώντας μέσ' στὸν ἄμμο και στὰ φύκια πὸν μαυρίζανε σὰ λοφάνια τὸν ὄχο.

Τώρα τὸ ζωντανὸ ὑγρὸ ἀνέβαζε τ' ἀσπρα πλοκάμα του και σκόρπιζε στὸ δρόμον ὀλόκληρο ἕνα σωρὸ δίχτυα θαρρεῖς, με σκοπὸ καταχθόνιο. Στὴν ἀρχὴν ἐκείνος τὴν εἶχε χάσει ἀπὸ μπροστά του γιὰ τὸ δυνατὸ ἀέρας δὲν τὸν ἄφινε νὰ κυτᾶξῃ καλά. Τὶ ἰδέες τρολλῆς μελομανίας θέριαψαν ξαφνικὰ μέσα στὸ κεφάλι τῆς Βέρας, δὲν ἦτανε δυνατό νὰ γνωρίζῃ κείνη τὴν ὥρα ὁ Γιώργος. Τοῦ φάνηκε μόνο πὸς εἶδε τὴ σκιά της νὰ παλαίβῃ με χίλια ζωτικὰ πὸν σαλπαστηδοῦσαν ἀπὸ τὸ νερὸ γιὰ νὰ τὴν τραβήξουν μέσα. Ἐχώσε τὸ σπηροῦναι στὴν κοιλιὰ τοῦ ἄλλο τῆς και ὄρησε χωρὶς ἀναπνοὴ νὰ τὴν σώσῃ.

Ὁ δρόμος εἶχε κάτω ἀπὸ τὸ νερὸ βουλιάξει, και ἡ θάλασσα ὀλοένα ἀνεβαίνοντας, ἐφούσκωνε και φαινότανε πὸς ἤθελε με κἀθε τρόπο νὰ κυριαρχήσῃ, νὰ σκεπάζῃ τὴν ξηρὰ και νὰ χυθῆ και νὰ περάσῃ ὅπου νὰ ἔβῃ ἄλλη θάλασσα. Κρότοι νεροῦ ἀντηχοῦσαν στὸν ἀέρα σὰν κρόταλα ἀπὸ μέταλλο, κρόταλα πὸν οἱ νεράιδες τῆς παλαιᾶς θρησκείας παίζανε, μέσα ἀπὸ τὰ ὑποβρύχια λημέρια των.

Ποῖος μπορεῖ νὰ πῆ ποτέ του τὸ τί γίνεται μέσ' στὸ νερὸ; Στὴ σκοτεινὴ διαφάνεια τοῦ πόντου, ὅπου ἕνα φῶς γαλανὸ και φαιὸ ἀναλιγώνεται σὰν ἀντανάκλασις ἀπὸ πάνω, μεγάλα ψάρια με λέπια κίτρινα και μαῦρα ἀγοπλέκουν και σβύνουν στὶς ἀγριές τρύπες, ὅπου μέδουσες ὑπουλες φυλάγουν τὰ μυστήρια τοῦ βυθοῦ. Ἐξωτικὲς κλαίουσες, δέντρα πὸν τὰ φυλλώματά τους καμένα ἀπὸ τὴν ἀρμύρα γέρονουν σὲ θύσανους ἀπὸ τριχὲς μακριές, φυτρῶνων ἀνάμεσα σὲ πύργους ρυθμοῦ παραμυθιῶν, καμωμένους ἀπὸ κοχύλια, κόγχες μυτερές, ἀχιβαδόπερες και γυαλιστερὰ καβούκια χελωνίσια. Οἱ δυὸ καβαλάσθηδες σὰν δελφίνια σκίζουν τοὺς ἀφρούς, μέσα ἀπὸ τὰ πράσινα μονοπάτια τῆς θάλασσας, τρέχουν ὁ ἕνας πλάι ἀπὸ τὸν ἄλλο, καλπάζουν και οἱ δυὸ λαχανιασμένοι κατὰ τὸ δάσος τὸ φανταστικὸ, πὸν κρῖβει πίσω ἀπὸ ἄσπρα πετρωμένα κυκαρίσιμα, τὸ

μαγεμένο κάστρο της νεράιδας που τους καρτερῶ. Τὸ παλάτι τὸ μαγεμένο, πὸ εἶναι χτισμένο, ἀπὸ κοράλι μαῦρο καὶ κόκκινο πελεκημένο

Χέρια ἀνέβαιναν ἀπὸ τὴ θάλασσα καὶ προσπαθοῦσαν νὰ ξεφύγουν ἀπὸ ἄλλα χέρια... Κ' ἡ θάλασσα κολλοῦσε τὸ μικρὸ φίλι τῆς καὶ ρουφοῦσεν ἀπὸ χεῖλια π' ἀφίναν τὴν τελευταία τους πνοή, ἀνθρώπινες ἀγάπες... Καὶ τὰ μάτια τῶν ξεροτενυμένων ποῦ μείναν δροθάνοιχα σὺν πέτραις παλαιῶν δαχτυλιδιῶν, χαιρέταγαν τὰ ἀφρονία τοῦ γάμου τῶν στεφάνια... Καὶ ψηλὰ στὰ σύνερα, τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ, νὰ τρεμοσβύνη κῆταζαν ἴδιο καντῆλι νυφικὸ σὲ μιὰν ἀπέραντη λευκὴ κρεββα-

ΠΑΛΗΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

Ἡ 29 Μπίου εἶναι ἡ πένθιμη ἐπέτειος τοῦ τέλους τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας. Ἐπίκαιρος ἡ σελὶς τῆς Δευτέρας Ἀλώσεως τοῦ Ζαμπελιῦ:

Ἡ ἱστορία διατηρεῖ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰανισάρεως, ὅστις, ὑπὸ τὴν ἀσπίδα του κεκαλυμμένος, καὶ τὴν δορυφαίαν περιστρέφων ἐν τῇ δεξιᾷ, πρῶτος ἀλαλάζων ἐστήσεν ἐπὶ τὸ τείχος τὴν Ἡμισέληνον. Ὁ γιγαντώδης οὗτος ἀνατολίτης τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας ἐκαλεῖτο Χασάνης Δουπαδίτης, Ἕλλην τὴν καταγωγὴν. Ἀλλὰ δὲν ἐπέζησεν εἰς τὸ τόλμημά του, οὐδὲ κἂν ἐπρόφθασε, κατὰ τὸ σύνθημα τοῦ Σουλτάνου, νὰ κηρύξῃ τῆς νίκης τὸ σημεῖον. Ἀτονίσας ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν τραυμάτων, ἔπεσεν ἄφωνος πρὶν ἢ καλέσῃ τὸ ὄνομα τοῦ ψευδοπροφήτου... Ὁ ὑπολογισμὸς τῆς κατακτῆσεως ἔμεινε ἀνοικτός.

Ὁ ταλαίπωρος βασιλεὺς δὲν ἐγίνωσκε τὸ γινόμενον, διότι κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἦτο μαχόμενος ἄλλοχου Μαθῶν δὲ τὴν συμφορὰν, τρέχει πρὸς τὴν πόλιν ἐκείνην τοῦ ἁγίου Ρωμανοῦ ὅθεν οἱ Τούρκοι εἰσήλθον ἐντὸς τῶν τειχῶν, καὶ βρυχώμενος ὡς λέων, καὶ τὴν δορυφαίαν ἠσασμένην ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ, ἔπιπται ἐν μέσῳ τῆς συμπλοκῆς, καὶ κόπται μετὰ δνέων καὶ στόματος τοῦ ἐναντίου, καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἀποσφάττει. Τὸ αἷμα ἔδει ποταμηδὸν ἐκ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν καὶ τῶν ἱματίων αὐτοῦ, καὶ πάντοτε κτυπῶν καὶ κτυπούμενος, φωνάζει «ἀδελφοὶ Χριστιανοί, ἀδελφοὶ Ἕλληνες, ἀδελφοί, ἔμπρός! τὴν ἐλευθερίαν ἢ τὸν θάνατον!» Ἡ φωνὴ του πληροῖ τὰς καρδίας τῶν ἀπελπισμένων ἀνδρῶν ἄξιοι τῶν χρόνων τοῦ Καραϊσκού καὶ τοῦ Βοσάρεως ὁρμῶσι τυφλοὶς ὄμμασι κατὰ τῶν ἀπίστων, — ὁ δὲ στέφανος τοῦ ὑπερ πατριῶν καὶ πίστεως μαρτυρίου κοσμεῖ τὰς κεφαλὰς τοῦ Θεοφίλου Παλαιολόγου, τοῦ Καντακουζηνοῦ, τοῦ Ἰωάννου Δαλμάτου καὶ ἑτέρων ἑπτὰ στρατηγῶν, οἵτινες πίπτουσιν ἐνδόξως εἰς τὴν πλευρὰν τοῦ Αὐτοκράτορος.

Οἱ Τούρκοι τέλος περικυκλοῦσι καὶ αὐτὸν.

Ὁ Κωνσταντῖνος, ὄρων τὸν ὄφρακτον θάνατόν του, κραυγάζει πρὸς τοὺς ὀπαδοὺς του: «δὲν εἶναι κανεὶς

τοῦμαρα κρεμῶμενο

Καὶ τώρα, ὅταν ἡ θάλασσα μαυρίζει καὶ ὁ ἀέρας ἀνεμίζει τὴν ἐπιφάνειά της καὶ σηκώνει δάσος ἀπὸ κύματα πὸν ὀλόκληρο τὸ ξεφυλλίζει πάνω στὰ κοχύλια τῆς ἀκτῆς, μακρὰ, μὰ πολὺ μακρὰ, στὸ τελευταῖο ξεδίπλωμα τοῦ νεροῦ, ὁποιαῆς ψυχῆς ἢ ἀγάπης τελειώσεν ἀπὸ πνιγμὸ, ξεχωρίζει δυὸ καβαλάρηδες νὰ σαλπηδοῦν ἐπάνω ἀπὸ τοὺς ἀφρούς καὶ νὰ γλυστοῦν ἀνάμεσα σὺς ὑδάτινες λεκάνες, πὸν ἀνοίγουν καὶ κλοῦν. Εἶναι τὰ φαντάσματα τοῦ Γιώργου καὶ τῆς Βέρας, πὸν ἀδιάκοπα τρέχουν, χωρὶς ποτὲ νὰ σταματήσουν, σὲ μιὰ φυγῆ ἐνὸς ἀγρίου μεθυσιοῦ, πὸν δὲ γνωρίζει τελειωμὸ

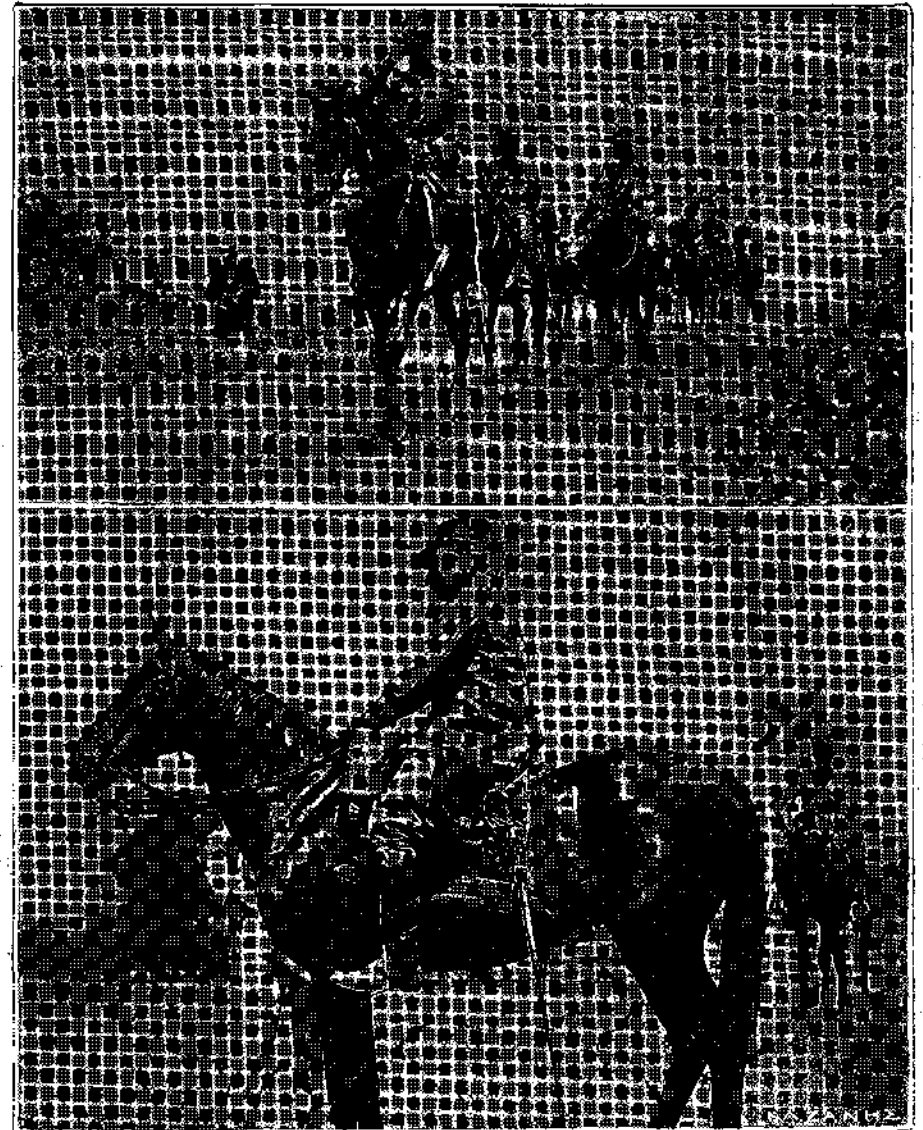
ΠΛΑΤΩΝ ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗΣ

ἐδώ ὅστις νὰ λάβῃ τὴν κεφαλὴν μου; Οὐδεὶς ζωντάνος ἦτο πλησίον του, δὲν ἦτο ἄλλο ἀρᾶξ πτώματα Χριστιανῶν.

Ἐπὶ τέλους δέχεται καὶ αὐτός, ὕστατος πάντων, τὸν οὐράνιον ἐκείνον στέφανον περὶ οὗ ὀλίγον πρότερον ἔλεγεν, ἐνθαρρύνων τοὺς συναγωνιστὰς του τρωθεὶς εἰς τὸν ὄμιον, κίπτει ἐπὶ τὸ τείχος τῆς Ὁρθοδοξίας ἡμιθανής, κατὰ τὸ 49 ἔτος τῆς ἡλικίας του, καὶ ἐκπνέει εὐσεβῆς τε καὶ φιλογενῆς καθ' ἑσπερ ἐβίωσατο.

Οἱ νεήλυδες, μετὰ ταῦτα, μὴ ἀπαντᾶντες ἄλλο πρόσκομμα, εἰσπηδῶσιν ἀγελῆδον εἰς τὰ ἔσωθεν τείχη, καὶ πατοῦντες ἐπὶ τοῦ πτώματος τοῦ Κωνσταντίνου, εἰσέρχονται ἐν τῇ πόλει, καὶ γίνονται πάντων ἐγκρατεῖς. Μετὰ πολλὴν ὥραν, εἰς ἕξ αὐτῶν, γνωρίζων τὸν κείμενον βασιλεῖα ἐκ τῶν Αὐτοκρατορικῶν πεδίλων, ἐφ' ὧν ὡς ἔθος, ἦσαν κεντημένοι οἱ χρυσοὶ ἀετοί, τέμνει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ προσενεγκὼν αὐτὴν τῷ Μωάμεθ, λαμβάνει δῶρα καὶ βαθμούς. Τὸ λοιπὸν σῶμα τί ἐγένετο; οὐδεὶς οἶδε μετὰ βεβαιότητος λέγεται, ὅτι εὐρόντες αὐτὸ τὴν ἐπομένην νύκτα οἱ Χριστιανοί, ἔδωκαν αὐτῷ τάφον εἰς τόπον ἄχρι τοῦ νῦν, καὶ ἴσως αἰωνίως ἄδηλον.

Ὡς δὲ ἡ φήμη διέδραμεν ὅτι ἡ Βασιλεὺς ἠχμαλωτίσθη, κλήθος ἀναρίθμητον Χριστιανῶν ὤρμησαν ἐπὶ τὸν λιμένα εἰς τὰ πλοῖα τῶν Ἐνετῶν καὶ Γενουητῶν ἀλλὰ μετὰ σπουδῆς ὑπερβολικῆς εἰσβάλλοντες εἰς τὰς ναῦς πολλοὶ βυθίζονται εἰς τὴν θάλασσαν καὶ πνίγονται. Οἱ δὲ πλωροὶ τῆς Πόλεως δρῶντες τοὺς Ἕλληνας τρεπομένους ἀτάκτως εἰς φυγὴν καὶ παραδίδοντας οὕτω τὴν χώραν εἰς τὴν λεηλασίαν, μᾶλλον δὲ ἐνθυμούμενοι χρησὸν τινα λέγοντα, ὅτι, ἐάν ποτε οἱ κάτοικοι συνεστρέφοντο ὀπίσω ἤθελον ἐξάπαντος καταδιώξαι τὸν ἐχθρὸν, ἐβουλεύθησαν νὰ στενοχωρησῶσι τοὺς φηγαδενομένους εἰς τὴν ἀντίστασιν, δι' ὃ κλειδώσαντες τὰς πύλας, ἐξερψαν ἐξω ἀπὸ τοῦ τείχους τὰς κλειδούς. Τοῦτο κυρίως ὑπῆρξε τὸ αἶτιον τῆς φρικώδους ἐκείνης αἱματοχυσίας. Διότι τῆς ἐξόδου ἀπαγορευμένης, οἱ ἄνδρες, αἱ γυναῖκες, οἱ παῖδες καὶ ἅπαντα τοῦ λαοῦ ἢ συρροή ὀπισθοδρομοῦντες, ὤρμησαν διὰ προ-

ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΓΥΜΝΑΣΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ
Ὁ Διάδοχος ἐπιθεωρῶν — Ὁ στρατηγὸς Ἐντοῦ

φύλαξιν εἰς τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Σοφίας. Ἐν ἀκαρεῖ ὁ ὑπερμεγέθης ἐκεῖνος ναὸς ἐγένετο πλήρης. Ἄνω καὶ κάτω καὶ εἰς τὰ περιώλια καὶ ἐπὶ τὰς στήλας καὶ εἰς τὸ θυσιαστήριον καὶ εἰς πάντα τόπον ἦτον ὄχλος ἀναρίθμητος· κλείσαντες δὲ τὰς θύρας, ὄλοι ὁμοφώνως, καὶ μετὰ βοῶν διακοπτομένων ἀπὸ ὀλοληγμῶν καὶ θρήνων καὶ κραυγῶν ἀπελπισίας, ἰκέτευον σωτηρίαν παρὰ τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον οἱ Τούρκοι λεηλατοῦντες, πυρπολοῦντες, σφάζοντες, αἰχμαλωτίζοντες, φθάνουσι εἰς τὸν ναόν, καὶ εὐρόντες τὰς πύλας κεκλεισμένας, ἐπιχειροῦσι νὰ ῥύψωσιν αὐτὰς κάτω μετὰ πελέκειον. Τίς δύναται νὰ περιγράψῃ τὴν τρομερὰν ἐκείνην

σκηνήν! τίς τοὺς θρήνους οἴτινες ἐγείροντο ἔσωθεν βροντοδέστεροι ἀνὰ ἕκαστον κτύπημα τοῦ συγεροῦ πελέκειος ἐπὶ τὴν θύραν! τίς τοὺς κλαυθμούς καὶ τὰς φωνὰς τῶν νηπιῶν, καὶ τὰ μοιρολόγια τῶν μητέρων, καὶ τοὺς ὄδυρους τῶν πατέρων, καὶ τὰ δάκρυα τῶν πιασσορευθεισῶν Ἑλληνίδων καρθένων!

Αἰφνιδίως ἐγείρεται σιβηρὰ φωνή, σιγὴν εἰς τοὺς θρήνους ἐπιβάλλουσα. — Ὅσοι πιστοί, λέγει, παύσατε τοὺς κλαυθμούς, καὶ ἀκροάσθητε τῶν λόγων μου!

Ἦτον ἡ φωνὴ τοῦ Γενναδίου. Ὁρθίος ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος, μετὰ τὰς χεῖρας τεταμένους ἐπάνω μυρίων καὶ μυρίων κεφαλῶν, φέρων ἔτι τὸ ἔνδυμα τοῦ μεγάλου

σχήματος, εμφανίσει ο διάδοχος του Κωνσταντίνου, ο περιβεβλημένος του πένθους την μέλαιναν πορφύρα Αυτοκράτορος της συμφροσύνης.

«Αδελφοί, εκφωνεί, ότε οι θρήνοι καθήσυχασαν, και δέν ήκούοντο πλέον είμή τα τρομερά κτυπήματα του πελέκειος, αδελφοί! Η Αυτοκρατορία των Ρωμαίων εκρημνίσθη μετά τοσοούτων αιώνων ύπαρξιν, και φαίνεται μοι, εκρημνίσθη νύν, ίνα μη πλέον άνεγερθή. Αλλά εάν έπτεσαν τα σύμβολα του κόσμου, εάν καταβλήθη ή της Ρώμης άρχή, όμως ή παναγιωτάτη θρησκεία των Γραικών — όχι — μά τάς πολλάς και παντοίας δυστυχίας σας, μά τό άδών αίμα τό όποϊον έχυθη και θέλει χυθή, ούδέ καταβλήθη, ούδέ έως ού ύπαρχων οφθαλμός και γή, θέλει καταβληθή! Τα προσωνύματά σας αλλάττουσι θέσιν, τό ίσρον ταύτο θυσιαστήριον μετατοπίζεται, άλλ' ή πίστις ή μέλλουσα να σας σώση διεφυλάχθη από κινδύνων άνηκούστων, και διαφυλαχθείσα θέλει αυτή διαφυλάξει ύμās! Δέν βλέπετε ότι ή Ορθοδοξία έδριμάμβυσεν; Από του νύν ούδέν πλέον φοβείται. Δέν ήκούσατε τον Τούρκον υποσχόμενον προς τους στρατιώτας του τά σκεύη σας και

τά επίπλα σας, περι δέ πίστειος μη ποιήσαντα λόγον οφθένα; Αλλά οι δυτικοί ήθελον μέν τά σκεύη σας και τους θησαυρούς σας, ήθελον δέ και την παροπαράδοτον πίστιν σας, αυτόν τον άνεκτιμήτον προγονικόν σας θησαυρόν, τον όποϊον έωσού κατέχετε, πάλαι ίδον καθ' ύμων ού κατισχύουσιν. Και λοιπόν, αδελφοί, πανσήμενοι τους γογγυσμούς, υπακούσατε μετά θρησκευτικής μεγαλοφυχίας και εις ταύτο τό θέσπισμα του Υψίστου! Ναι μέν γινόμεθα αιχμάλοιοι, άλλά θέλομεν ελσθαι και ελευθεροί εν πνεύματι Κυρίου αληθώς γινόμεθα ταπεινοί, άλλ' ελευσεται καιρός, ότε θέλομεν πάλιν επαρθή. Ο Θεός μεθ' ήμων! — Ακούσατε τί ο Θεός σας φωνάζει από του αγίου τούτου Βήματος! «Υπάγω και έρχομαι προς ύμās: ούκ αφήσω ύμās οφθαλμούς: έρχομαι προς ύμās. Και ύμεις ούν λάπη μέν νύν έχετε πάλιν δέ ύφομαι ύμās, και χαρήσεται ύμων ή καρδιά, και την χαράν ύμων ούδεις αίρει άπ' ύμων».

Ήσαν οι ύστεροι φθόγγοι του Εδγγελίου, οτινες ήχησαν εις τον Ναόν της Σοφίας του Σωτήρος Χριστού τη 29 Μαΐου 1453.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΖΑΜΠΕΛΙΟΣ

ΜΥΣΤΗΡΙΑ*

— ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ —

Δάγνη, δέν σ' αγαπώ, ότι ήθελα να κάνω, Δικαντού μ' έμπόδισες, δέν αγαπώ τδνομά σου, με πειράζει, τό στραβώνω, ος λέω Δάγνη και βγάξω την γλώσσα μου. Ακουσέ με, για τδνομα του Θεού! Θέλω νάρθω σ' έσένα, όταν σημάνη ή ώρα μου και είμαι πεθαμένος, θάρθω και θά σου φανερωθώ μ' ένα πρόσωπο σαν τον φάντε των χαρτιών, και θά γίνω σκελετός και θά σε κατατρέχω, θά χορευώ γύρω σου άπάνω στο ένα ποδάρι, και τά χέρια σου θά πέφτουν παράλτα στο άγγελμά μου. Θά τό κάνω! Ο Θεός να με φυλάγη από σένα τώρα και πάντα, δηλαδή, ο διάβολος να σε πάρη — πόσο θερμά παρακαλώ γι' αυτό. . .

Κ' έπειτα, στο τέλος, τί; Πάλι σ' αγαπώ και, Δάγνη, τό ξέρεις πολύ καλά πως πάλι σ' αγαπώ και πως μετανοώ για όλα μου τα κακά λόγια. Μά έπειτα, τί; Τί μ' άφειλε; Κ' έπειτα ποιός ξέρει αν έτσι δέν είναι πάλι καλύτερα; Αν λές έσύ πως έτσι είναι καλύτερα, τότε έτσι είναι αισθανομαι τό ίδιο όπως έσύ, είμαι ένας ταλαιπωρημένος οδοιπόρος. Μά κι αν ειχες θελήσει, κι αν ειχες αφήσει όλους τους άλλους κ' ήρχόσσουν μαζί μου — που ούτε θά τό άξιζα, κ' επί τέλος, ως τό υποθέσωμε — τί θά άφειλούσε κι' αυτό; Θά ήθελες μήπως να με βοηθήσης να εκτελέσω όλα μου τά έργα, να τελειώσω την δουλειά μου και τον προορισμό μου σ' αυτόν τον κόσμο —

* Η άρχή εις τό τεύχος της 31 Μαΐου 1911.

μά σου λέγω, ντρέπομαι, ή καρδιά μου παύει να χτυπά από νεροπή όταν τό συλλογίζομαι. Θά έκανα ό,τι ήθελες έσύ, γιατί σ' αγαπώ, μά μέσα μου θά υπέφερα. . . Μά τί διάβολο άφειλε να κάνω, τη μια μετά την άλλη, ένα σωρό υποθέσεις και να φαντάζομαι πιθανότητες που δέν είναι δυνατές. Δέν θ' άφησεις έσύ τους άλλους σου ανθρώπους και δέν θά έρχόσουν μαζί μου με περιγελάς μάλιστα και με περιφρονείς; τί έχω πιά λοιπόν να κάνω μαζί σου; Τελεία.

Σιγή.

«Επειτα, με ταραχή:

«Άλλως τε να τό ξέρης, έγω πίνω αυτό τό καλό νερό και δέν σκοτίζομαι και τόσο για σένα. Είσαι πολύ πολύ άνόητη να νομίζης πως σ' αγαπώ, πως παίρνω άκόμα κι' αυτόν τον κόπο, ενώ ο καιρός μου είναι τώρα μετρημένος. Μισώ όλην σου την ύπαρξη που είναι μόνο στολισμένη και φτιασμένη και τιποτένια. Την μισώ, ο Θεός ξέρει πόσο, και αισθάνομαι την όργη μέσα μου σαν μια πνοή του αγίου πνεύματος, όταν σε σκέπτομαι. Τί θά μ' έκανες έσύ δηλαδή; Χί, χί, κάνω όσκα πως βέβαια θά μ' έκαμνες έναν μεγάλο άνδρα. Χί, χί, μέσα μου ντρέπομαι για τους μεγάλους σου τους άνδρες. . .

«Ενας μεγάλος άνδρας! Πόσοι μεγάλοι άνδρες υπάρχουν σ' αυτόν τον κόσμο; Πρώτα, οι μεγάλοι άνδρες της Νορβηγίας, αυτοί είναι οι πιο μεγάλοι. Έπειτα οι μεγάλοι άνδρες της Γαλλίας στον τόπο του Ουγκώ και των ποιητών. Έπειτα

έρχονται οι μεγάλοι άνδρες εκεί στο βασίλειο του Βαρνούμ. Κι' όλοι αυτοί οι μεγάλοι άνδρες χορευούν άπάνω στην σφαιρα της γής που κοντά στον Σείριο δέν είναι πιο μεγάλη από την πλάτη μιας ψύρας. Μά ένας μεγάλος άνθρωπος δέν είναι ένας μικρός άνθρωπος, ένας μεγάλος άνθρωπος στέκεται τόσο ψηλά που μπορεί να ιδή πάνω κι' άπ' τό δικό του άκόμα τό κεφάλι. Ο Λαβουαζιέ παρακαλούσε ν' αναβάλουν τον άποκεφαλισμό του ως που να τελειώση μια χημική εξέταση, δηλαδή: μή μου τους κύκλους τάραττε! Χί, χί, τί κωμωδία! Αφού ούτε, μά τον Θεό, ούτε ο Εύκλειδης, ο Εύκλειδης με τ' αξιώματά του, δέν αύξησε την αξία της ζωής κατά ένα λεπτό! Αχ, τί τιποτένιο κ' έλεινό, τί λίγο υπερέφανο που τον έκαναν αυτόν τον κόσμο του Θεού!

Και πάνε και βαφτίζουν μεγάλο τον πρώτο τυχόντα έπαγγελματία, έναν που κατά τήν τελειοποιεί λίγο τον ήλεκτρικό συμπυκνωτή, ή έναν που τυχαίνει νάχη άρκετά δυνατούς μύς για να κάνει τον γύρο της Σουηδίας με τό ποδήλατο. Ναι, και βάζουν μεγάλους άνδρες να γράφουν βιβλία προς όφελος και προς δόξαν των μεγάλων άνδρων. Είναι, αλήθεια, πολύ άστειο! Στο τέλος θά καταντήση και κάθε κοινότης νάχη τον δικό της μεγάλο άνδρα, έναν πάρεδρο, έναν μυθιστορηματογράφο, έναν έρευνητή του Πόλου έκτάκτου σπουδαιότητος. Κ' ή γή θά μένη πάντα τόσο έλεινική κ' ξερημη και άδεια. . .

Δάγνη, τώρα είναι ή δική μου σειρά: ος περιγελά κ' έγω και ος περιφρονώ; τί τάχα έχεις έσύ να κάνης μαζί μου; Έγω ποτέ δέν θά γίνω μεγάλος άνθρωπος. . .

Μά, ως υποθέσωμε πως ύπαρχει ολόκληρος σωρός μεγάλων άνθρώπων, μια λεγεών έξόχαν πνευμάτων γιατί όχι; Λοιπόν τί, παρακάτω; Τό πλήθος των θά με τρομάξη; Ίσα ίσα, όσοι περισσότεροι, τόσο πιο κοινοί θά είναι! Η μήπως έπρεπε να κάνω όπως κάνει όλος ο κόσμος; Ο κόσμος πάντα ο ίδιος είναι, παραδέχεται, ότι παραδέχτηκαν οι άλλοι πριν άπ' αυτόν: θαυμάζει, πέφτει και προσκυνά και τρέχει πίσω άπ' τους μεγάλους άνδρες και φωνάζει: ζήτα! Λοιπόν; τό ίδιο να κάνω κ' έγω; Κωμωδία! κωμωδία! Ο μεγάλος άνθρωπος κάθεται στο θέατρο ή μια δασκάλισσα σκουντιά την άλλη δασκάλισσα στο πλευρό και ψιθυρίζει: για δές, σ' εκείνο τό πρώτο θεωρείο κάθεται ο τάδε και ο τάδε μεγάλος άνθρωπος! Χί, χί! Κ' εκείνος, ο μεγάλος άνθρωπος; Εισπράττει, εισπράττει. Εισπράττει βέβαια. Οι μάγκες κάνουν καλά, ο θαυμασμός των του πρέπει, τον δέχεται, δέν τον περιφρονεί, δέν κοκινίζει. Και γιατί τάχα

να κοκινίση; Δέν είναι μεγάλος άνθρωπος;

Ναι, μά ο Όγιεν ο φοιτητής, θά διεμαρτύροστο έδώ. Κι' αυτός ο ίδιος θέλει να γίνη μεγάλος άνθρωπος, τις διακοπές γράφει να τελειώση ένα μυθιστόρημα θάλεγε πάλι πως είμαι άσυνάοητος; Κύριε Νάγκελ, θάλεγε, δέν είστε συνεπής, εξηγήστε καλύτερα την γνώμη σας!

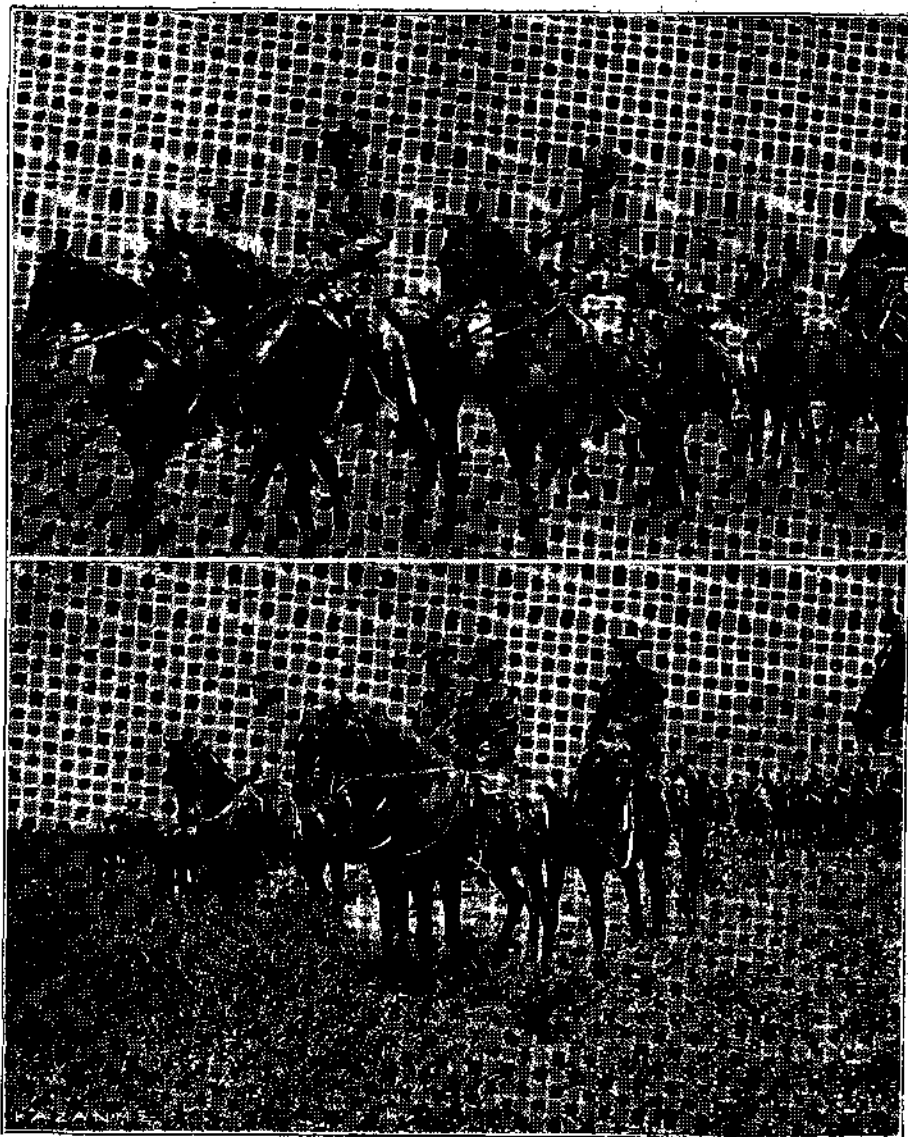
Κ' έγω θά εξηγούσα την γνώμη μου.

Μά ο Όγιεν θά ήτον ευχαριστημένος; θά ρωτούσε: Λοιπόν, κατά βάθος, δέν υπάρχουν μεγάλοι άνδρες;

Βέβαια, έτσι θά ρωτούσε, αφού μάλιστα θά του ειχα εξηγήσει την γνώμη μου! Χί, χί, έτσι θά τδπαιρνε τό πράμα. Λοιπόν τότε έγω θά του άπαντούσα όσο καλά θά μπορούσα. Θάβρισκα πάλι τά νερά μου και θάλεγα: Υπάρχει τό λοιπόν μια λεγεών μεγάλων άνθρώπων; άκούτε τί λέγω; Υπάρχει ολόκληρη λεγεών από τέτοιους! Μά αληθινοί, υπέροχοι άνθρωποι, τέτοιοι δέν υπάρχουν πολλοί. Βλέπετε, αυτή είναι ή διαφορά. Σε λίγο κάθε κοινότης θάχη και τον μεγάλο της τον άνδρα, μά ένας υπέροχος άνθρωπος δέν έρχεται ίσως ούτε μια φορά στα χίλια χρόνια.

«Όταν λέη «μεγάλος άνθρωπος» ο κόσμος, έννοει ένα τάλαντο, μια μεγαλοφυία και, μά τον Θεό, μεγαλοφυία είναι μια έννοια πολύ δημοκρατική: τόσες και τόσες οκάδες μπιφτεκία την ήμερα δίνουν μεγαλοφυία στην τετάρτη, στην πέμπτη, στην δεκάτη δύναμη. Η μεγαλοφυία, με την δημοκρατική της σημασία, δέν είναι κάτι άνηκουστο, αφάνταστο είναι κάτι κοινό. Στέκεται μπροστά της, μά δέν πέφτει να την προσκυνήσης. Φαντάσον πως μια βραδυά ξάστερη χερμωνιάτικη στέκεσαι στο παράθυρο ενός άστεροσκοπείου και κινάξεις άπ' τό παράθυρο τον Ωρίωνα. Εκεί άκούς τον Φάρνλεϋ να λέγη: καλησπέρα, καλησπέρα! Γυρνάς και βλέπεις τον Φάρνλεϋ να υποκλίνεται βαθειά: ένας μεγάλος άνθρωπος μπήκε άπ' την πόρτα, μια μεγαλοφυία, ο κύριος του πρώτου θεωρείου. Και έσύ βέβαια γελάς λίγο και γυρίζεις πάλι να ιδής τον Ωρίωνα. Αυτό μου συνέβηκε. . . Με κατάλαβες;

θέλω να πώ: αντί να θαυμάζω τους κοινούς μεγάλους άνδρες, που κάνουν τους μάγκες στον δρόμο να σκουντιά ο ένας τον άλλον από σέβας, προτιμώ τις μικρές, τις άγνωστες μεγαλοφυίες, τους νέους που πεθαίνουν τον καιρό που πάνε άκόμο σχολείο, γιατί ή ψυχή τους ραγίζει μικρές τρυφερές ψυχούλες που πρέπει κανείς να τις άπάντησε ένόσω ζούσαν, για να ξέρη πως υπήρξαν μια φορά. Αυτό είναι τό γούστο μου. Μά πρώτα άπ' όλα λέγω: τό κυριώτερο είναι να ξεχωρίση κανείς την μεγάλη από την υπέροχη μεγαλοφυία, και να βασιτά την υπέροχη, την

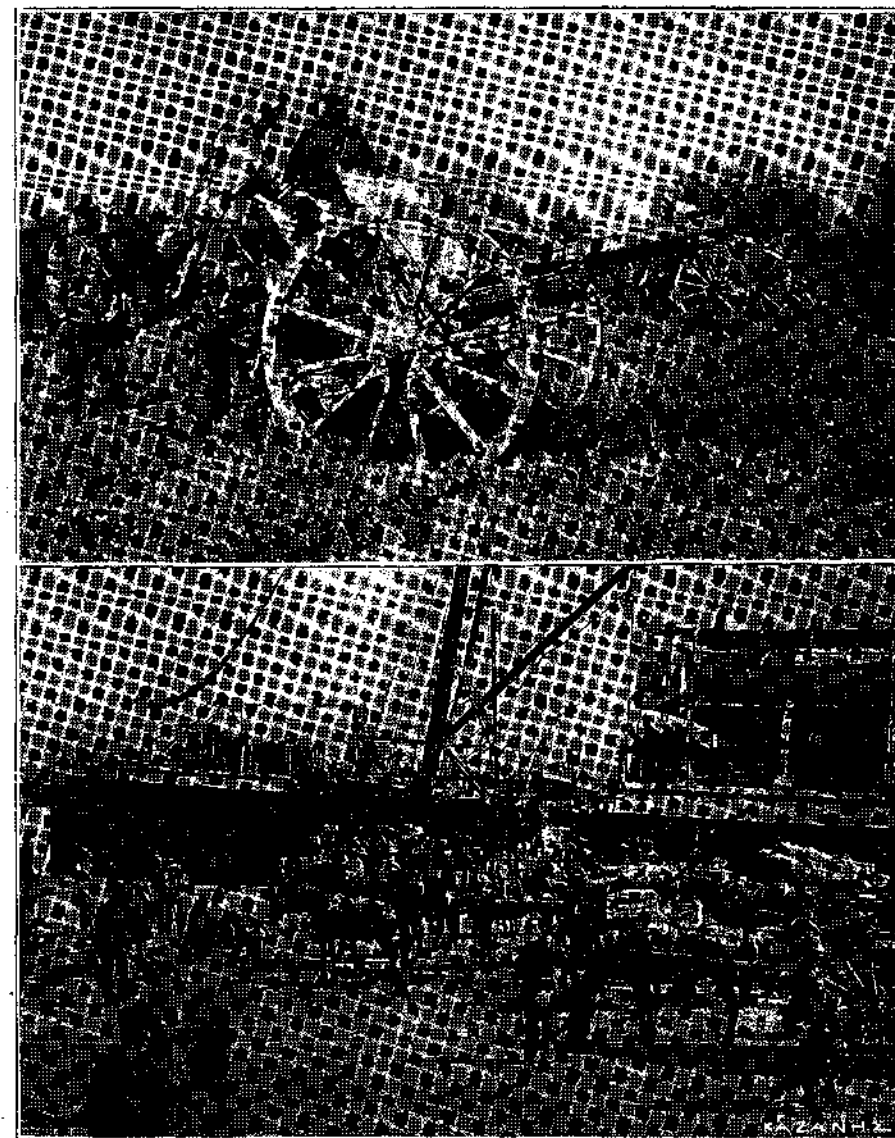
ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΓΥΜΝΑΣΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ
Οι ξένοι στρατιωτικοί ακόλουθοι

ψηλή, ψηλά για να μη πέση και πνιγῆ μέσα στον ὄχλο και μέσο στην χυδαιότητα θέλω να βλέπω τὸ ἀληθινὸ πνεῦμα, τὸ ὑπέροχο, σὴν θέσι του κάνετε ἐκκαθάρισι, βγάλτε τις κοινές μεγαλοφυΐες ἀπ' τὴν μέση για να βρούμε τὴν ἀληθινὴ μεγαλοφυΐα, τὴν Αὐτῆς Ἐξοχότητα τὴν Ἀληθινὴ Μεγαλοφυΐα...

Τότε ὁ Ὅγιος θὰ πῆ — ναί, τὸν ξέρω, θὰ πῆ: Μά, αὐτὰ ἀλήθεια εἶναι μόνο θεωρίες καὶ παραδοξολογίες.

Μά ἐγὼ δὲν μπορῶ να ἰδῶ γιατί εἶναι μόνο θεωρίες· δὲν μπορῶ να τὸ ἰδῶ ὁ Θεὸς να μὲ βοηθῆ, μὰ τόσο διαφορετικὰ τὰ βλέπω ἐγὼ τὰ πράματα. Εἶναι δικό μου λάθος; ἐννοῶ, φταίω ἐγὼ προσωπικῶς; Ἐγὼ εἶμαι ἓνας ξένος, ἓνας ξενοτοπίτης μέσο σ' αὐτὸν κόσμον, εἶμαι ἡ ἀποκρυσταλλωμένη ἰδέα τοῦ Θεοῦ, πῆτε με δπως θέλετε...

Καὶ ὅλο με περισσότερὴ ταραχὴ ἐξακολουδοῦσε ὁ Νάγκελ:

ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΓΥΜΝΑΣΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ
Ἡ σιδηρὰ πυροβολοσχία Λαρίσης — Ἐπιβίβασις εἰς τὸν Πειραιᾶ

Καὶ σὰς λέγω: δὲν με μέλει ὅπως κι' ἂν με πῆτε, δὲν ὑποχωρῶ, δὲν ὑποχωρῶ μὰ τὴν αἰωνιότητα σφιγγῶ τὰ δόντια μου καὶ πεισματῶνω, ἐπειδὴ ἔχω δίκαιο· μπορῶ να στέκωμαι μόνος μου ἐναντίον ὅλου τοῦ κόσμου καὶ να μὴν ὑποχωρῶ! Τὸ ξέρω αὐτὸ ποῦ ξέρω καὶ μέσα μου ἔχω δίκαιο! Καμιὰ φορὰ εἶσι σὲ μιὰ στιγμή μου φανερόνεται με μιὰς ἡ βαθεῖα κι' ἀπέραντη ἀρμονία τῶν πραγμάτων. Ἐγὼ να προσθέσω καὶ κάτι ἄλλο ποῦ ξέχασα, δὲν ὑποχωρῶ, ὄλε

σας τις ἀνοησίες για τοὺς μεγάλους ἀνθρώπους θέλω να τις συντρίψω. Ὁ Ὅγιος λοχουρίζεται πῶς ἡ γνώμη μου εἶναι θεωρία· καλὰ, ἂν ἡ γνώμη μου εἶναι θεωρία, τότε τὴν ἀφήνω καὶ σὰς φέρνω μιὰ ἄλλη γνώμη ποῦ εἶναι καλύτερη, ἐπειδὴ ἐγὼ τίποτα δὲν φοβοῦμαι. Καὶ σὰς λέγω... σταθῆτε μιὰ στιγμή, εἶμαι βέβαιος πῶς μπορῶ να πῶ κάτι πολὺ καλὸ, γιατί ἡ καρδιά μου εἶναι γεμάτη δίκαιο. Λοιπὸν λέγω: τὸν κύριο τοῦ πρώτου θεωρεῖον δὲν τὸν ἔχω περὶ

πολλού, τὸν περιφρονῶ, εἶναι τρελλός, εἶναι ἕνας παλιάτσος, ἀηδιάζω ὅταν τὸν βλέπω πὼς καμαρώνει. Μήπως ὁ μέγας ἀνθρώπος μόνος του κάνει τὴν μεγαλοφυΐα του; Δὲν γεννιέται μ' αὐτὴν; Λοιπὸν γιατί νὰ τοῦ φωνάζουμε ζήτω;

Καὶ ὁ νέος Ὅγιεν ρωτᾷ: Μὰ κ' ἐσεῖς ὁ ἴδιος δὲν εἶπατε πὼς θέλετε νὰ βάλετε τὴν Αὐτῆς Ἐξοχότητα τὴν Ἀληθινὴ Μεγαλοφυΐα στὴν θέσι της, δὲν εἶπατε πὼς θαυμάζετε τὸ ὑπέροχο πνεῦμα, τὸ δυνατό, ποῦ κ' αὐτὸ ἐπὶ τέλους βέβαια δὲν τὴν κάνει μόνο του τὴν μεγαλοφυΐα του;

Καὶ ὁ νέος Ὅγιεν φαντάζεται πάλι πὼς με συνέλαβε ἐπ' αὐτοφώρῳ νὰ λέω μιά ἀσυνέπεια. Μὰ ἐγὼ πάλι τοῦ λέω, γιατί τὸ ἅγιο δίκαιον με κατέλαβε ὁλόκληρο: Οὔτε τὸ ὑπέροχο πνεῦμα δὲν θαυμάζω, κατασυντριβῶ μάλιστα καὶ τὴν Αὐτῆς Ἐξοχότητα τὴν Ἀληθινὴ Μεγαλοφυΐα, ἀν εἶναι ἀνάγκη. Θαυμάζει ὁ κόσμος τὸ ὑπέροχο πνεῦμα γιὰ τὸ μεγαλεῖο του, γιὰ τὴν σωρευμένη ποσότητα μεγαλοφυΐας ποῦ ἔχει. Σὰν ἡ μεγαλοφυΐα μιάς ὑπέροχης διάνοιας νὰ εἶναι καὶ αὐτὴ κατόρθωμα, σὰν νὰ τὴν κατασκευάζη κανεὶς μόνος του, σὰν νὰ μὴν ἦτον ἡ μεγαλοφυΐα κτήμα ὄλης τῆς ἀνθρωπότητας μαζί, κυριολεκτικῶς κτήμα τῆς ὕλης! Τί φταίει ὁ ἀνθρώπος με τὴν ὑπέροχη διάνοια πὼς μάξιψε γιὰ τὸν ἑαυτὸ του ὅλα τὰ μερίδια τῆς μεγαλοφυΐας καὶ τοῦ προπάκου του καὶ τοῦ πάκου του καὶ τοῦ πατέρα του καὶ τοῦ υἱοῦ του καὶ τοῦ ἐγγόνου του καὶ τοῦ διαεγγόνου του κ' ἔτσι ἀφησε γιὰ αἰῶνες ὁλόκληρους τὸ γένος του ξεκουλιασμένο; τί φταίει; δὲν εἶναι δικό του λάθος. Αὐτὸς βρῆκε μέσα στὸ κεφάλι του τὴν μεγαλοφυΐα, ἔνοιωσε τὸν προορισμό του καὶ τὴν μεταχειρίσθηκε. . .

Θεωρία; ὄχι ἐδῶ δὲν ἔχει θεωρία εἶναι ἡ εὐκρινὴς μου γνώμη! Μὰ ἂν ἐπιμένετε πὼς κ' αὐτὸ εἶναι θεωρία, τότε γυρεύω μέσ' στὸ μυαλό μου καὶ βροῖσκω ἄλλη διέξοδο, καὶ βροῖσκω καὶ τρίτο καὶ τέταρτο καὶ πέμπτο κεραυνοβόλον ἐπιχείρημα καὶ παλαίβω με ὅσες δυνάμεις ἔχω καὶ δὲν παραδίνω καθόλου τὰ ὄπλα.

Μὰ κ' ὁ Ὅγιεν δὲν παραδίνει τὰ ὄπλα, γιατί ἔχει ὄλον τὸν κόσμο με τὸ μέρος του καὶ λέγει: Λοιπὸν δὲν θαυμάζετε τίποτα, κανέναν μεγάλο ἄνδρα, καμιά μεγαλοφυΐα;

Κ' ἐγὼ τοῦ ἀπαντῶ ποῦ τὸν κάνω καὶ συμμαζεύεται ἀπ' τὸν φόβο του, γιατί κ' ὁ ἴδιος θέλει νὰ γίνῃ μέγας τοῦ λέγω: Ὅχι, δὲν τὴν θαυμάζω τὴν μεγαλοφυΐα. Μὰ θαυμάζω κ' ἀγαπῶ τ' ἀποτελέσματα τῆς δράσεως τῆς μεγαλοφυΐας ὅπου ὁ μέγας ἀνθρώπος εἶναι μόνος τὸ ἀναγκαῖον, τὸ ταπεινὸν ὄργανόν της. . . Λοιπὸν, εἶστε εὐχαρισμένος τώρα; Καταλάβατε;

Καὶ τεντώνοντας ἑξαφνα τὰ χέρια του φώναξε ὁ Νάγκελ:

Ὡ, πάλι τὴν εἶδα διὰ μιᾶς τὴν βαθεῖα βαθεῖα κ' ἀπέραντη ἀρμονία τῶν πραγμάτων! Πὼς γυάλιζε! Ἡ μεγάλη λύσις ἤρθε μόνη της καὶ με βρῆκε, τώρα δά, αὐτὴν τὴν στιγμή, ἐδῶ, σκὴν μέση τῆς κἀμαράς μου! Δὲν ὑπῆρχε καὶ κανένα αἰνίγμα, ἔβλεπα ὡς τὸ βάθος τὰ πράγματα! Πὼς γυάλιζε, πὼς γυάλιζε!

Σιγή.

Ναί, ναί, ναί, ναί, ναί, ναί! Εἶμαι ξενοπολίτης ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους καὶ σὲ λίγο θὰ σημάξη ἡ ὥρα μου. Ναί, ναί. . . Μὰ τί ἔχω κ' ὄλας νὰ κάνω με τοὺς μεγάλους ἄνδρες; Δὲν εἶναι ὅλα ἀνοησίες καὶ ψευτιὲς καὶ κωμωδίες; βέβαια, βέβαια ὅλα εἶναι ψευτιὲς. Ἡ Κάμμα κ' ὁ Μινούττας κ' ὅλοι οἱ ἀνθρώποι κ' ἡ ἀγάπη κ' ἡ ζωὴ. . . εἶναι ψευτιὲς. Ὅ,τι βλέπω καὶ ἀκούω καὶ καταλαβαίνω εἶναι ψευτιὲς, ναί καὶ τὸ χρώμα τ' οὐρανοῦ εἶναι φαρμάκι, φαρμάκι σιγανό. . . Κι' ὅταν ὁ οὐρανὸς εἶναι ὥρατος γαλανός, τότε πλέω ἐκεῖ ἀπάνω με τὴν βάρκα μου σιγὰ σιγὰ μέσ' στὸ γαλάζιο, τὸ ψεύτικο ὄζον. Κ' ἡ βάρκα εἶναι ἀπὸ ξύλο ἀρωματικό, καὶ τὸ πανί. . .

Ναί, κ' ἡ Δάγνη τὸ εἶπε πὼς εἶναι ὥραϊο. Δάγνη, τὸ εἶπες, καὶ με ὅλα τὰ κακὰ ποῦ μοῦ κανες, σ' εὐχαριστῶ, ποῦ τὸ εἶπες τότε καὶ μ' ἔκανες τόσο εὐτυχῆ ποῦτρεμα ἀπ' τὴν χαρὰ μου. Θυμοῦμαι κάθε, κάθε λέξι ποῦ εἶπες, τίς ἔχω στὸν νοῦ μου ὅταν περπατῶ καὶ ποτε δὲν τίς ἔχνω. . . Καὶ τώρα ὅταν σημάξη ἡ ὥρα θὰ νικήσης. Δὲν θὰ σὲ κατατρέχω κιά, δὲν θὰ σοῦρθω σὰν σκελετός; πρέπει νὰ με συχωρέσης ποῦ τὰ εἶπα αὐτὰ με τόση κακία. Θάρχωμαι σὲ σένα νὰ σὲ χαϊδεύω καὶ θὰ σοῦ κάνω ἀέρα με τ' ἄσπρα μου φτερά ὅταν κοιμάσαι, καὶ θὰ σ' ἀκολουθῶ ὅταν ξυπνᾷς καὶ θὰ σοῦ ψιθυρίζω καλὰ λόγια. Ἴσως τότε ἐσὺ νὰ μοῦ χαμογελάς, ἀν μ' ἀκούς, ναί, ἴσως νὰ μοῦ χαμογελάς, ἀν θέλῃς. Μὰ ἂν ἐγὼ δὲν ἔχω ἄσπρα φτερά, ἀν ἴσως τὰ δικὰ μου φτερά δὲν εἶναι πολὺ πολὺ ἄσπρα, τότε θὰ παρακαλέσω ἕναν ἄγγελο τοῦ Θεοῦ νὰρχεται ἀντὶ ἐμένα, καὶ τότε ἐγὼ δὲν θάρχωμαι σὲ σένα, μόνο θὰ κρυβῶμαι σὲ μιὰ γωνιά καὶ θὰ σὲ βλέπω ποῦ θὰ τοῦ χαμογελάς ἴσως. Ναί, ὅ,τι μπορῶ θὰ κάνω γιὰ νὰ λησμονήσης ὄλο τὸ κακὸ ποῦ σοῦβανα. Ἀχ, εἶμαι εὐτυχῆς ὅταν συλλογίζομαι τί θέλω νὰ κάνω γιὰ σένα καὶ δὲν βλέπω τὴν ὥρα νάρθη ἐκείνος ὁ καιρὸς. Ἴσως καὶ με ἄλλον τρόπο νὰ μπορῶ νὰ σοῦ κάνω κάτι καλὸ. Θὰ ἤθελα κάθε Κυριακὴ πρωὶ νὰ τραγουδῶ πάνω ἀπ' τὸ κεφάλι σου, ὅταν θὰ εἶσαι στὴν ἐκκλησιὰ καὶ θὰ παρακαλοῦσά καὶ γι' αὐτὸ τὸν ἅγιο. Μὰ ἂν αὐτὸς δὲν θέλῃ νὰ

μοῦ κάνῃ αὐτὴν τὴ χάρη, τότε θὰ πέσω στὰ πόδια του, καὶ θὰ τὸν παρακαλῶ, θὰ τὸν παρακαλῶ ὡς ποῦ ν' ἀκούσῃ τὴν δέησί μου. Θὰ τοῦ ὑποσχεθῶ κάτι καλὸ καὶ θὰ τοῦ δώσω δῶρα καὶ θὰ τοῦ κάνω τόσες ὑπηρεσίες, ἀν θέλῃ νὰ μοῦ κάνῃ τὴν χάρη. . . Ναί, ναί, θὰ τὸ κατορθώσω καὶ δὲν βλέπω τὴν ὥρα νάρθη ὁ καιρὸς ν' ἀρχίσω ἐνθουσιάζομαι διὰ τὸ συλλογίζομαι. Καὶ δὲν θ' ἀργήσῃ νάρθη, ἐγὼ θὰ τὸν κάνω νάρθη πὺ γλήγορα. . . Φαντάσου, ὅταν θὰ διαλυθῇ πιά ἡ δριμύλη γύρω μου, λά, λά, λά, λά! . . .

Ἐτρεξέ χαρούμενος κ' ἐνθουσιασμένος, κατέβηκε τίς σκάλες καὶ πῆγε στὴν τραπέζα. Ἀκόμα τραγουδοῦσε. Ἐκεῖ διὰ μιᾶς, γιὰ ἕνα τιποτένιο πρᾶμα τοῦ πέρασε ἡ διάθεσίς του καὶ γιὰ πολλὰ ὄρες ἔπειτα ἦτον πιωμένος. Ὅταν πῆγε στὴν τραπέζα, δὲν κάθισε στὸ τραπέζι, παρὰ τραγουδώντας ἀρχισε νὰ πίνῃ τὸν καφέ του, στὸ πόδι, βιαστικῶς, ἀν καὶ δὲν ἦτον μόνος. Ὅταν παρατήρησε ὅτι οἱ δύο ἄλλοι κύριοι ποῦ ἦταν ἐκεῖ, τὸν ἐκύταξαν θυμωμένοι, ἀμέσως τοὺς ζήτησε συγγνώμη: ἀν τοὺς εἶχε ἰδῆ πρὶν, εἶπε, δὲν θὰ φώναζε ἔτσι δυνατὰ; μὰ τέτοιες μέρες δὲν βλέπει καὶ δὲν ἀκούει τίποτα; τί θαυμάσια μέρα! Ἀχ, πὼς βουίζουν κ' ὄλας οἱ μύγες!

Μὰ δὲν ἔλαβε ἀπάντησι: οἱ δύο κύριοι, ἀκόμα θυμωμένοι, ἐξακολουθοῦσαν με ἀξιοπρέπεια νὰ μιλοῦν γιὰ πολιτικά. Ἡ καλὴ διάθεσίς τοῦ Νάγκελ ἀμέσως τοῦ πέρασε. Σιώπησε κ' ἔφυγε ἀπ' τὴν τραπέζα. Στὸν δρόμο ἔξω, πῆγε σ' ἕνα μαγαζὶ, ἀγόρασε ποῦρα, κ' ἔπειτα, ὅπως συνήθως, πῆρε τὸν δρόμο τοῦ δάσους. Ἦταν ἐνδεκάμιση.

Ἐτσι εἶναι, πάντα οἱ ἴδιοι εἶναι οἱ ἀνθρώποι! Κάθονται τώρα ἐκεῖ αὐτοὶ οἱ δύο δυσηγόροι, ἡ μεσῖτες, ἡ κτηματίες, ἡ ὅ,τι ἄλλο εἶναι— κάθονται ἐκεῖ στὴν τραπέζα καὶ μιλοῦν γιὰ πολιτικά, καὶ θυμωσαν μόνο γιατί ἀπ' τὴν χαρὰ μου τραγουδῆσα λίγο μπροστά τους. Ἀλήθεια, θὰ ἔπρεπε νὰ πῆγαινε τώρα πίσω στὸ ξενοδοχεῖο νὰ τοὺς ἐπαιρνε λίγο στὸ μεζέ. Τί τάχα ἦταν κ' ἔκαναν τοὺς σπουδαίους; Τίποτα μεσῖτες ἀλευριῶν, ἀμερικανικῶν πετσιῶν, κ' ἴσως, ὁ Θεὸς τὸ ξέρει, πῆλιναν κρόστωναν πιατικῶν. Καὶ ὅμως σὲ μιὰ στιγμή ἔκαναν καὶ σκορπίστηκαν ὄλες του οἱ χαρούμενες σκέψεις.

Ἐτσι, οἱ ἀνθρώποι πάντα οἱ ἴδιοι εἶναι! Κάθονται ἐκεῖ οἱ κύριοι καὶ μιλοῦν πολιτικά, ἐλέγχουν τίς τελευταῖες ἐκλογές γιὰ τὸνομα τοῦ Θεοῦ! πρέπει τὸν τάδε καὶ τὸν τάδε νὰ τὸν καταφέρωμε γιὰ τὴν Δεξιά. Χί, χί! τί ἀξιάλογες φάτσες ποῦκαναν! Σὰν κ' ἡ νορβηγικὴ πολιτικὴ νὰ μὴν ἦταν μιὰ μεγάλη ἀνοησία.

Μὰ γιὰ τ' ὄνομα τοῦ Θεοῦ, μὴ τραγουδᾷς γιατί ἐνοχλεῖς τὸν κύριο βουλευτὴ στὴν δουλειά

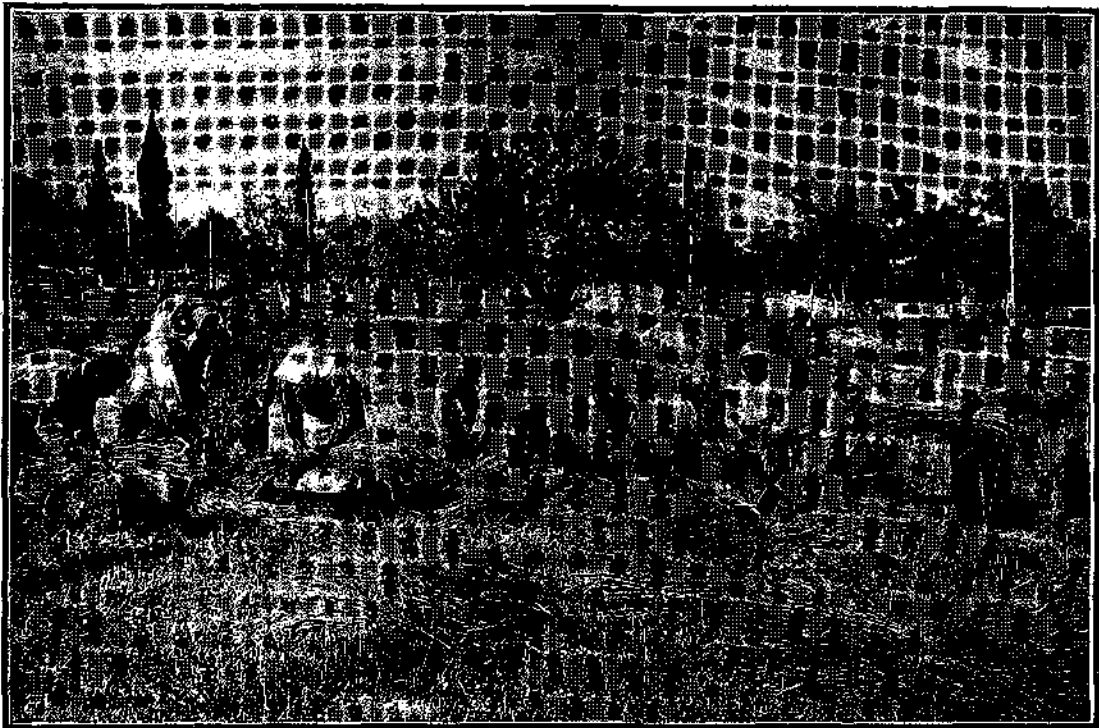
του! Γιατί, πρόσχε καλά, σκέπτεται, μελετᾷ. Τί διάβολο σκέπτεται; τί πολιτικὸ σχέδιο θὰ φέρῃ αὐριο στὴν Βουλὴ; Χί, χί, χί, ἕνας ἐμπιστος ἀνθρώπος μέσ' στὸ μικρὸ σύμπαν τῆς Νορβηγίας, ποῦ τὸν διάλεξε ὁ λαὸς γιὰ νὰ πῆ κ' αὐτὸς τὸ λογάκι του μέσ' στὴν κωμωδία τῆς διοικήσεως ντυμένους τὴν ἅγια ἐθνικὴ στολή, με τὸ ταμπάκο στὸ στόμα καὶ τὸν κολάρο μουσκεμένο ἀπ' τὸν τίμιο ἰδρώτα! Κάνετε δρόμο τοῦ Ἐλλεκτοῦ, μόλις παρουσιασθῇ, σταθῆτε παράμερα, ποῦ νὰ πάρῃ ἡ ὀργή, γιὰ νάρθη τόπο γιὰ τοὺς ἀγκῶνες του, ξεπαστρέψτε ὅλα τὰ ἔθνη ποῦ κ' ὁ Ἀτλαντικὸς Ὀκεανὸς νὰ γίνῃ νορβηγικὴ λίμνη.

Ὡ μεγάλε Θεέ, πάντα τὰ στρογγυλά μηδενικά θὰ κάνουν τοὺς μεγάλους ἀριθμούς! . . .

Ἄλλως γε: τέλεια. Νὰ παρ' ὁ διάβολος τὰ μηδενικά! Ἐπὶ τέλους βαριέται κανεὶς ὄλες αὐτὲς τίς ψευτιὲς. Ἀσ' τὸν ἀνθρώπο νὰ πῆ στὸ δάσος νὰ ξεπλώσῃ κάτω ἀπ' τὸν οὐρανό, ἐκεῖ. ἔχει ἀρκετὸ τόπο καὶ γιὰ τὸν ξενοπολίτη καὶ γιὰ τὰ πουλάκια ποῦ πετοῦν. . . Ἐκεῖ γυρεύεις ἕνα μέρος ποῦ ἡ γῆ νὰ εἶναι ὕψη, ἐλώδης, ξεπλώνεις κάτω μπροῦντα καὶ χαίρεσαι ποῦ αἰσθάνεσαι τὴν ὕγρασία νὰ μπαίνῃ μέσα σου πέρα πέρα. Καὶ χάνεις τὸ κεφάλι σου μέσ' στὰ βούρλα καὶ τὰ φουριασμένα χόρτα καὶ σκαρφαλώνουν ἀπάνω στὰ ροῦχα σου μικρὰ σκουλήκια καὶ μικρὰ φιδάκια κ' ἔρχονται κοντὰ στὸ πρόσωπό σου καὶ σὲ κυττάζουν με τὰ πράσινα μεταξωτὰ τους ματάκια, ἐνῶ γύρω σου βουίζει ἡ σιγανὴ ταραχὴ τοῦ δάσους κ' ὁ ἀέρας, κ' ὁ κύριος Θεὸς στὰ ὕψη κάθεται καὶ κυτᾷ τὴν ἀποκορυφωμένην του ιδέα. Χώ, χώ! καὶ σὲ πιάνει τότε μιὰ χαρὰ παράξενη, ἔκτακτη, πρωτοφανῆς, ὄλο τρέλλες σκέπτεσαι, ἀνακατόνονται ὄλες σου οἱ ἰδέες, ἀναποδογυρίζεις ὅπως θεὸς τὸν κόσμο καὶ χαίρεσαι σὰν νὰ εἶχες κάνει κάτι ἀξιοθαύμαστο. Γιατί ὄχι; Μιὰ ἀόρατη, μαγικὴ δύναμι σὲ καταλαμβάνει, ἀφήνεις καὶ σὲ συναρπάζει ἀμετρη χαρὰ αἰσθάνεσαι τὴν ἀνάγκη ὅ,τι περιφρονοῦσες ὡς τώρα νὰ τὸ ἐκθειάσης ὡς στὰ ὕψη τ' οὐρανοῦ, χαίρεσαι βλέποντας πὼς εἶσαι ἄξιος νὰ συνάψῃς μιὰ ἀληθινὴ αὐτοκρατορικὴ μάχη γιὰ τὴν αἰώνια εἰρήνη.

Ἐπειτα πάλι ἀφήνεις τοὺς λογισμούς σου νὰ τοὺς παίρῃ ὁ ἀνεμος καὶ τὰ κύματα ἐδῶ κ' ἐκεῖ. Ἀσ' τοὺς νὰ τοὺς παίρῃ ὁ ἀνεμος, εἶναι τόσο ὄραϊα, μὴ κάνεις ἀντίστασι. Γιατί νὰ κάνῃ κανεὶς ἀντίστασι; Χί, χί! Ἐνας κουρασμένος ὀδοιπόρος νὰ μὴν εἶναι ἐλεύθερος νὰ ζῆσῃ τίς τελευταῖες στιγμὲς ὅπως θέλει; Ναί ἡ ὄχι; Τέλεια. Καὶ λοιπὸν κάνει ὁ καθένας ὅπως τοῦ ἀρέσει.

Ἀχ, τί ἦτον μιὰ φορὰ ποῦ εἶπα μιὰ φοβερὴ

ΕΙΚΟΝΕΣ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ — Ο ΘΕΡΙΣΜΟΣ

σαχλαμάρα για ένα σώμα, πού... ναι, πού απέθανε... σιάσου να δής... Ναι, ήταν ένα κορίτσι απλό και ευχαρίστησε τον Θεό γιατί της δάνεισε το σώμα της κι' αυτή, δεν το μεταχειρίστηκε. Ναι, ήταν για μια Μίνα Μεξέ, το θυμούμαι τώρα και ντρέπομαι φοβερά. Πόσες ανοησίες δεν λέει κανείς πού ζέπειτα τις μετανοεί και αναστενάζει και βογκά απ' την ντροπή του! Βέβαια μόνο ο Μινούττας το άκουσε, μα ντρέπομαι, εγώ για τον εαυτό μου. Μια άλλη φορά είπα και κάτι άλλο φοβερό πού δεν μπορώ να το ξεχάσω, για έναν Έσομιώο και το πετό του. Πούφ! Θεέ μου! είναι για ν' ανοίξη η γη να με καταπιή!... Καλέ, μπά, ο διάβολος να πάρη τώρα τις τύψεις! Για συλλογίσου όταν θα μαζευτή το πλήθος των λυτρωμένων στην βασιλεία των ουρανών, ναι, στην βασιλεία των ουρανών, τότε θα είσαι κι' εσύ μαζί! Ούφ! Θεέ μου! Τι αηδία πού είναι όλα, τι αηδία πού είναι όλα...

Όταν ο Νάγκελ έφτασε στο δάσος, έπεσε και ξάλασε άπανά, στα ρούχα κι' έκρυψε το πρόσωπό του στα χέρια του. Τι ανακατωσούρα μέσ' στο μυαλό του! Σέ λίγο ο ύπνος τον πήρε.

Όντε τέσσερις ώρες δεν είχαν περάσει απ' ότου σηκώθηκε, και όμως πάλι τον πήρε ο ύπνος, τόσο εξαντλημένος ήταν.

Ήταν βράδυ όταν ξύπνησε. Κύταζε γύρω του, ο ήλιος πήγαινε να δύση εκεί πίσω απ' τον ατμόμυλο και τα μικρά πουλιά πετούσαν από δέντρο σε δέντρο και κεληδοούσαν. Το κεφάλι του ήταν ξεκουρασμένο, δεν ήταν πια ανακατωμένες οι σκέψεις του, δεν ήταν λυπημένος, ήταν έντελώς ήσυχος. Άκούμπησε σ' έναν κορμό κι' έσκέπτετο. Να το κάνη τώρα; Γιατί όχι τώρα; Μά, όχι, πριν έπρεπε να διορθώση μερικές υποθέσεις, να γράφη ένα γράμμα στην αδελφή του, να βάλη σ' έναν φακέλλο και κάτι για την Μάρθα για τον θυμάται σήμερα το βράδυ δεν μπορούσε να πεθάνη. Όντε είχε πληρώσει ακόμα τον λογαριασμό του στο ξενοδοχείο: και για τον Μικούττα θα ήθελε να κάνη ακόμα κάτι καλό.

Και με σιγανὰ βήματα γύρισε πάλι στο ξενοδοχείο. Μά αύριο το βράδυ έπρεπε να γίνη, κατά τα μεσάνυχτα, άρισμένως έπρεπε να γίνη.

Ήταν τρεις η ώρα το πρωί κι' ακόμα έστεκετο στο παράθυρο της κάμαρας του και κύταζε κάτω στην αγορά.

[Ακολουθεί]

[Μεταφρ. Γ.]

KNOYT XAMEOYN

ΞΕΝΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ — ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΒΟΛΕΣ ΤΟΥ ΤΣΟΥΑΓΚ — ΤΣΕ *

ΚΑΚΟΥΡΓΟΙ

Ο Πό-Τσου ήταν μαθητής του Λάο-Τσε.
— Έλα, του είπε, να πάμε στον κόσμο.
— Όχι, του είπε ο Λάο-Τσε, ο κόσμος είναι παντού ο ίδιος όπως τον βλέπεις εδώ.
Μά όταν πάλι ήρθε και τον παρακαλούσε, τον ρώτησε ο Λάο-Τσε.

— Από πού θες ναρχίσης την περιοδεία σου;
Ο Πό-Τσου είπε:

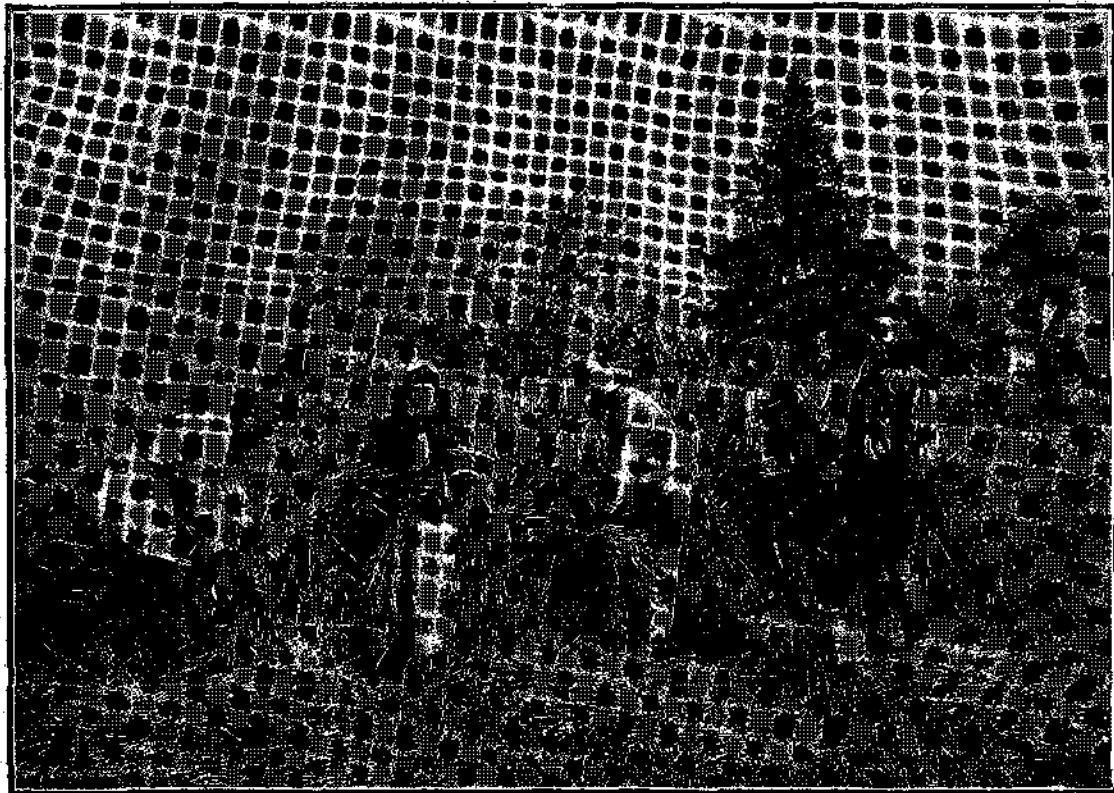
— Θ' αρχίσω από την Πολιτεία Τση. Έκει θα βγάλω από την γη τα πτώματα των κακούργων που θανάτωσαν. Θα τα πιάσω και θα τα στήσω στα πόδια των. Θα βγάλω τα ρούχα μου και θα τα ντύσω. Θα κλάω προς τον ουρανό και θα οικτιρώ την τύχη των. Θα φωνάξω: Άνθρωποι, άνθρωποι, σκότος και σύγχυσις έπι-

κρατούσε στην γη κι' εσείς είστε οι πρώτοι που πέσατε θύματα! Θα πώ: Είστε αλήθεια εσείς οι ληστές; είστε αλήθεια εσείς οι δολοφόνοι; Έφεραν μέσα στην χώρα σας την τιμή και την άτιμία και τότε πλάκωσε το κακό. Άρχισαν να μαζεύουν πλούτη και τότε γεννήθηκαν οι έριδες. Κι' αυτό το κακό, κι' αυτές οι έριδες μαστίζουν τον άνθρωπο και του παίρνουν την ήσυχία του. Και δεν βρίσκεται δρόμος να ξεφύγη!

Οι άρχοντες του παλιού καιρού όλες τις επιτυχίες τις απέδιδαν στον λαό τους και όλες τις άποτυχίες στον εαυτό τους. Ό,τι ήταν καλό το χρωστούσαν στον λαό τους, για ό,τι ήταν κακό, αυτοί έφταιγαν. Όταν γινόταν μια βλάβη, τιμωρούσαν τον εαυτό τους.

Μά οι τωρινοί άρχοντες δεν κάνουν έτσι. Κρύβουν ένα πράμα, κι' όποιον δεν το βλέπει, τον τιμωρούν. Αιωρίζουν επικίνδυνες δουλειές και όποιους δεν τολμούν να τις αναλάβουν τους

* Τεύχος 15 Δεκεμβρίου 1911.

ΕΙΚΟΝΕΣ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ — ΤΟ ΔΕΜΑΤΙΑΣΜΑ

τιμωροῦν. Διατάζουν ἀτέλειωτες πορείες κι' ὄσους δὲν ἀντέχουν τοὺς σκοτώωνν.

Καὶ λοιπὸν ὁ λαὸς αἰσθάνεται πὼς οἱ δυνάμεις του δὲν φτάνουν γιὰ τόσα βάρη καὶ καταφεύγει στὴν ἀπάτη. Ὅταν δὲν τοῦ φτάνει ἡ δύναμις του καταφεύγει στὴν ἀπάτη. Ὅταν δὲν τοῦ φτάνει ἡ γνώσις του καταφεύγει στὴν ψευτιά. Ὅταν δὲν τοῦ φτάνει ἡ περιορισία του καταφεύγει στὴν ληστεία. Καὶ ποῶς εἶναι τότε ποὺ φταίει κ' εὐθύνεται γι' αὐτὰ τὰ ἐγκλήματα;

Ο ΠΕΡΙΒΟΛΑΡΗΣ

Ὁ Τσὲ-Κούγκ, γυρίζοντας μιὰ φορὰ ἀπ' τὸ Τσοῦ στὸ Τσίν, πέρασε ἀπ' τὸ Χάν-Γίν. Ἐκεῖ εἶδε ἕναν γέρο ποὺ μάζευε σ' ἕναν λάκκο νερὸ γιὰ νὰ τὸ διοχετεύη στὸν λαχανόκηπό του. Μ' ἕναν κουβά τραβοῦσε νερὸ ἀπ' τὸ πηγάδι καὶ τὴρριχνε μέσ' στὸν λάκκο, — μεγάλος κόπος μὲ πολὺ μικρὸ ἀποτέλεσμα.

— Ἄν εἶχες ἐδῶ μιὰ μηχανή, τοῦ εἶπε ὁ Τσὲ-Κούγκ, θὰ μπορούσες σὲ μιὰ μέρα νὰ ποτίσης τὴν γῆ σου ἑκατὸ φορές καὶ μὲ ἐντελῶς τιποτένιο κόπο. Δὲν θὰ ἤθελες νὰ εἶχες μία;

— Τί εἶναι αὐτὴ ἡ μηχανή; ρώτησε ὁ περιβολάρης.

— Εἶναι ἕνα μηχανήμα ἀπὸ ξύλο, εἶπε ὁ Τσὲ-Κούγκ, μπροστὰ λαφρὸ καὶ πίσω βαρὺ. Ἀνεβάζει τὸ νερὸ ἀπ' τὸ πηγάδι, ὅπως τὸ ἀνεβάζεις τώρα ἐξὸν μὲ τὰ χέρια σου, μὰ μὲ μεγάλη ἀφθονία καὶ χωρὶς νὰ κουράζεσαι.

Ὁ περιβολάρης φαινόταν δυσαρσημένους καὶ εἶπε:

— Αὐτὸ ἔμαθα ἐγὼ ἀπὸ τὸν δάσκαλό μου: ὅσοι ἔχουν πονηρὰ ἐργαλεία εἶναι πονηροὶ καὶ στοὺς λογισμούς των, κι' ὅσοι εἶναι πονηροὶ στοὺς λογισμούς των ἔχουν πονηριὰ καὶ στὴν καρδιά τους, κι' ὅσοι ἔχουν πονηριὰ μέσ' στὴν καρδιά τους δὲν μπορούν νὰ εἶναι ἀγνοὶ κι' ἀχάλαστοι, κι' ὅσοι δὲν μπορούν νὰ εἶναι ἀγνοὶ κι' ἀχάλαστοι εἶναι ἀνήσυχοι τὸ πνεῦμα, κι' ὅσοι εἶναι ἀνήσυχοι τὸ πνεῦμα, σ' αὐτοὺς δὲν μπορεῖ νὰ κατοικήσῃ μέσα ἡ Ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ. Ὅχι πὼς δὲν τις ξέρω αὐτὲς τις μηχανὲς ποὺ λές, μὰ θὰ ντρεπόμουνε νὰ τις μεταχειρίζομαι.

Ὁ Τσὲ-Κούγκ δὲν ἤξερε τί νὰ πῇ.

Σὲ λίγο τὸν ρώτησε ὁ περιβολάρης:

— Ποῶς εἶσαι, κύριε;

— Εἶμαι μαθητὴς τοῦ Κονφουκίου ἀποκριθῆκε ὁ Τσὲ-Κούγκ.

— Τὸ λοιπὸν, εἶπε ὁ περιβολάρης, εἶσαι ἕνας ἀπὸ ἐκείνους ποὺ διαδίδουν τίς γνώσεις των γιὰ νὰ τοὺς παίρῃ ὁ κόσμος γιὰ σοφοὺς ποὺ λένε μεγάλα λόγια γιὰ νὰ ὑψώνωνται ψηλότερα ἀπ' τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Ἄν μπορούσες

ν' ἀποβάλῃς τὸν ἐγωισμό σου καὶ νὰ σπάσης λίγο τὰ δεσμὰ τῆς ματαιότητος, — τότε ἀλήθεια θὰ βρισκόσουν πρὸ κοντά. Μὰ ἐξὸ δὲν μπορείς νὰ διοικήσης τὸν ἑαυτὸ σου καὶ θέλεις νὰ διοικήσης τὸν κόσμο; Τράβα τὸν δρόμο σου καὶ μὴ μ' ἐνοχλῆς πρὸς τὴν δουλειά μου.

Η ΠΕΤΑΛΟΥΔΑ

Ἐγὼ ὁ Τσοῦγκ-Τσέ, ὠνειρευόμουν μιὰ φορὰ πὼς εἶμαι πεταλούδα, μιὰ πεταλούδα ποὺ πετοῦσε ἐδῶ κ' ἐκεῖ, σ' ὄλους μου τοὺς πόθους καὶ τοὺς σκοποὺς πεταλούδα. ἤξερα μόνο πὼς ζοῦσα χαρούμενος σὰν πεταλούδα καὶ τῆς ἀνθρώπινης μου υπάρξεως δὲν εἶχα συνείδησι. Διὰ μιὰς ξύπνησά κ' ἤμουν πάλι: ὁ ἑαυτὸς μου. Τώρα λοιπὸν δὲν ξέρω ἤμουν τότε ἀνθρώπος ποὺ ὠνειρευόταν πὼς εἶναι πεταλούδα, ἢ εἶμαι τώρα πεταλούδα ποὺ ὠνειρεύεται πὼς εἶναι ἀνθρώπος; Μεταξὺ ἀνθρώπου καὶ πεταλούδας ὑπάρχει ἕνα ὄριον. Νὰ πῆς ἀπὸ τὸ ἕνα στὸ ἄλλο, αὐτὸ εἶναι μιὰ ἀλλαγὴ τῆς υπάρξεως.

ΤΟ ΑΧΡΗΣΤΟ ΔΕΝΤΡΟ

Ὁ Χούι-Τσέ εἶπε στὸν Τσοῦγκ-Τσέ: — Κύριε, ἔχω ἕνα μεγάλο δέντρο ποὺ δὲν ἔχει καμιά ἀξία. Ὁ κορμὸς του εἶναι τόσο ἀνώμαλος καὶ τόσο γεμάτος ρῶζους ποὺ δὲν μπορεί νὰ κἀν γιὰ σανίδες καὶ τὰ κλαδιά του εἶναι τόσο στραβά ποὺ δὲν μπορεί νὰ τὰ μεταχειρισθῇ κανεὶς γιὰ τίποτα. Βρίσκεται ἀπάνω στὸν μεγάλο δρόμο, μὰ κανένας ξυλοκόπος δὲν γυρνᾷ νὰ τὸ δῇ. Τὰ λόγια σου, Κύριε, εἶναι σὰν αὐτὸ τὸ δέντρο: μεγάλα καὶ ἀχρηστα, σὲ κανέναν δὲν ὠφελοῦν τίποτα.

Ὁ Τσοῦγκ-Τσέ εἶπε: — Κύριε, δὲν εἶδες ποτέ ἀγριόγατα νὰ παραμονεύῃ τὴν λεῖα τῆς; Πηδᾷ ἀπάνω στὸ δέντρο, δεξιὰ ἀριστερά, στὰ κλαδιά, ἀπάνω κάτω ὡς πονεὺς τυχόν νὰ πέσῃ σὲ καμιά παγίδα καὶ νὰ πιαστῇ. Τὸ βουβάλι πάλι εἶναι ὀγκωδέστατο ζῶον, μὲ τὸ σῶμα του σὰν σύννεφο σκοτεινιάζει τὸν οὐρανὸ. Ἐχει δίκαιο ὁ κόσμος νὰ τὸ λέῃ μεγάλο, μὰ νὰ κνηγᾷ ποντικὸς βέβαια δὲν ξέρει.

Λοιπὸν: ἔχεις ἕνα μεγάλο δέντρο καὶ δὲν ξέρεις τί νὰ τὸ κἀνῃς, — τί δὲν τὸ παίρνεις νὰ τὸ φυτέψῃς στὴν ἐρημιά, τὴν γυμνὴ ἀγριοτοπιὰ. Ἐκεῖ θὰ μπορῆς νὰ περπατᾷς ξένοιαστος κάτω ἀπ' τὴν σκέπη του ἢ νὰ κοιμᾷσαι ἀνενοχλητος στὴν καλὴ του σκιά. Τότε δὲν θάχῃς νὰ σκέπτεσαι πέλεις κ' ὄξινες; θὰ βρισκοσαι μὲ τὸ δέντρο πέρα ἀπ' τὸν κόσμο τῆς βλάβης καὶ τῆς ὀφέλειας.

Ο ΑΕΡΓΟΣ

Ὁ Τσίεν-Βού εἶπε τοῦ Λιέν-Σού:

— Ἀκουσα τὸν Τσίε-Γιού νὰ λέγῃ κάτι ποὺ ἦταν μιὰ μεγάλη ἀνοησία, ποὺ δὲν εἶχε οὔτε ἔννοια οὔτε λογικὴ καμιά. Αὐτὸ ποὺ εἶπε μοῦ φάνηκε πολὺ πολὺ περίεργο, γιὰτὶ ἦταν ἀνεξερύνητο σὰν τὸν γαλαξία καὶ συγχρόνως ἀσυνάρτητο καὶ ἐντελῶς ξέχωρο ἀπὸ τὴν πείρα τῶν ἀνθρώπων.

— Τί ἦτον; ρώτησε ὁ Λιέν-Σού.

Ὁ Τσίε-Γιού ἀπήντησε:

— Εἶπε πὼς ἀπάνω στὸ βουνὸ Μιὰο-Κού-Σέ ζῆ ἕνας ἀνθρώπος ποὺ εἶναι σὰν πνεῦμα, ποὺ τὸ κρέας του εἶναι σὰν χιόνι ἢ σὰν πάχος καὶ ἡ κορμοστασιὰ του σὰν μιὰς παρθένας: δὲν τρώει καρπὸς τῆς γῆς, τρέφεται ἀπὸ ἀέρα καὶ δρόσο, κ' ἀπάνω στὰ σύννεφα τρέχοντας—ἀλογά του εἶναι δράκοι φτερωτοὶ—παίρνει γύρω τις τέσσερις θάλασσες. Αὐτὸ τὸ δὲν ζῆ ἐντελῶς ἀεργο. Κι' ὅμως, λέει, κάνει νὰ μὴ σαλπίζουν τὰ πρᾶματα καὶ κάνει τὰ σπαρτὰ νὰ εὐδοκίμοῦν. Τὸ λοιπὸν, ἐγὼ λέγω πὼς αὐτὰ εἶναι ἀνοησίες καὶ δὲν τὰ πιστεύω.

Ὁ Λιέν-Σού εἶπε:

— Δὲν ζητοῦν τὴν γνώμη ἐνὸς τυφλοῦ γιὰ μιὰ ζωγραφιά, κ' οὔτε καλοῦν ἕναν κορυφὸ ν' ἀκούσῃ τραγοῦδια. Ὅμως τύφλα καὶ κουφαμίρα δὲν εἶναι μόνο τοῦ σώματος: ὑπάρχουν καὶ ψυχὲς ποὺ εἶναι τυφλὲς καὶ κορυφές. Ἐσύ, ἔτσι μοῦ φαίνεται, ἀπὸ αὐτὰ τὰ πάθη κατέχεσαι. Ἀλήθεια, ἡ καλὴ ἐπιρροή ἐκείνου τοῦ ἀνθρώπου γεμίζει ὄλον τὸν κόσμο. Κ' ἐξὸ θὰ ἤθελες νὰ ἐρχόταν ν' ἀνακατωθῇ στίς λεπτομέρειες αὐτῆς μας τῆς ζωῆς, ἐπειδὴ ἕνα ἐλαϊνὸ γένος ἀνθρώπων κράζει γιὰ μεταρρυθμίσι; Τὰ πρᾶματα αὐτοῦ τοῦ κόσμου δὲν τὸν μέλουν ἐκείνον. Ἄν γινόταν πλημμύρα κ' ἔφταναν τὰ νερά ὡς στὸν οὐρανὸ, αὐτὸς δὲν θὰ βρεχόταν. Ἄν γινόταν φωτιά ποὺ γάλλωναν τὰ μέταλλα τῆς γῆς καὶ νὰ καίονταν τὰ βουνά, αὐτὸς δὲν θὰ αἰσθανόταν ζέση. Ἀπὸ τὴν τέφρα του καὶ τὰ κοσκινισμένα του λείψανα πολεῖτε σεῖς νὰ κάνετε δύο ἀπὸ τοὺς ἐνδόξους σας ἀνδρας. Κ' ἐξὸ θὰ ἤθελες νὰ τὸν μέλουν τὰ πρᾶματα αὐτοῦ τοῦ κόσμου;

ΤΟ ΚΡΑΝΙΟ

Ὁ Τσοῦγκ-Τσέ βρῆκε μιὰ φορὰ, ἐκεῖ ποὺ περπατοῦσε, ἕνα κρανίον: τὸ σκούνηξε μὲ τὸ ραβδί του καὶ τοῦ εἶπε: Ἦσουν ἀραγε ποτέ κανένας φιλότιμος πολίτης κ' οἱ κόποι σου κ' οἱ πόθοι σου σὲ μάραναν; ἢ ἦσουν μήπως κανένας πολιτευόμενος καὶ ὠθήσες τὴν χώρα σου στὴν καταστροφή καὶ σκοτώθηκες μέσ' στίς τα-

ραχές; ἢ ἕνας κατεργάρης ποὺ ἄφησε γιὰ κληρονομία μόνο ντροπή; ἢ κανένας ζητιάνος καὶ πέθανες ἀπ' τὴν τυραννία τῆς πείνας καὶ τοῦ κρύου; ἢ, ἴσως, ἔφτασες σ' αὐτὴν τὴν κατάστασι ἀπὸ προχωρημένα γηρατεία;

Ὅταν τέλειωσε τὴν ὁμιλία του πήρε τὸ κρανίον καὶ τῖβαλε, διὰν πῆγε νὰ κοιμηθῇ, κάτω ἀπ' τὸ κεφάλι του γιὰ προσκέφαλο. Τὴν νύχτα ὠνειρεύτηκε πὼς ἦθελε τὸ κρανίον καὶ τοῦ εἶπε: Καλὰ ἦταν τὰ λόγια σου, Κύριε, μὰ ἔχουν ὄλα βᾶσι τους τὴν ζωὴ τῶν ἀνθρώπων καὶ τίς φροντίδες τῶν ζωντανῶν. Μετὰ τὸν θάνατο δὲν ὑπάρχει πιά τίποτ' ἀπ' ὄλα αὐτὰ. Θές ν' ἀκούσης γιὰ τὸν θάνατο;

Θέλω, εἶπε ὁ Τσοῦγκ-Τσέ. Τὸ κρανίον εἶπε: Στὸν θάνατο δὲν ὑπάρχουν οὔτε κύριοι, οὔτε δπῆκοι. Οἱ ἐνέργειες τοῦ χρόνου εἶναι ἀγνωστες. Ἡ ὑπαρξίς μας εἶναι ὑπαρξίς τοῦ παντός. Ἡ εὐδαιμονία ἐνὸς πρῆγματος μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων δὲν εἶναι τίποτα κοντὰ στὴν δικὴ μας εὐδαιμονία.

Μὰ ὁ Τσοῦγκ-Τσέ ἀκόμα δὲν τὸν πίστευε καὶ εἶπε: Ἄν μπορούσα νὰ κάνω τὸν Κύριο τῆς Μόρας ν' ἀφήσῃ τὸ σῶμα σου νὰ ξαναγεννηθῇ, νὰ ξαναζωντανέσῃ τὰ κόκκαλά σου κ' οἱ σάρκες σου, γιὰ νὰ γυρίσης πάλι στοὺς γονεῖς σου, στὴν γυναῖκα σου καὶ στοὺς φίλους τῆς νεότητός σου — δὲν θὰ ἦσουν πρόθυμοι;

Τότε τὸ κρανίον ἀνοῖξε μεγάλα τὰ μάτια του καὶ σούφρωσε τὰ φρύδια του καὶ εἶπε: Πὼς εἶναι δυνατόν ν' ἀπορροῦν τὴν βασιλικὴ μου εὐδαιμονία καὶ νὰ ξαναρχίσω πάλι τὰ βασάνια τῶν θνητῶν.

Η ΜΟΥΣΙΚΗ Τ' ΟΥΡΑΝΟΥ

Ὁ Τσὲ-Τσι ἀπὸ τὸ Νάν-Κουὸ καθόταν ἀκουμπισμένος στὸ τραπέζι του. Κύταζε πρὸς τὸν οὐρανὸ, ἀνέπνεε βαθειὰ καὶ σιγὰ καὶ φαινόταν σὰν ὁ νοῦς του νὰ ἦταν ἄλλοῦ, νὰ εἶχε χωρισθῇ ἡ ψυχὴ ἀπ' τὸ σῶμα. Ὁ Γιέν-Τσέγκ Τσέ-Γιού, ποὺ στεκόταν μπροστὰ του, τοῦ φώναξε:

— Πὼς εἶσαι ἔτσι ποὺ τὸ σῶμα σου φαίνεται σὰν ξερὸς κορμὸς καὶ τὸ πνεῦμα σου σὰν νεκρὴ στάχτη; Μὰ τὴν ἀλήθεια, ὁ ἀνθρώπος ποὺ εἶναι ἀκουμπισμένος ἐδῶ στὸ τραπέζι, δὲν εἶναι ὁ ἴδιος ποὺ ἦταν πρὶν ἐδῶ!

Ὁ Τσὲ-Τσι εἶπε: — Ἐχεις δίκαιο νὰ ρωτᾷς. Ἐγὼ ἔθαψα σήμερα τὸν ἑαυτὸ μου. Μπορεῖς νὰ τὸ κατάλαβῃς αὐτὸ; Ἴσως νάχῃς ἀκούσει τὴν μουσικὴ τῶν ἀνθρώπων, μὰ δὲν ἀκουσες τὴν μουσικὴ τῆς γῆς; Ἴσως νάχῃς ἀκούσει καὶ τὴν μουσικὴ τῆς γῆς, μὰ δὲν ἀκουσες τὴν μουσικὴ τ' οὐρανοῦ.

— Έξήγησέ μου τί έννοιές, είπε ο Τσέ - Γιού.
— Ο Τσέ - Τσί έξακολούθησε:

— Την άναπνοή τής Φύσεως την λέγουν άνεμο. Μερικές φορές είναι άκίνητη. Μά όταν είναι σέ κίνησι, τότε κάθε άνοιγμα άντηχεί στην πνοή της. Δέν πρόσεξες ποτέ τό μάνιασμα του άνέμου όταν φουσκώνη; Σπηλιές και ρέματα σέ βουνά και σέ δάση, οι κουφάλες των πελώριων δέντρων είναι σαν μύρια στόματα, ρουθούνια, αυτιά, άγγεία, ύδροχόες. Όταν ο άνεμος δρομά μέσα τους, τότε κάνουν κάτι ήηους σαν τά νερά που άφρίζουν και σαν τά βέλη που σκίζουν τον άνερα, σαν αίστηρες διαταγές, σαν φωνάγματα, σαν λόγιοι τραχείς, βαθιά παράπονα και λυπημένες ή σφρυγιστρές φωνές. Οι πρώτοι ήχοι είναι ψηλοί, έπειτα έρχονται βαρύτεροι, μά πάντα στον ίδιο τόνο. Σιγανές πνοές γεννούν σιγανές φωνές, και δυνατοί άνεμοι δυνατές. Στο τέλος καταπαύει ή θύελλα και τά άνοιγματα είναι άδεια και ήσυχα. Δέν πρόσεξες ποτέ την τέτοια ταραχή μέσα στα δέντρα;

— Καλά, είπε ο Τσέ - Γιού, άν ή μουσική τής γής γίνεται άπ' όλα αυτά τά άνοιγματα, κ' ή μουσική των ανθρώπων άπό άλλους και σάλπιγγες, μά ή μουσική τ' ουρανού πώς γίνεται;

— Ο Τσέ - Τσί είπε:

— Η έπίδρασις του άνέμου σ' όλα τά άνοιγματα δέν είναι ή ίδια. Μά κάτι είναι που τά κάνει όλα ν' άντηχούν, και τό καθένα ν' άντηχή ξεχωριστά. Υπάρχει και μεγάλη γνώσις και μικρή γνώσις: υπάρχουν λόγοι γενικοί και λόγοι μερικοί. Η τό πνεύμα μας είναι σκλαβωμένο στον ύπνο ή είναι ξυπνό κ' έλευθερο, πάντα υποκείμεθα σέ λάθη, σέ άγνοια, σέ ασάφεια, σέ άνία και σέ άθυμία και σέ φόβο. Πότε σπεύδει τό πνεύμα μας, κριτής του καλού και του κακού. Πότε στέκει ανένδοτο, φυλάξ άπαραβίαστων δικαιωμάτων. Έπειτα, με τον χειμώνα και με τά πόγη έρχεται ή φθορά, κ' όλα έξαφανίζονται σαν τό τρεχαμένο νερό που φεύγει και δέν ξαναγυρνά. Όλα σωπαίνουν, στάσις έπέρχεται στό πνεύμα και δέν μπορεί κιά νά δή τό φώς. Χαρά και λύπη, εύτυχία και δυστυχία, πρόνοια και μετάνοια γεννιούνται μέσα μας πάντα κερνώντας και διαβαίνοντας. Έρχονται σαν μουσική άπό άγνωστα άνοιγματα. Όλομερίς κ' όλονυχτίς καταλύει και διαδέχεται τό ένα τό άλλο, μά άπό που έρχονται δέν ξέρούμε νά πούμε. Νά έλπίσουμε πως θάρθη ποτέ μά στιγμή που θα καταλάβωμε τό νόημά των;

[Άπό τό Γερμανικόν]

Μετάφρασις Τ.

Η ΣΤΗΛΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

ΣΤΡΟΦΕΣ

I

Ζηλεύω σε ψηλό βουνό με τά πολλά τά χρόνια
με τά έλάτια τά τρανά, τά σκίνα, τις φτελιές
που άπάνου τους την άνοιξη γλυκά λαλούν τ' άηδόνια
και χίλια δυό άλλα πουλιά μ' δόλογλυκες λαλιές.

Ζηλεύω σε ψηλό βουνό με τις πολλές τις στάνες
που τόσες νηές τά πρόβατα σέ σέβανε οδηγούν
και γέρνουνε τό δειλινό — στερν' άπό τις καρμπάνες —
με τόσες καλούς μέσ' σέ κρυφές μεριές ν' άνταμωθούν...

II

Μέσ' στό μεσημεριάτικο λιολύρι που φλογίζει
και που μαραίνει κάθε τί π' άνθίζει, ένα μικρό
σύγγεφο διαβατάριχο έρχεται και σκορπίζει
ένα ψιλό ψυχάλωμα — ένα δρόσισμα έλαφρό.

Κι' όλα τά ώραία τά λούλουδα που πρώτα μαραμένα
έγέρναν, τώρα έντίθησαν με νέα φορεσιά
κι' ύψώθηκαν περήφανα — ένψ' σαν ζηλεμένα
διαμάντια οι στάλες γύρω τους κερμιάνται γελαστά...

III

Ο ήλιος ο περήφανος βασιλεψεν άγάλι
άφήνοντας τά ρόδα του στού πέλαου τον άφρό
δλόχαρο και δροσερό έσχύθη τό μαϊστράλι
κι' άπά στό κώμα άρχινησ' έναν ζωτικό χορό.

Δυό-τρεις παρθένες άμορφες μέσ' στό γαλό λουζόνται.
τ' άγέρι αναδύει τους τά δλόσγουρα μαλλιά,
ή δύση ροδοβάφει τες και σαν γλυκές φαινόνται
νεράιδες ποθοπλάνταχτες πλασμένες για φιλιά.

IV

Χεροπιαστοι νά δράμουμε, έλα, μέσα στα δάση
νά ιδούμε τό ξεψύχισμα των θείων λουλουδιών,
νά ιδούμε τ' άχρό σάββανο που απλώθη νά σκεπάση
τον κόσμον όλο των χρωμάτων και των μυρουδιών.

Χεροπιαστοι νά δράμουμε, έλα, μέσα στα δάση
νά ιδούμε κίτρινη στη γή δη τη φυλλωσιά
και άπάνου της ν' αφήσουμε σέ δάκρυα νά ξεσιάση
ή μαύρη που τά στήθη μας φουσκώνει άπελπισιά.

*Άρχος 1813

ΣΠΥΡΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

Οι νύμφες στήσανε χορό στα περιβόλια κάτου
και τά πουλάκια άρχισαν τραγουδια νά τους λένε.
Ποτέ δέν άκουστήκανε τόσο γλυκά τραγουδια
κι' ούτε χορέψανε ποτέ καλύτερα οι νυφάδες
μά ξάφνον στην πολλή χαρά και στο πολύ μεθύσι
ένα πουλάκι π' έφελνε καλύτερα από τάλλα,
άλλαξε τό τραγούδι του κι' άρχινησε νά κλαίη,
νά κλαίη την άγάπη του, τον πόνο του νά λήη,
και τάλλα του άκλουθήσανε... και σέ λιγάκι ώρα
με λύπη οι νύμφες φύγαν, σωπάσαν τά πουλάκια,
και τό ποτάμι π' άθελα τό δρόμο του είχε κίφει
άρχινης αγά - αγά τό δρόμο του και πάλι...

ΧΩΡΙΤΙΚΗ ΖΩΗ

Σκοτεινίωσε, κι' ή ζεματιά έντίθησε στα μαύρα,
μέσα στα σύννεφα χλωμό προβάλλει τό φεγγάρι
κι' άπ' τό Κονάκι άκούγονται γλυκά άργυρόχη γέλια!
έν' τά κορίτσια που γελαύν και λένε παραμύθια...
Όλα τά βασιλόπουλα κι' όλοι οι τρανοί Ρηγάδες
κ' οι Δράκοι, και οι Μάγισσες περνούν άπό μπροστά τους
κι' όλοι μαζί άραδειάζονται σ' άτέλειωτη σιγά...
Μά ξάφνον πέρα άπ' τό βουνό άκούγεται ή φλογέρα
σκορπίζοντας στη σιγαλιά τον πόνο του βοσκαύ...
Τά παραμύθια παίρνουνε και τόμορφο τραγούδι
βρίσκει γλυκό αντίλαλο στον κοριτσιών τό στόμα
κι' διασκελλίζει τό βουνό και χύνεται στον κάμπο
γλυκό τραγούδι κι' ήσυχο σαν τό νερό που τρέχει...
Φρέζαν τά φύλλα στα κλαδιά, έσάπασε τ' άηδόνι
και τό φεγγάρι σάθησε. Πήραν ζωή οι Νεράιδες
και μέσ' στό σκοπότισμα, στού φεγγαριού τη λάμψη
τά παραμύθια γίνησαν για μία στιγμή αλήθεια!...

Σκέρρος

Β. Κ. ΑΝΤΩΝΑΚΗΣ

Η ΣΤΑΛΑΓΜΑΤΙΑ

Άπό τη «Χαρουγή»

Δέν ελσαι σύ ή σταλαγματιά
που μαύρη δίψα σβύνει,
Μηδέ δροσοβλα χαρουγής
Στ' άνθη ζωή νά δίνη.

Παρά μεγάλο δάκρυο
Που άπό τά μάτια έχάθη
Και στής καρδιάς μου τώρα πειά
Άργουκλάει τά βάρη.
Ναύκλιον ΘΡ. ΑΣΚΡΑΙΟΣ

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Κον Θο. Άσ. (Ναύκλιον). — Γιατί έζητήσατε ψευ-
δώνυμον άφου άρχισατε νά γράφετε καλά με τό όνομά
σας; Δημοσιεύομεν τό καλύτερον.

Κον Ι. 'Ηλ. Κοζ. (ένταύθα). — Ζητούμεν έργα φαν-

τασίας άπό τους νέους μας και όχι μελέτας σαν...
αυτήν που μας έστειλατε.

Κον Κ. Τουρ. — Στο ποίημά σας «στην πεδιάδα» έχετε
λέξεις που τις επαναλαμβάνετε δυό και τρεις φορές
στο ίδιο τετράστιχο.

Κον Δημ. Καρ. — Ο φίλος σας κ. Παπουτσής (Ι) γρά-
φει άπως και σεις. Θα ελαθε βέβαια και οι δυό σας
παιδιά. Διαβάσατε κάμποσο καιρό.

Κον Ν. Δ. Κ. — Πολλές άσυναρτησιές: τό «Ήθελα»
φανερώνει ότι δέν ξέρετε γράμματα καλά - καλά.

Κον Εδ. Γκιν. — Πολύ κοινά πράγματα. Άδύνατον
νά δημοσιευθούν.

Κον Π. Βαλ. — Άπαράδεκτα. Έχετε μερικούς κα-
λούς στίχους μά δέν άρκούν. Περιμένομε τίποτε
καλύτερα.

Κον Παπ. (Βουλγαρία). — Αυτό που μας έστειλατε
ούτε πεζόν, ούτε έμμετρον είνε. Έχετε κάποια φαν-
τασία, μά λείπει δλότελα ή ένστικτική σκέψις.

Κον Χ. Λυγ. (Τρίπολι). — Τό ποιημάκι σας πολύ
κοινό στην ένπνευσι και γι' αυτό περιμένομε κάτι
πειά - πρωτότυπο.

Κον Βασ. Κον. — Στις «Στροφές του πελάγου» έχετε
μερικές άραιές φράσεις άπως: «κι' άπως τό ήλιόφωτο
της μέρας, άπλώσου δλόγαλλήσις...» Και παρά κάτω
«στο βοτσαλόσπαρτο άκρογαίλι...» Μά ως σύνολα,
τά ποιήματά σας έχουν πολλά έλαττώματα. Γράψετε
και στείλτε μας άν έχετε τίποτε καλύτερα.

Κον Στ. Παναγ. (Άργος). — Οι στίχοι σας πολύ εθ-
μορφοι. Τους δημοσιεύομεν όλους με θερμά συγχα-
ρητήρια.

Κον Άντ. (Σκέρρος). — Ωραιότατα τά δυό αυτά ποιη-
ματάκια σας. Έχουν άπλότητα, ρυθμό και φαντασία.

Κον Δημ. Γιαν. (Λευκάδα). — Τα τραγουδια της Νειό-
της σας είνε πολύ παιδικά. Κι' ούτε σωστά ποιήματα
μπορούν νά όνομασθούν, γιατί δέν φανερώνουν μιάν
σκέψιν, είτε ένα αίσθημα που εργάσθησαν με σοβαρό-
τητα. Πινελιές μόνο με κοινό τό θέμα, αλλά με σωστό
μέτρο.

Κον Ίωαν. Ζαχ. (Ένταύθα). — Και τά σατυρικά και
τά λυρικά σας δέν μας λένε πολλά πράματα. Έπειτα
ελαθε και... πολύ φιλόδοξος φαίνεται. Περισορήστε
σέ ένα είδος και μελετήσατε, γιατί έχετε πολύ πα-
λαιϊκόν ύφος.

Κον Εδάγ. Γκιν. — Τό πεζό σας ποιημάκι δέν έχει
καμιά πρωτοτυπία. Η γλώσσα σας καλή. Έργασθήτε
πρώτα σέ κανένα θέμα λιγώτερο άφηρημένο από αυτό.
Αυτός οι λυρικές εικονίτσες για νά γραφούν έκφρα-
στικά, θέλουν τον δυνατό ποιητή και τον μεγάλο
τεχνίτη.

Κον Θ. Ι. Μ. (Χαλέπα - Κρήτης). — Όλο αυτό τό
διήγημα, τρεις δλόκληρες μεγάλες σελίδες, για νά
πής ότι σήμερα είνε ή βασιλεία του χρόματος! Σάν
πολλά. Βέβαια, έννοείτε, πως δέν μπορούμε νά δημο-
σιεύομε τέτοια πράγματα, μά ούτε και σεις πρέπει νά
τά γράφετε.

ΙΣΤΟΡΙΕΣ

Κάθε τέτοιο καιρό ο στρατός μας δοκιμάζει—λένε—την δύναμή του. Κάνει τα μεγάλα γυμνάσια, που τα ακολουθούνε πολλοί άνθρωποι και οι ψυχές τόσων μοναδών. Μέσα στο καλοκαιριάτικο λιοπύρι, που διαπερνά σαν καυτερές βελόνες το κορμί, πώς τυραννιούνται τα καίμενα τα παιδιά. Μά ο στρατός είνε ή πειό ιερά υποχρέωσις για τον άνδρα. Άνθρωπος που δεν παράδωκε το κορμί του και την άντοχή του να ξαντληθούν στην βαρεία του ύπηρεσία, — δέν αισθάνθηκε τον κόπο «μέχρι θανάτου» μά ούτε και την υπερεφάνεια, εκείνο το βαθύ μεθύσι, που δέν παραλλάζει από ένα θριαμβευτικό θάνατο.

Κι αυτές οι δυο αντίθετες συγκινήσεις αποτελούν την άνδρότητα του ατόμου. Όποιος δέν αισθάνθηκε την ανάγκη να χαλκώσει την γιγάντια ένωτική ιδέα του πατριωτισμού και να την εκτείνη ως τους ουρανόσ, — τί μπορεί τάχα να αξίζει...

Εγύρισαν κατάμαυροι με γένηια μακρονά σαν τών άσκητών. Ο κόπος ο βαρύς και ή σκόνη και το μπαρούτι — και μιάς ψευδομάχης ακόμα — γερούν τους ανθρώπους. Τους είδα σε άτέλειωτη γραμμή να περνούν την όδον Πειραιώς, σαν επήγαιναν στα γυμνάσια. Κι όταν έγύρισαν τους ξαναείδα. Είχαν τόσο αγριέψει! Λένε πως έδειξαν μεγάλη δύναμη καρδιάς. Επάλεψαν εκεί κάτω από την ξαντλητική ήλιοπλημμύρα τόσες ήμέρες. Τα καλά παιδιά.

Όμως ανάμεσα από αυτά τα καλά, άρχισαν τώρα τελευταία να ξεφυτρώνουν και κάτι άλλα, παράξενα παιδιά. Περπατούν στους δρόμους σκυφτά, και το σύνολό τους δείχνει πως είνε γεροντώτεροι κι από τους ηλικιωμένους ανθρώπους. Αυτά λοιπόν τα παιδιά, με πολλή στενοχώρια συλλογίζονται τον χρόνο που θα τους φωνάξη επιτακτικά ή σάλπιγγα του στρατού. Και κυττάζουν πως να ξεφύγουν. Πώς να πληρώσουν αν μπορούν και την τελευταία τους δεκάρα για να επιτύχουν την στρατιωτικήν απολύτρωσι, σε στιγμή που τα στήθη σ' όλον τον κόσμο καίγονται από τον πατριωτισμό και χιλιάδες τα κορμιά πέφτουν για μια λουρίδα γης. Στους Έλληνας δέν παρατηρείται σήμερα μια τέτοια προθυμία. Είνε σαν φυσικό αποτέλεσμα του έμφυλισμού των νέων μας, — δέν ξέρω. Είνε σαν μια εκδήλωσις της «θηλυπροπούς τά-

σεως» που έχουν αυτά τα εύλογημένα παιδιά; Τα βλέπει κανείς, — γλωμιάζουν, αδυνατίζουν, σοβαρεύονται πρόωρα, κάνουν τους σεμνούς και τους συλλογισμένους και τους χορτάτους τάχα από τις ήδονές της ζωής. Κι απ' όλα αυτά δέν ξέρουν τίποτα, μά τίποτα, — παρά μόνο ξέρουν να στέλνουν άρρωστιακό τραγούδι σ' έναν παρεξηγημένον Απόλλωνα...

Πώς έχουμε στρατό σήμερα, πως μπορούμε να έχουμε λίγα κορμιά γερά ακόμα, ώστε να πολεμήν με τον κόπο και με την δίψα και με την καλοκαιριάτικη φλόγα στους ξεροκαμπους της Θεσσαλίας, — είνε θαύμα μά την αλήθεια.

Κι αν προσέξη κανείς, θα ιδή ότι τα θρεμμένα κλωνάρια της Έλληνικής οικογενείας που σταθήκαν άπροσβλήτα στη φιλοξήρα των ψυχών, άνήκουν στην λαϊκή τάξη. Εκεί διατηρείται ακόμα το γερό αίμα, ή ιδέα της θυσίας, ο πόθος της κατακτήσεως, το αίσθημα της ύπομονης. Ω, αν μπορούσαμε να μπολιάσουμε τις παραπάνω τάξεις από τον χυμό τους, ώστε να σταματήσει αυτό το ξεφύλισμα.

Άρρωστοι νέοι στην Ελλάδα, άρρωστοι στην ψυχή και στον οργανισμό, που πνίγονται κάθε μέρα στο κτηνόμοιρο νερό του ρωμαντισμού...

Άλλοίμονο, μιάν τέτοια άρρώστεια δέν την περιμένα για τα παιδιά μας. Ένας τέτοιος έμφυλισμός, σε εποχή που δέν μās συνταράζουν μεγάλες ιδέες, δέν έπίστευα πως θα έφρχγε κατά τον φωτεινό μας τόπο την βαρεία του σκιά.

Κι έτσι, σαν άρχισα να μιλά για άρρώστειες, δε σας παρουσιάσω και μιάν άλλην, φοβερήν, που έχει μεγάλην επιτηδειότητα να σκοτώνη τα αδύνατα «εγώ». Είνε ή ρεκλαμομανία. Πίσω της κατάντησε να τρέχη όλος ο κόσμος, — πίσω από το τρελλό άνέμισμα της γυαλιστερής της ούρας. Η σκόνη σηκώνεται σε σύγγεφο, τυφλώνει τα μάτια, κι όταν κανείς τέλεια τυφλωθή, τότε νομίζει πως βλέπει αληθινά.

Είνε κι αυτή μια από τις θεές που δημιουργήθηκαν για τους κοφίους ανθρώπους, όσους δέν μπορούν να λατρεύουν καθιερωμένους σοβαρούς θεούς.

Δέν πρόκειται για μερικούς γνωστούς και καλούς εργάτας, που ως την τελευταία ώρα της ζωής τους αποζητούν την ρεκλάμα σαν το γλυκύτερο ποτό της ψυχής. Εκείνοι για μένα είνε

οι αδύνατοι, που ακολουθούν έναν κοινό ανθρώπινο νόμο.

Μά πρόκειται για τους άλλους, τους πολλούς, το πλήθος, που εκτείνεται σε όλη την γραμμή της ηλικίας. Από τα παιδιά ως τους γέροντες σήμερα, — όλοι θέλουν ν' ακούσουν τ'ονομά τους δυνατά να κουνουνίζεται στα αυτιά της φτωχής άνθρωπότητας. Όχι από ευγενικήν φιλοδοξίαν μά από κοφίον εγωισμόν. Νομίζουν πως θα όφεληθούν έτσι, πως κάτι θα κερδίσουν, νομίζουν πως έτσι ακούγοντας, ακούγοντας το ίδιο τους το όνομα, θα γεμίση το κενό της άνεφραστης άτομικότητός των. Στ' αληθινά. Το νομίζουν. Δέν μπορούν να πιστεύουν ποτέ ότι ή πνευματική τελειότης είνε κάτι φυσικό, κάτι ένωμένο και σφιχτοδεμένο με την πρώτη πνοή. Μά νομίζουν πως είνε κάτι που κυριεύεται όπως μια πόλις, όπως ένα φρούριο, — κάτι που έρχεται και σιγά-σιγά χαρίζεται στον άνθρωπο από μάκρ άντανάλασι δυνατή και επίμονη του έξω κόσμου προς τον μέσα.

Και καταφεύγουν στις επιδείξεις, στα ψεύτικα μέσα της διαφημίσεως και του θορύβου, στην απομίμησι. Βρίσκουν γελοίους μεσάζοντας που τρέχουν και γράφουν και φωνάζουν γι' αυτούς, κι άλλους άδιαφόρους διεκθύντας έφημερίδων, που εύκολα δημοσιεύουν αυτά τα παραμύθια.

Ο διεκθυντής μιάς έφημερίδος ως τώρα δέν αισθάνθηκε την υποχρέωσι να προλαμβάνη τους πνευματικούς και ήθικους θανάτους, μά να φροντίξη αποκλειστικά για την διάδοσι του φύλλου του.

Να και το παράδειγμα, ολοζώντανο. Έδώ και δυο χρόνια ένα κοριτσάκι άρχισε άπαγγελία με τον κ. Μάρκο Σιγάλα. Ήταν νόστιμο το κοριτσάκι, σεμνό, και της άρεσε να μάθη εύμορφα ποιήματα. Κι έμαθε να λέγη απ' έξω μερικά, είνε αλήθεια, με μια φωνίτσα καθαρή, κουνουνιστή, και με πολλή διάθεσι. Λέγεται Άλίκη Παπαρχήστου. Σήμερα βέβαια, όλοι την ξέρουμε, όλοι συγνοδιαβάσαμε άρθράκια γι' αυτήν στις έφημερίδες, όλοι την είδαμε να σχίζει καμα-

ρωτά τους δρόμους στο πλευρό ενός περήφανου πατέρα.

Μά κανείς ακόμα δέν την είδε να εργάζεται, κανείς δέν παρευρέθηκε στην αποκάλυψι του καλλιτεχνικού, όπως λένε, εαυτού της, απλούστατα, γιατί ακόμα δέν άποκαλύφθηκε. Ίσως ναποκαλυφθή μια μέρα. Δέν θέλω να προφητεύσω τίποτε το δυσάρεστο για το συμπαθητικό κοριτσάκι. Όμως όλα όσα έγράφηκαν, έπρεπε να καθιστηρήσουν περιμένοντας εκείνη την στιγμή.

Γιατί προκαταβολικά αυτός ο θόρυβος, — εις βάρος ενός κλειστού μπουμπουκιού, που δέν ξέρουμε ακόμα τί άνθος θα βγάλη;

Άπαγγέλλει λίγα ποιήματα, την ακούσαμε προχθές στην άπογευματινή που έδωκε, την ακούσαμε και στην Τέχνη, την είδαμε και στο θέατρο της Δ^{ος} Κοτοπούλη, — και είνε αλήθεια πως ένα βράδυ μου έκανε έντύπωσι ή βαθειά της προσήλωσις. Είχε κρεμασθή από τα χείλη της καλλιτέχιδος και ροφούσε την ύπόκρισι της.

Ε, καλά, μά αυτά όλα δέν θα πούν τίποτε. Αυτά όλα ίσως να δείχνουν μια τάσι. Ίσως να βεβαιώνουν μιάν διάθεσι. Μά ή ψυχή για να φθάση το ώριμασμα πρέπει να περάση άπειρες μεταμορφώσεσι, — να τρέξη άπειρα διαστήματα εξέλιξεως για να βρεθή μιάν ήμέραν μπροστά στο κατώφλι της Τέχνης, που το θαρρούμε τόσο εύκολόφθαστο.

Και τότε, σαν φθάσουμε, σαν θα αισθανθούμε το φώς της άπάνω μας να μās λούζη, μόνος του θα ύψωθή ο έπαινος των ανθρώπων. Μά δέν θα έχουμε φόβο να πάθουμε τίποτε πειά από τον έπαινο, γιατί θα έχη προσηγηθή μια συνετή αυτοπεποίθησις.

Αυτά θα ήθελα να ειπώ, και θα ήθελα ακόμα να καυδικάσω τους άπλους είτε τους έμμεταλλευτάς γονείς, που παίρνουν στο λαιμό τους τα παιδιά τους, εμφανίζοντας τα έτσι πρόωρα.

Τώρα το κοριτσάκι αυτό, μου φαίνεται σαν σκοτωμένο ήθικώς. Και το λυπάμαι, και το λυπάμαι. Θα ήθελα να του έφερναν πόνο τα λόγια μου για να κλάψη και να σκεφθή.

ΕΙΡΗΝΗ ΠΟΛ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

— «Όσοι πηγαίνετε εις όλας τας γενικας δοκιμας. Τι πύλη!

Ίδού νομίζω, το σύγχρονον αίσθημα για ότι αφορά το θέατρον και το βιβλίον. Αυτό βέβαια δεν είναι σημειών διανοητικής προόδου. Ίπι είκοσι χρόνια δίδουν το ίδιον έργον εις τους φανατικούς θεατροφίλους· δεν το παρατηρούν. Άν φανή ένα βιβλίον πρωτότυπον, εκτιμάται άμέσως από όλην την μικρήν ομάδα, που μένει πιστή εις το βιβλίον. Μά το ίδιον συνέβαινε και πρό τριάντα έτών.

Ο έξοχος ζωγράφος Φρανσίς Ζουρνταίν έκφέρει γνώμην σαφή: «Κατ' έμέ η άννησία του σύγχρονου θεάτρου είναι τρομακτική και το σκανδαλώδες ενδιαφέρον, που διεγείρει πάν ότι αφορά την σκηνήν, δεν θα ήμπορέση να συνταυτισθή με το φιλολογικό γούστο».

Ο κ. Πέτρος Μιλ φωνάζει: «Το κοινόν πηγαίνει εις το θέατρον, επειδή εκεί κλέπτεται ολιγώτερον από τα βιβλιοπωλεία!»

Ο κ. Εγγ. Μονφόρ άπαντά: «Ό,τι αποδεικνύει την υπεροχήν του βιβλίου είναι τουτό: ένα θεατρικόν έργον δεν είναι άραλον και δεν έχει την τύχην να ζήση παρά εάν ήμπορής και να διαβασθή. Κάθε θεατρικόν έργον· δεν αξίζει τίποτε, εάν δεν ήμπορής να γίνη και βιβλίον».

Η κ. Ραχήλ σημειώνει τα εξής: «Η φιλολογία, ή αληθινή, δεν ήμπορεί να εγκαθιδρυθή εις το θέατρον, επειδή ο θόρυβος ενός καρδιακτύπηματος πνίγεται από τον θόρυβον των ανθρώπων που περιπατούν. Ίπι της σκηνης κανεις δεν ήμπορεί να μείνη ακίνητος και ήσθοποιό, καθήμενοι μίαν δλόκληρον βραδειάν, παρά τά όρατα πράγματα που θα προσπαθούσαν να έξωτε- ρικεύσουν, θα απέτυχαναν. Έν άριστούργημα αναγι- νωσκόμενον μένει άριστούργημα. Το ίδιον όμως άρι- στούργημα παιζόμενον, έρμηνευόμενον, ήμπορεί να γίνη διά τον φιλόλογον άπολύτως νεκρόν γράμμα.

ΕΙΣ το Παρίσι έσχηματίσθη μεγάλη επιτροπή από όλους τους έξεχόντας εις την πολιτικήν, τα γραμ- ματα, τας τέχνιας, τας επιστήμας διά να καθορίση τας λεπτομερείας του έορτασμού της 200ετηρίδος του Ι. Γ. Ρουσσώ. Αί έορταί θα διαρκέσουν επί τρεις ήμέρας: την 28, 29 και 30 Ιουνίου.

ΕΙΣ το Βερολίον εκωλήθη ή συλλογή έργων ζωγρα- φικής που ειχεν καταρτίσει ο Σ. Βέμπερ, πρόξενος εις το Άμβούργον. Η συλλογή αυτή περιελάμβανεν έργα σπουδαία όλων των σχολών. Το σύνολον του ποσού, που συνθηροείσθη από την πώλησιν ανήλθεν εις 5.940.000 φρ. Τα σπουδαιότερα έργα της συλλογής αυτής είναι μία εικόν του Μαντένια «Η Παρθένος και το Παιδίον», συγγενής με τον πίνακα της Αρσένης, και ήγοράσθη από τον κ. Κήμπεργκερ διά λογαρια- σμόν κάποιου Άμερικανού έρασιτέχνου άντι 737.500 φρ. Έν πρωτότυπον έργον της νεότητος του Ρέμ- πραν «Η Είσοδος του Ίησού εις τον Ναόν», άντι 286.650 φρ. και έν άραλον πορτραίτο άνδρος «Ο Δόν Περέζ Έσταλα» του Γκόγια άντι 95.000 φρ. Και τά δύο αυτά έργα τά ήγόρασεν ή πόλις του Άμβούργου.

ΕΙΣ το «Mercuré de France» (16 Μαΐου) δημοσιεύ- εται το δραματικόν ποιήμα του κ. J. Galzy «ο θά- νατος του ποιητού», πρόλογος διά την «Ίφιγένειαν» και άφιερώνεται εις την μνήμην του Ζάν Μωρεάς. Τα πρόσωπα του δραματικού αυτού ποιήματος είναι ή Δρυάς, ή Νύμφη, ο Φαόνος, ή Ίφιγένεια και ο Φιλοκτή- ης. Η σκηνή συμβάλει εις την άικρον ενός ερήμον πάρ-

κου, την νύκτα, κατά την άρχην της άνοιξεως και ή υπόθεσις στρέφεται περί τον θάνατον του Ζάν Μωρεάς. Όλα αυτά τά πρόσωπα, της ελληνικής μυθολογίας, παρικολοιούτων με άγωνίαν, εκφραζομενην εις ώραιούς στίχους, τας τελευταίας στιγμάς του ποιητού, το ψυ- χογράφημα του και με θλιβεράς φράσεις πλέκουν το εγκώμιον του θνήσκοντος. Ίδού οι τελευταίοι στίχοι του δραματικού αυτού προλόγου.

Η Νύμφη

Το φώς φαίνεται ν' αδυνατίζη. Έπάνω στη λίμνη θάλεγε κανεις πως μία άνέγγιχτη καταχνιά κατεβαίνει.

Φιλοκτήτης

Άλλοίμονο! όλα τέλειωσαν.

Ο Φαόνος

Μιά φωνή σωπαίνει.

Ίφιγένεια

Καθένας θα νομίση αόριο τον έαντό του πώ έξημο, γιατί κανεις δεν θα ελπί πιά: οι θεοί ζούν άκόμη!

Ίφιγένεια

Το φώς σβύνει!

Φιλοκτήτης

Ο Ζάν Μωρεάς επέθανε!

ΑΠΘΘΑΝΕΝ ο Γάλλος ιστορικός Γαβριήλ Μονό ο ίδρυτής της «Ιστορικής Επισθεωρήσεως» και επί 43 έτη καθηγητής της ιστορίας εις το Γαλλικόν Κολ- λέγιον. Με τον θάνατόν του ή ιστορική επιστήμη έχυ- σαν ένα υπέροχον διδάσκαλον.

Κατά τους θερινούς μήνας, Ιούνιος, Ιούλιον, Αύγουστον, Σεπτέμβριον, τά «Παναθήναια» εκδί- δονται εις το τέλος του μηνός εις τέτχη διπλή.

Η ΜΟΔΑ

ΛΟΙΠΟΝ, καπέλα ώσαν άεροπλάνα. Και άλλα ίσια και μεγάλα με μίαν έλαφράν καμπύλην προς τά επάνω. Και άλλα με κάτι άνωμάλους κυματισμούς, που μοιάζουν με πέταλα ενός παμμεγίστου λουλουδιού. Έίτε μικρούτσικα, ώσαν τά παλαιά μπονέ, από δαντέλ- λες και από μουσελίνας, με δέσμες λουλουδιών προς τά ατύα, εκεί που πέφτουν σε παχειάν μπουκλιαν τά μαλλιά, — σύμφωνα με την μόδα. Μά όμως τί εϋ- μορφη, τί καλλιτεχνική μόδα αυτή την φορά. Τά κα- πέλα έχουν τόσην ιδεαν και τόσην χάριν στο σχήμα τους, ώστε οπάνια βρίσκει κανεις στον τόπο μας ένα τέτοιο εργαστήρι, ένα «κατάστημα πλών» όπως τά λένε, που να ικανοποιήση το γούστο του. Γιατί, σή- μερα τοδλάχιστον, διατρέχουμε έποχήν εξάνεως, και οι εξάρσεις οι πνευματικές δεν άντιγράφονται εύκολα από το κάθε χέρι. Ο ήχογράφος, δίδοντας ένα σχέ- διον άεροπλάνου κ. χ., το είδε, έμελέτησε από μακρυνά την σιλουέτα του την μακρόστενην. Έμελέτησεν άκόμα τον κυματισμόν του επάνω στον άέρα, και σε μιά στιγμή, που έφαντάσθη ένα γυναικείο κεφαλάκι με τά μαλλιά χυμένα πλουσία δεξιά και άριστερά προς τον λαμόν, του έφάνηκεν εύμορφη μιά τέτοια φόρμα και σύμφωνα με το κτύπημα. Έπληξε το χαρτί και την έσυτοάρισε, εγγενικήν όπως την είδε κι' όπως την συνέλαβε, σαν ζωγράφος. Τά φιγουρίνια την άντέγρα- φαν πιστά, μά οι εργατίριες των πλών δεν ήμπορέσαν πιστά να την εκτελέσουν. Έίχε έμπνευσιν ο σχεδιαστής

Ταγίερ από ταφτά μαύρο με χονδρά κεντήματα

Έτσι, καταφεύγει κανεις στα μόδελα. Είνε άκριβά, μά έχουν μίαν διαφωρευτικήν πνοήν εργασίας και συν- δυασμού άποχρώσεων και απλότητος επάνω τους.

Μάλιστα τά σχέδια που άνέφερα, — τά ευγενικώ- τερα ανάμεσα στα πολλά νέα σχήματα — εινε αδύνα- τον να γίνουν έδω, για τους λόγους που άνέφερα.

Τά καπέλα- άεροπλάνα εινε πολύ εύμορφα, με μίαν δαντέλλαν τριγύρω και με χαμηλόν φιογκον από χον- δρό βελούδο.

Τά άλλα, τά δλόisia και τά κυματιστά, εινε χαρι- τωμένα και παιδ νεανικά, όταν κανεις τά οικείαση με έλαφράν σουρωτήν μουσελίαν και επάνω σκορπίση λεπτά λουλουδάκια. Προτιμώτερα εινε του άγρου.

Συνειθίζονται πολυ και καπέλα από μεταξωτό λίγο χονδρό, με ναυτικόν ταπέ. Αύτά, παιδ συχνά γίνονται μεγάλα και ελάχιστα σηκωμένα προς τó ένα πλευρό, ώστε να τοποθετηται εκεί μεγάλη δέσμη από τριαν- τάφυλλα ειτε από άλλα χονδρά λουλουδία.

Μιά χαριτωμένη ιδιοτροπία της μόδας που έχουμε, εινε και άνθη από βελούδο, ειτε και γιφλάνδες από βελουδένια μεγάλα φύλλα σκοτεινού χρώματος.

Τά πτερά έπαυσαν να εινε μεγάλα, για τά πολυ έκλε- κτά καπέλα των θεάτρων και των σαλονιών, μά πρέπει να εινε πολύτιμα και να έχουν καλλιτεχνικήν καταργα- σίαν. Λεπτές τριχες (έγγει) σχήματος στεφανιού, στο- λίζουν συχνά μεγάλες καπελίνας από μουσελίαν.

Μά τά πρακτικώτερα, χωρίς άλλο, εινε εκείνα τά μικρούτσικα μπονέ, που μοιάζουν σαν καλύμματα θεανών, όπιν εινε από καλό μεταξί. Για τά καπελάκια αυτά, που θέλουν ώραιον κεφαλί και πρόσωπο με λε- πτές γραμμες και με εγγένειαν, δεν ταιριάζουν βαρειά και πολλά στολισμένα. Στεφανάκια από μουμπούκια και λεπτοί πλισέδες που ανάμεσά τους να ξεπτιούνται φύλλα δαντελλένια ειτε μεγάλοι σπόροι φρυτών και κάποτε τριχες έλαφρας- έλαφρας έγγετας πάλι, προς τó πίσω μέρος, άλλα με μεγάλην άφέλειαν.

Δεν ξεύρω αν το τελευταίο αυτό είδος του καλύμ- ματος της κεφαλής μπορεί να βγίη τέλειο όπως το φαν- τάσμαι, από τά δάκτυλα ελληνίδος εργατίρις.

Για τον μόνον λόγον ότι αυτή, την εργασίαν άκόμη την θεωρεί κάτι βαρύ και κουραστικό, κάτι τι που όφειλει να παρέχη μόνο το ψωμί της ήμέρας. Μακρό- τερα δεν έσοκέρθηκεν, όπως κάθε άλλη γυναικία πολι- τιτισμένου τόπου, — ότι: Κάθε είδος άσχολίας μπορεί να έχη την καλλιτεχνικότητά του, όταν κανεις άγωνι- σθή να την εϋρη, κι' όταν ξεύρη να την παρουσιάση και στους άλλους.

H ΛΟΗΝΑΙΑ

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Πλάτωνος *Τίμαιος*, μετάφρ. Παύλου Γρατσιάτου. Άθηναι Βιβλιοθήκη Φέξη άρχ. Έλλ. συγγραφέων δρ. 3.

Πλάτωνος *Φαίδρος*, μετάφρ. Κ. Σ. Γούναρη. Άθη- ναι Βιβλιοθήκη Φέξη άρχ. Έλλ. συγγραφέων δρ. 2.

Άριστοτέλους *Άθηναίων Πολιτεία* μετάφρ. Γ.ω. Ζερβού. Άθηναι Βιβλιοθήκη Φέξη άρχ. Έλλ. συγγρα- φέων δρ. 3.

Η πολιτική κρίσις έν Κόπερφ, έπίσημα έγγραφα. Λευκωσία.

Άσπιλον των Ανιάτων έκθεσις των πεπραγμένων του έτους 1911. Άθηναι τυπογρ. Έστία.

της φόρμας- άεροπλάνου, μά όχι και ή μοδιστρούλα της παρόδου. Γι' αυτό βλέπουμε γυλοιογραφημένα τά καλλιτεχνικά σχέδια των καπέλων στις προθήμας των καταστημάτων μας. Πεταμένα τó ένα επάνω στο άλλο, ώσαν δερμάτια άχύρων, ίδια οικιάτρεα της κα- λαισθησίας.

ΒΕΒΑΙΩΣ δὲν ἐδοκιμάσθη διὰ τελευταίαν φοράν τὸ Ἔθνος καὶ τὸ Κράτος ἐξ αἰτίας τοῦ Κρητικοῦ ζήτηματος κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς 19 Μαΐου. Ὅλα μὰς ἀναγκάζουν νὰ πιστεύωμεν ἀκραδάντως πλέον, ὅτι κακῶς ἐφантаζόμεθα πάντες — τρέφοντες κάποιαν ἀδικαιολόγητον, ὡς ἐκ τῶν ὑπερότερων ἀποδεικνύεται, αἰσιοδοξίαν — ὅτι τὰ ἕως τώρα γεγόμενα σχετικῶς μετὰ τὴν Κρήτην θὰ ὠδήγουν τέλος εἰς τὴν τελευταίαν τοῦ ζητήματος λύσιν συμφώνως μετὰ τοὺς πόθους τῶν Κρητῶν καὶ ὁλοκλήρως τοῦ ἔθνους διὰ προαγγέλλουν ὅτι αἱ δοκιμασίαι θὰ ἐξακολουθήσουν εἰς μεγαλύτερον βαθμῶν. Ἀδῶ τὰ γεγονότα τῆς 19 Μαΐου καὶ αἱ κατόπιν τούτων ἐξωτερικευόμενα διὰ τῶν ἡμεμισιῶμων ὀργάνων τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κυβερνήσεων σκέψεις τῶν ἰσχυρῶν, μαρτυροῦν καθαρῶς πόσον ἡ ἀλήθεια τῶν πραγμάτων ἐνόσκειται μακρῶν ἀπὸ τοὺς ὑπολογισμοὺς καὶ τὰς ἐλπίδας τῶν Κρητῶν, τὰς ὁποίας ἐπέτρεψαν αἱ Δυνάμεις νὰ γεννηθοῦν καὶ ἀσχηθῶν, καὶ ἀπὸ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ δικαίου. Ἡ ἀμότης δὲ τῆς ἀληθείας αὐτῆς καθιστῆ τραγικωτέρας τὰς παρελθούσας καὶ μελλούσας δοκιμασίας καὶ δυσχερεστέραν τὴν θέσιν τοῦ Κράτους. Διότι βεβαίως οὐτε οἱ Κρητες θὰ παύσονται ἐμμένοντες εἰς τὴν χαρακτηριστικὴν ὁλὴν τῶν ἀγώνων τῶν ἀπόφρασις, ἤτοι εἰς τὴν μετὰ τὴν Ἑλλάδα ἔνωσιν τῶν, οὐτε ἡ Ἑλλάς θὰ δύναται ν' ἀποδιώκῃ πάντοτε αὐτοὺς, ἐνθ' ἂν ἔτερον τίποτε δὲν συντρέχει ὥστε νὰ ἐπιζῆ κανεὶς, ὅτι δυνατόν νὰ ἐπέλθῃ λίαν ταχέως μεταβολὴ τις εἰς τὸ πνεῦμα τὸ διέπον σήμερον τὰς σκέψεις καὶ τὰς ἀποφάσεις τῶν προστατῶν τῆς νῆσου Δυνάμεων. Ἀλλὰ ἡ κατάστασις αὐτῆ ποῦ θὰ καταλήξῃ τέλος; Τοῦτο μόνον, φαίνεται, δὲν ἀπασχολεῖ τὰς προστατίδας τῆς νῆσου καὶ οὐδόλως ἐξετάζουν αὐταί, ἐν ἡ Ἑλλάς δύναται νὰ ὑποστῆ καὶ νέον συγκλονισμόν, ὡς τὸν τῆς 19 Μαΐου. Διότι ὅσον καὶ ἂν ἀπεκρούσθῃ ὁ ἐκ τοῦ συγκλονισμοῦ κίνδυνος κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ κατέδειξε τὸ Κράτος, ὅτι γνωρίζει τί εἶναι συνέσεις καὶ ἀπομονή, δὲν διαλαμβάνει τὴν προσοχὴν κανεὶς ἢ ἀλήθεια, ὅτι ἡ ἀπόκρουσις τοῦ κινδύνου ἦτο προσωρινή. Εἶναι γνωστὰ τὰ συμβάντα ἐκτός καὶ ἐντός τῆς Βουλῆς κατὰ τὴν 19 Μαΐου καὶ περιττὸν νὰ ἐνδιατρίβωμεν ἐπ' αὐτῶν. Ἡ Βουλὴ ἀνέβαλε χάριν τῆς ἀποφύγῃς προφανοῦς κινδύνου τὰς ἐργασίας αὐτῆς μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου. Ἀλλὰ τὸν Ὀκτωβρίον θὰ ἐπαναληφθῆ ἡ ἰδίᾳ ἱστορία. Καὶ βεβαίως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ καὶ ἄλλη ἀναβολή· οὕτω δὲ μοιραίως θὰ ἐπέλθῃ ἀποτέλεσμα, τοῦ ὁποίου τὴν σοβαρότητα κανεὶς δὲν δύναται νὰ ὑπολογίσῃ ἀπὸ τώρα. Τὸ μόνον ὑπολογισμὸν εἶναι τὸ πραγματικὸν πλέον ἀδιέξοδον, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ περιέλθῃ ἡ Ἑλλάς καὶ ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀμφίβολον εἶναι ἂν θὰ θελήσουν αἱ Δυνάμεις νὰ τὴν ἐξαγάγουν διὰ τῆς λήψεως μιᾶς ἀποφάσεως συνεποῦς πρὸς παλαιότερας ὑποσχέσεις αὐτῶν καὶ ἐνεργείας καὶ συμφώνου πρὸς τὸ δίκαιον.

Ἡ τελευταία αὐτῆ φάσις τοῦ Κρητικοῦ ζήτηματος ἐπέφερε, πλὴν τῆς ἐθνικῆς δοκιμασίας, καὶ ἄλλα ἀπροσδόκητα ἀποτελέσματα. Τὴν παραιτησὶν τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης κ. Δημητρακοπούλου, ὅστις εὐρέθῃ ἀσυμφωνῶν πρὸς τὴν Κυβερνήσιν, ὅσον ἀφορᾷ τὰ

οριστικὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα ἀπεφάσισε νὰ λάβῃ αὐτῆ, διὰ τὴν παρεμπόδιον τῆς εἰσόδου εἰς τὴν ἑλληνικὴν Βουλὴν τῶν Κρητῶν ἀντιπροσώπων. Εἰς τοὺς γνωρίζοντας τὰ πολιτικὰ παρασκήνια ἢ παραιτήσις αὐτῆ οὐδεμίαν ἐπροξένησεν ἐκπλήξιν. Ἡ ἀφορμὴ μόνον ἐζητήσθη καὶ εὐρέθῃ, μετὰ χαρακτῆρα πολὺ καιροσκοπικόν. Ὁ κ. Δημητρακοπούλος, τοῦ ὁποίου τὴν ἀξίαν οὐδεὶς ἠμπορεῖ ν' ἀρνηθῆ καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἐργασία ὑπὲρ τῆς Δικαιοσύνης εἶναι τὸ φωτεινότερον ἰσως σημεῖον τῆς δράσεως τῆς κυβερνήσεως Βενιζέλου, ἦτο στοιχεῖον ἀνόμιμον ὁπωσδήποτε πρὸς τὸ ὅλον βενιζελικὸν κόμμα, ἕνεκα δὲ τούτου μοιραίως μίαν ἡμέραν ὄψεσάτο αὐτοῦ. Τὸ Κρητικὸν ζήτημα ἐδημιούργησε τὴν ἡμέραν αὐτῆν, καὶ ὁ κ. Δημητρακοπούλος ὅπουσε νὰ ἐπωφεληθῆ τῆς συγκυρίας. Κανεὶς δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὸν κατηγορήσῃ διὰ τούτου. Εἰς τὴν πολιτικὴν κάμει τις ὅτι δύναται διὰ ν' ἀποκτήσῃ τὰς συμπαθείας τοῦ λαοῦ. Ἀπομένει ὁμως πάντοτε ἀναμφισβήτητον τὸ γεγονός, ὅτι ἡ κυβερνήσις Βενιζέλου ἀπέλεσε συμμαχητὴν πολῦτιμον. Αἱ δὲ δηλώσεις τοῦ κ. Δημητρακοπούλου, ὅτι πολλὰ ἔχει γὰ εἶπῃ εἰς τὴν Βουλὴν καὶ πολλὰ νὰ συζητήσῃ μετὰ τοῦ πρώην ἀρχηγοῦ του, βεβαίως, ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος θὰ εὐχῆ εἰς αὐτὸν ἀντίταλον ἐνοχλητικόν. Ὑπὸ κοινοβουλευτικῆν ἐπισημν ἢ ἀποχώρησις τοῦ κ. Δημητρακοπούλου ἐκ τοῦ Βενιζελικοῦ κόμματος δύναται νὰ θεωρηθῆ εὐτύχημα. Ἐν εἰς τὰ κοινοβουλευτικὰ πολιτεύματα ἡ ἀντιπολιτευσις καθίσταται ἀπαραίτητος διὰ τὸν ἔλεγχον τῆς Κυβερνήσεως, ἢ προσθήκη τοῦ κ. Δημητρακοπούλου εἰς τὴν ἀσθενῆ ὁλωσδήποτε ἀντιπολιτευσὶν τοῦ Ἑλληνικοῦ κοινοβουλίου ἀποβαίνει παράγων πολὺτιμος, διότι ὁ ἔλεγχος τῶν Κυβερνητικῶν πράξεων ὑπὸ Βουλευτοῦ, ὅστις γνωρίζει τὸ ἔργον καὶ τὰς σκέψεις τῆς Κυβερνήσεως ἐκ τῆς μακρᾶς μετὰ τὴν συνεργασίας, θὰ εἶναι ἔλεγχος πραγματικὸς, μετὰ ἐπίγνωσιν τῶν πραγμάτων, συνεποῦς δὲ καὶ ἐπιωφελεῖς.

Ἐτερον ἀπροσδόκητον ἀποτέλεσμα ἦτον ἡ τὴν ἐπομένην τῆς ἀναβολῆς τῶν ἐργασιῶν τῆς Βουλῆς ἀναπυκνῆσα οὐταγματολογικὴ συζήτησις. Αἱ ἀντιθεταὶ πρὸς τὴν Κυβερνήσιν ἐφημερίδες κατηγοροῦσαν αὐτὴν ὅτι κατεπάτησε τὸ σύνταγμα μετὰ τὴν ἀναβολὴν τῶν κοινοβουλευτικῶν ἐργασιῶν· αἱ δὲ φιλοκυβερνητικαὶ ἀνέλαβον ν' ἀποδείξουν ἀβάσμιον τὴν κατηγορίαν, ἐπικαλεσθεῖσαι γνόμας νομοδιδασκάλων καὶ κείμενα. Εἶναι κάπως βαρὺ νὰ εἴπῃ κανεὶς ὅτι ὅλη αὐτὴ ἡ συζήτησις ἐνεῖχε τὴν χροιάν τοῦ καιμικοῦ, ὅταν ἀπαβλήθη μόνον εἰς τὴν οὐληρότητα καὶ τὴν ἐπιβολὴν τῶν πραγμάτων. Ἐν εἶναι γεγονός, ὅτι ἡ ἐξακολούθησις τῶν ἐργασιῶν τῆς Βουλῆς θὰ ἐδημιούργει ἀναποφευκτικῶς μέγαν κίνδυνον διὰ τὴν Ἑλλάδα ἕνεκα τῆς ἐπιμονῆς τῶν Κρητῶν ἀντιπροσώπων νὰ παρακαθῆσουν εἰς αὐτὴν, ποῖαν κροστασίαν θὰ παρεῖχεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸ Σύνταγμα; Προκαίμενον λοιπὸν ν' ἀποκρούσθῃ ὁ τοιοῦτος κίνδυνος διὰ μιᾶς ἀντισυνταγματικῆς πράξεως δὲν ἐπεβάλλετο νὰ γίνῃ αὐτῆ; Ἐν δὲ πάλιν ἡ Κυβερνήσις ἐνήργησεν ἐντὸς τοῦ Συντάγματος, ποῖον τὸ ὄφελος, ἀφοῦ εἰς τὴν ἐνεργείαν τῆς ταύτης δὲν προσέθη παρὰ μόνον, διότι τὸ ἀήτητον τὰ πράγματα τόσον οὐληρῶς; Συζήτησις περὶ θεσμῶν καὶ πάλιν τὴν στιγμὴν, ὅπου μόνον ἡ ἀνάγκη ἐπιβάλλει τὴν θέλησιν τῆς! Ὁραμένους θὰ ἦσαν πολὺ σοφώτεροι ἀπὸ ἡμᾶς οἱ ἀρχαῖοι Ῥωμαῖοι, ὅταν ἔλεγον: Salus populi suprema lex esto.